

2023/2463

2023 11 10

KOMISIJOS SPRENDIMAS (ES) 2023/2463

2023 m. lapkričio 3 d.

dėl naudojimo vadovo, kuriame išdėstomi veiksmai, reikalingi siekiant dalyvauti ES aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje (EMAS) pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009, paskelbimo

(pranešta dokumentu Nr. C(2023) 720)

(Tekstas svarbus EEE)

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo,

atsižvelgdama į 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB ⁽¹⁾, ypač į jo 46 straipsnio 5 dalį,

kadangi:

- (1) naudotojo vadovas priimtas Komisijos sprendimu 2013/131/ES ⁽²⁾, o vėliau iš dalies pakeistas Komisijos sprendimais (ES) 2017/2285 ⁽³⁾ ir (ES) 2020/1802 ⁽⁴⁾. Atsižvelgiant į tai, kad Sprendimą 2013/131/ES reikia vėl iš dalies pakeisti, siekiant aiškumo jį reikėtų pakeisti nauju;
- (2) Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) tikslas – skatinti organizacijas nuolat didinti savo aplinkosauginį veiksmingumą: diegti ir įgyvendinti aplinkosaugos vadybos sistemas, vertinti tokių sistemų veiksmingumą, teikti informaciją apie aplinkosauginį veiksmingumą, atvirai bendrauti su visuomene ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis, taip pat skatinti organizacijos darbuotojus aktyviai įsitraukti;
- (3) susidomėjusios organizacijos turėtų gauti papildomos informacijos ir gairių, kokių veiksmų reikia imtis norint dalyvauti EMAS. Ta informacija ir gairės turėtų būti atnaujinamos remiantis EMAS taikymo patirtimi ir atsižvelgiant į nustatytą papildomų gairių poreikį;
- (4) neseniai dėl pagrindinių rodiklių etaloninių verčių ir organizacijos struktūrinės konteksto analizės Reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 buvo iš dalies pakeistas. Šie pakeitimai turėtų atspindėti naudotojo vadove. Be to, reikėtų supaprastinti gaires dėl imties sudarymo metodo, taikomo tikrinant keliose vietose veikiančias organizacijas, ir patobulinti naudotojo vadovo struktūrą. Galiausiai reikėtų pateikti daugiau pavyzdžių, kad naudotojo vadovas būtų patogesnis naudoti ir galbūt padidėtų EMAS registracijų skaičius,

⁽¹⁾ OL L 342, 2009 12 22, p. 1.

⁽²⁾ 2013 m. kovo 4 d. Komisijos sprendimas 2013/131/ES, kuriuo paskelbiamas naudojimo vadovas, jame išdėstant veiksmus, reikalingus siekiant dalyvauti Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje (EMAS) pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo (pranešta dokumentu Nr. C(2013) 1114) (OL L 76, 2013 3 19, p. 1).

⁽³⁾ 2017 m. gruodžio 6 d. Komisijos sprendimas (ES) 2017/2285, kuriuo iš dalies keičiamas naudojimo vadovas, kuriame išdėstomi veiksmai, reikalingi siekiant dalyvauti Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje (EMAS) pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo (pranešta dokumentu Nr. C(2017) 8072) (OL L 328, 2017 12 12, p. 38).

⁽⁴⁾ 2020 m. lapkričio 27 d. Komisijos sprendimas (ES) 2020/1802, kuriuo iš dalies keičiamas naudojimo vadovas, kuriame išdėstomi veiksmai, reikalingi siekiant dalyvauti Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje (EMAS) pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo (pranešta dokumentu Nr. C(2020) 8151) (OL L 402, 2020 12 1, p. 51).

PRIĖMĖ ŠĮ SPRENDIMĄ:

1 straipsnis

Paskelbiamas priede pateiktas naudotojo vadovas, kuriame išdėstomi veiksmai, kurių reikia imtis norint dalyvauti Sąjungos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemoje.

2 straipsnis

Sprendimas 2013/131/ES panaikinamas.

3 straipsnis

Šis sprendimas skirtas valstybėms narėms.

Priimta Briuselyje 2023 m. lapkričio 3 d.

Komisijos vardu
Virginijus SINKEVIČIUS
Komisijos narys

PRIEDAS

EMAS NAUDOJIMO VADOVAS

Turinys

Įvadas	8
1. Kas yra EMAS?	8
2. EMAS išlaidos ir nauda	8
3. EMAS parama MVĮ	11
4. Metodas „EMAS Easy“	11
5. Sinergija su kitais teisės aktais ir savanoriškai taikomomis priemonėmis	11
6. Kitų vadybos sistemų ir taikymo metodų pripažinimas kaip atitinkančių EMAS.	14
7. Aštuoni EMAS diegimo etapai	14
8. Diegiant ir prižiūrint EMAS dalyvaujantys subjektai ir institucijos	16
1 etapas. Planavimas ir pasiruošimas	17
1.1. Subjekto registracijos EMAS aprėpties ES ir už jos ribų apibrėžimas.	17
1.2. EMAS registruojamas subjektas.	18
1.2.1. Organizacijos, veikiančios vienoje vietoje arba vienoje vietovėje	19
1.2.2. Organizacija, veikianti skirtingose veiklos vietose ar vietovėse	19
1.2.3. Organizacija, kurios veiklos vietos negalima tinkamai apibrėžti	20
1.2.4. Organizacijos, valdančios skirtingas veiklos vietas, išsklaidytas vietovėje	20
1.2.5. Organizacijos, kontroliuojančios laikinai bendrai naudojamas erdves	21
1.2.6. Įvairios vienoje vietoje veikiančios organizacijos	22
1.2.7. Grupės (klasterio) koncepcija.	22
1.3. Vadovybės įsipareigojimas taikyti aplinkosaugos vadybos sistemą.	23
1.4. Aplinkosaugos analizės atlikimas.	24
1.4.1. Organizacijos konteksto nustatymas.	25
1.4.2. Suinteresuotųjų subjektų ir jų poreikių bei lūkesčių nustatymas.	26
1.4.3. Su aplinka susijusių taikomų teisinių reikalavimų ir kitų atitikties įpareigojimų nustatymas.	27
1.4.4. Tiesioginių ir netiesioginių aplinkosaugos aspektų nustatymas.	28
1.4.5. Sektoriams skirti informaciniai dokumentai.	29
1.4.6. Aplinkosaugos aspektų reikšmingumo įvertinimas.	33
1.4.7. Ankstesnių incidentų tyrimo rezultatų vertinimas.	35
1.4.8. Galimybių ir rizikos nustatymas ir dokumentavimas.	35
1.4.9. Esamų procesų, praktikos ir procedūrų analizė.	36
2 etapas. Aplinkosaugos politikos apibrėžimas	36
2.1. Aplinkosaugos politikos apibrėžimas.	36

3 etapas. Aplinkosaugos programos parengimas.	37
4 etapas. Aplinkosaugos vadybos sistemos parengimas ir įgyvendinimas	39
4.1. Išteklių, užduočių, atsakomybės ir įgaliojimų nustatymas.	40
4.2. Įpareigojimų ir jų atitikties vertinimo procedūros nustatymas.	40
4.3. Darbuotojų dalyvavimas, kompetencija, mokymas ir informuotumas.	42
4.4. Vidaus ir išorės komunikacijos tvarkos nustatymas.	44
4.5. Dokumentavimas ir dokumentų valdymas. punktas	45
4.6. Veiklos planavimas ir valdymas.	47
4.7. Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms ir reagavimas į jas. EMAS reglamento II priedo A dalies 8.2 punktas	48
4.8. Aplinkosauginio veiksmingumo stebėjimas, matavimas ir analizė.	49
4.9. Neatitiktį šalinimo ir taisomųjų veiksmų atlikimo tvarka.	49
5 etapas. Vidaus auditas.	50
5.1. Aplinkosaugos vidaus audito procedūros diegimas	50
5.1.1. Audito dažnumas	51
5.1.2. Veikla, atliekama aplinkosaugos vidaus audito metu	51
5.1.3. Aplinkosaugos audito išvadų ataskaita	52
5.2. Vadybos vertinamoji analizė.	52
6 etapas. Aplinkosaugos ataskaitos parengimas	53
6.1. Aplinkosaugos ataskaitos parengimas.	54
6.1.1. Būtinieji EMAS aplinkosaugos ataskaitų reikalavimai.	54
6.1.2. Pagrindiniai aplinkosauginio veiksmingumo rodikliai.	56
6.1.3. Kiti svarbūs aplinkosauginio veiksmingumo rodikliai	61
6.1.4. Vietinė atskaitomybė.	61
6.1.5. Aplinkosaugos ataskaitos atnaujinimas.	62
6.1.6. Galimybė visuomenei susipažinti.	62
7 etapas. Išorės vertinimas.	62
7.1. Trečiosios šalies vertinimas	63
7.1.1. Kam leidžiama vertinti ir tvirtinti EMAS	63
7.1.2. Aplinkosaugos vertintojo atliekamas vertinimas.	64
7.1.3. Vertinimo dažnumas.	65
7.2. Imties sudarymo metodika	67
7.2.1. Imties sudarymo procedūros taikymo vertinant daug veiklos vietų turinčias organizacijas reikalavimai	67
7.2.2. Tinkamumo taikyti imties sudarymo metodiką kriterijai	67
7.2.3. Reikalavimai, taikomi paraišką teikiančiai organizacijai	68

7.2.4. Kriterijai, dėl kurių veiklos vietoms netaikoma imties sudarymo procedūra	68
7.2.5. Gairės dėl imties sudarymo procedūros naudojimo vertinant keliose vietose veikiančias organizacijas	69
7.2.6. Imties sudarymo metodikos taikymo keliose vietose veikiančioms organizacijoms tvarka	69
7.2.7. Imties parinkimas ir apskaičiavimas	70
7.2.8. Procedūra, taikoma nukrypimų atveju	71
7.2.9. Imties dydį ir imties sudarymo procedūrą pagrindžiantys dokumentai, kurie turi būti įtraukiami į aplinkosaugos ataskaitą	72
7.3. Aplinkosaugos vertintojo ataskaita	72
7.4. Aplinkosaugos ataskaitos patvirtinimas.	73
8 etapas. Registracija EMAS registre.	73
8.1. Registracijos procesas.	73
8.1.1. Registracijai EMAS reikalingi dokumentai	75
8.1.2. Registracija	75
8.1.3. Registracijos proceso trukmė	75
8.1.4. Registracijos EMAS sustabdymas arba panaikinimas	76
8.1.5. Nuolatinis aplinkosauginio veiksmingumo gerinimas taikant EMAS	76
8.2. EMAS logotipo naudojimas	77
8.2.1. Kas gali naudoti logotipą?	78
8.2.2. Kas suteikia logotipą?	78
8.2.3. Logotipo naudojimo apribojimai	79

Paveikslų sąrašas

1 pav.	Integruota skirtingų standartizuotų vadybos sistemų sąveika	11
2 pav.	EMAS pranašumai lyginant su sistema EN ISO 14001	12
3 pav.	Kiti EMAS privalumai	13
4 pav.	Aštuoni EMAS diegimo etapai	14
5 pav.	Registracijos proceso tvarkaraštis	15
6 pav.	Trys pavyzdžiai, kai organizacijos veikla yra sutelkta vienoje vietoje	19
7 pav.	Organizacijų, valdančių skirtingas veiklos vietas išsklaidytas vietovėje, pavyzdžiai	21
8 pav.	Bendrai naudojamų erdvių pavyzdžiai	21
9 pav.	Organizacijos, veikiančios bendrose patalpose, pavyzdys	22
10 pav.	Vidaus ir išorės veiksnų, lemiančių organizacijos kontekstą, pavyzdžiai	26
11 pav.	Suinteresuotų subjektų ir galimų jų lūkesčių pavyzdžiai (šaltinis: UGA-GS).	27
12 pav.	Sektoriai, kuriems parengti sektoriams skirti informaciniai dokumentai	30
13 pav.	Vienas iš galimų SSID integravimo būdų	30
14 pav.	Tipiški aplinkosaugos aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti produkto gyvavimo ciklo laikotarpiu	32
15 pav.	Vertinimo matricos naudojant ABC analizę pavyzdys	35
16 pav.	Aplinkosaugos analizės, aplinkosaugos politikos, aplinkosaugos tikslų ir uždavinių, planuojamų priemonių ir aplinkosaugos programos sąveika	38
17 pav.	Aplinkosaugos vadybos sistemos mokymo kursų schema	43
18 pav.	Aplinkosaugos vadybos sistemos dokumentų tvarkymo procedūra	46
19 pav.	Ekstremaliųjų situacijų valdymo planai	48
20 pav.	Zonų paskirstymo pagal pagrindinius rodiklius pavyzdys. „Žemės naudojimas atsižvelgiant į biologinę įvairovę“	58
21 pav.	Pagrindiniai EMAS veikėjai ir vadybos sistema	76
22 pav.	EMAS logotipas	77

Lentelių sąrašas

1 lentelė.	EBPO išsamaus aplinkosauginio patikrinimo naudingųjų iškasenų ir metalų tiekimo grandinėse vadovas	31
2 lentelė.	Aplinkosaugos aspektų ir jų poveikio aplinkai pavyzdžiai	33
3 lentelė.	Aplinkosaugos aspektų vertinimas pasitelkiant atliekų pavyzdį	34
4 lentelė.	Aplinkosaugos tikslų, uždavinių ir priemonių sąveikos pavyzdžiai	39
5 lentelė.	Atitikties teisiniams reikalavimams vertinimo pavyzdys	41
6 lentelė.	Atitikties kitiems aplinkosaugos reikalavimams vertinimo pavyzdys	42
7 lentelė.	Pavyzdys, kaip pagrindiniai rodikliai naudojami viešojo administravimo organizacijose	59
8 lentelė.	Pavyzdys, kaip pagrindiniai veiklos rodikliai naudojami gamybos sektoriuje	60
9 lentelė.	Pagal EMAS reglamentą reikalaujamas vertinimų dažnumas	66
10 lentelė.	Įstaigos, atsakingos už įvairaus pobūdžio registraciją	74

IVADAS

Organizacijos, norinčios prisidėti prie tvaresnių mūsų visuomenės gamybos ir vartojimo modelių, susiduria su iššūkiais, siekdamas, kad jų teikiami produktai ir paslaugos būtų tvaresni visoje tiekimo grandinėje, ištekliai būtų naudojami veiksmingiau, o produktų ir paslaugų poveikis aplinkai ir klimatui būtų mažesnis.

Aplinkosaugos vadybos sistemų, tokių kaip EMAS⁽¹⁾, tikslas yra padėti organizacijoms pagerinti aplinkosauginį veiksmingumą, kartu sumažinant išlaidas. 1993 m. ES sukuriant EMAS buvo siekiama suteikti organizacijoms vadybos priemonę, kurią jos galėtų naudoti vertindamos ir gerindamos savo aplinkosauginį veiksmingumą ir teikdamos jo ataskaitas. EMAS padeda laikytis aplinkosaugos reikalavimų, pavyzdžiui, tuo, kad laikomasi duomenų teikimo reikalavimų, taikomų pagal tokius teisės aktus kaip Pramoninių išmetamų teršalų direktyva⁽²⁾, Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyva⁽³⁾, arba padeda įmonėms atlikti išsamų aplinkosauginį patikrinimą pagal rengiamą Įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyvą⁽⁴⁾.

Šiame vadove aprašomos pagrindinės šios sistemos ypatybės ir paaiškinama, ką organizacijos turi daryti norėdamos joje dalyvauti. Taip siekiama, kad organizacijoms būtų lengviau prisijungti prie EMAS ir daugiau jų taikytų šią sistemą. Apskritai EMAS reglamento paskirtis yra suderinti šios sistemos diegimą visose valstybėse narėse ir sukurti bendrą teisinę sistemą. Šis EMAS naudojimo vadovas⁽⁵⁾ atitinka EMAS reglamento 46 straipsnio 5 dalies reikalavimus.

1. Kas yra EMAS?

EMAS yra priemonė, kuria gali naudotis bet kuri organizacija, veikianti bet kuriame ekonomikos sektoriuje ES ar už jos ribų ir norinti:

- ✓ prisiimti atsakomybę už savo poveikį aplinkai ir ekonomikai;
- ✓ pagerinti savo aplinkosauginį veiksmingumą;
- ✓ apie tą veiksmingumą informuoti visuomenę ir suinteresuotuosius subjektus.

Naudodamos EMAS organizacijos gali sistemingai nustatyti ir dokumentuoti savo poveikį aplinkai. Remdamosi šia informacija, jos gali sukurti strategiją, kaip pagerinti savo aplinkosauginį tvarumą. Pasitelkdama EMAS įmonė gali atsakyti į šiuos tris klausimus:

1. Kokį poveikį aplinkai mes darome šiuo metu?
2. Kaip galime pagerinti savo aplinkosauginį veiksmingumą?
3. Kaip pasieksime šį tikslą?

2. EMAS išlaidos ir nauda

Diegiant EMAS patiriama vidinių ir išorinių išlaidų, susijusių, pavyzdžiui, su konsultacijomis, žmogiškaisiais ištekliais, kuriuos reikia skirti priemonėms įdiegti ir prižiūrėti, atlyginimais, patikrinimais, registracijos mokesčiais ir kt. Išlaidos ir nauda labai skiriasi ir priklauso nuo tokių veiksnių kaip organizacijos dydis, veiklos rūšis, joje jau taikoma aplinkosaugos vadybos praktika ir šalis, kurioje ji vykdo veiklą. Registracija EMAS yra investicija, nes paprastai vėliau dėl jos daug sutaupoma ir pagerinama organizacijos reputacija, o kadangi visuomenė tampa vis reiklesnė tvarumo klausimais, ilgainiui pelnas didėja. Atlikus tyrimus nustatyta, kad organizacijų pajamos padidėja, todėl jos greitai, dažniausiai per metus ar dvejus, susigrąžina patirtas diegimo išlaidas.

⁽¹⁾ 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1221>.

⁽²⁾ Komisijos pasiūlymas dėl Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvos peržiūros, https://environment.ec.europa.eu/publications/proposal-revision-industrial-emissions-directive_lt Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) ir 1999 m. balandžio 26 d. Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų sąvartynų, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0156R%2802%29>.

⁽³⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo iš dalies keičiamos direktyvos 2013/34/ES, 2004/109/EB, 2006/43/EB ir Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0189>.

⁽⁴⁾ Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2019/1937, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>.

⁽⁵⁾ Šio naudojimo vadovo turinys, įskaitant jame pateikiamus pavyzdžius, atspindi Europos Komisijos požiūrį ir todėl nėra teisiškai privalomas. Teisiškai privalomas ES teisės aktų aiškinimas yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo prerogatyva.

Apskritai EMAS ir kitomis panašiomis aplinkosaugos vadybos sistemomis organizacijoms padedama efektyviau naudoti išteklius, mažinti įvairių riziką ir rodyti pavyzdį viešai pristatant gerąją praktiką.

Sutaupyta lėšų viršija sistemos diegimo išlaidas.

✓ **Didesnis aplinkosauginis veiksmingumas**

Ilgainiui pagal rodiklius turėtų būti pastebimi akivaizdžiai geresni rezultatai, taigi ir mažesnis poveikis aplinkai.

✓ **Sutaupymas dėl efektyvumo**

Visų dydžių organizacijų dėl efektyvaus išteklių naudojimo sutaupyta lėšų viršija metines EMAS taikymo išlaidas.

✓ **Aplinkosaugos reikalavimų laikymosi ir geresnių vidaus kontrolės procesų užtikrinimas**

Daroma mažiau aplinkosaugos įstatymų pažeidimų, todėl pagerėja santykiai su reguliavimo institucijomis.

✓ **Geresni santykiai su suinteresuotaisiais subjektais**

Didesnis suinteresuotųjų subjektų pasitikėjimas, visų pirma viešojo administravimo ir paslaugų įmonėmis.

✓ **Daugiau galimybių rinkoje**

Didesnė atskaitomybė esamiems klientams ir didesnės galimybės surasti naujų rinkų. Viešuosiuose pirkimuose dalyvaujančios EMAS registruotos įmonės taip gali įrodyti, kad turi techninių pajėgumų sutartiniais aplinkosaugos vadybos reikalavimams įvykdyti. Organizacijos gali vykdyti tokią aplinkosaugos politiką, pagal kurią jų tiekėjai būtų skatinami įsdiegti aplinkosaugos vadybos sistemą. Užsiregistravus EMAS verslo subjektų tarpusavio procedūros gali tapti paprastesnės abiem šalims.

✓ **Administracinės nuolaidos**

- ✓ Administracinių nuolaidų nauda ⁽⁶⁾. Kelios valstybės narės pagal nacionalinės ir regioninės aplinkos teisės aktus ir administracines nuostatas siūlo lengvatų EMAS registruotoms organizacijoms. Tai gali būti supaprastintas duomenų teikimas, mažiau patikrų, mažesnės rinkliavos už atliekas ir ilgesni leidimų galiojimo laikotarpiai iki jų pratęsimo.

⁽⁶⁾ Išsamesnis reguliariai atnaujinamų administracinių nuolaidų sąrašas pateikiamas EMAS svetainėje adresu https://green-business.ec.europa.eu/publications/annex-ii-compendium-regulatory-relief-measures_lt

Administracinių nuolaidų pavyzdžiai

- 2022 m. **Ispanija** priėmė naują atliekų teisės aktą, pagal kurį numatoma administracinių nuolaidų EMAS registruotoms organizacijoms. Jos neprivalo pateikti pavojingų atliekų mažinimo plano, jeigu jau tyra nustačiusios pavojingų atliekų kiekio mažinimo tikslus, ir ši informacija įtraukiama į patvirtintą aplinkosaugos ataskaitą.
- **Bulgarijos** aplinkos ir vandens ministerija EMAS registruotoms organizacijoms vandens suvartojimo mokesčius sumažina 30 proc. Ši 2017 m. nustatyta administracinė nuolaida yra didelė paskata vandentvarkos įmonėms ir daug vandens suvartojančioms įmonėms užsiregistruoti kaip EMAS naudotojoms. Šiuo metu 2 iš 24 Bulgarijos vandens tiekimo įmonių yra įdiegusios EMAS.
- **Portugalijoje** pagal bendrą atliekų tvarkymo tvarką tam tikri EMAS registruoti srautų tvarkymo subjektai ir individualios sistemos yra atleisti nuo veiklos balanso techninės dalies audito.

Finansinės paskatos. Keletas pavyzdžių

- **Belgijoje** „Service Public de Wallonie“ teikia didesnes subsidijas investicijoms į EMAS registruotas įmones.
- **Kroatijos** nacionaliniame ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane numatomas investicijų į žaliosios pertvarkos priemones turizmo sektoriuje finansavimas. Viešbučių tobulinimas, kad jie gautų ES ekologinį ženklą, ir iki EMAS lygio laikoma reikavimus atitinkanti veikla. Registracija EMAS taip pat laikoma įrodymu, kad laikomasi reikšmingos žalos nedarymo principo (ši paskata galioja 2022–2023 m. laikotarpiu).
- **Baskų krašte** EMAS registruotos statybos sektoriaus organizacijos nemoka užstato, kurio reikalaujama pagal 2012 m. statybos ir griovimo atliekų susidarymo ir tvarkymo teisinę sistemą. Dėl šios priežasties 10 proc. Baskų krašto EMAS registruotų įmonių yra statybų sektoriuje veikiančios įmonės, ir tokių registruotų įmonių skaičius nuolat didėja.
- **Portugalijoje** EMAS registruotoms organizacijoms taikoma 5 proc. nuotekų tvarkymo mokesčio nuolaida.

Politikos rėmimo priemonių pavyzdžiai

- **Bulgarijos** 2011 m. nacionaliniame žaliųjų viešųjų pirkimų veiksmų plane nurodyta, kad viešųjų pirkimų procedūras tvarkančios viešojo sektoriaus institucijos į kvietimus teikti pasiūlymus tam tikrais lygmenimis turėtų įtraukti aplinkosaugos kriterijus, įskaitant EMAS reikalavimus. Bulgarijos savivaldybių institucijos, skelbiančios konkursus atliekų tvarkymo sektoriuje, dabar reikalauja, kad dalyviai naudotų EMAS arba lygiavertę vadybos sistemą. Šiuo metu daugiausia registruojasi atliekų tvarkymo sektoriaus įmonės.
- **Švedijos** potvarkiu dėl aplinkosaugos vadybos sistemų naudojimo vyriausybinese agentūrose (2009:907), kurių yra beveik 200, šios agentūros skatinamos įsieti EMAS. Nuo 2009 m. EMAS užsiregistravo trys valstybinės agentūros.

Teigiamas tokių paskatų poveikis patvirtintas tyrimais ⁽⁷⁾. Kai kurios valstybės narės valstybiniu mastu subsidijuoja EMAS diegimo pastangas. Informacijos apie šias paramos priemones galima gauti kiekvienos šalies kompetentingoje įstaigoje. EMAS skatinimo ir politikos paramos ES valstybėse narėse sąvadą galima rasti internete ⁽⁸⁾. Komisija taip pat teikia bendro pobūdžio informaciją apie EMAS įdiegimą ir taikymą. Pavyzdžiui, Komisijos EMAS pagalbos tarnyba teikia informacijos ir priemonių, padedančių įdiegti šią sistemą.

Labai mažos, mažosios ir vidutinės įmonės (MVI), apibrėžtos ES rekomendacijoje 2003/361, priskiriamos mažoms organizacijoms. Įmonė yra MVI, jeigu joje dirba ne daugiau kaip 249 darbuotojai ir jos metinė apyvarta neviršija 50 mln. EUR arba balansinė vertė neviršija 43 mln. EUR.

Sąvoka „mažos organizacijos“ taip pat apima vietos valdžios institucijas, aptarnaujančias mažiau nei 10 000 gyventojų, arba kitas institucijas, kuriose dirba mažiau nei 250 žmonių ir kurių metinis biudžetas neviršija 50 mln. EUR arba metinė balansinė vertė neviršija 43 mln. EUR.

⁽⁷⁾ Tyrimas „EMAS išlaidos ir nauda registruotoms organizacijoms“, <https://green-business.ec.europa.eu/system/files/2022-12/EMAS%20-%20Study%20on%20the%20Costs%20and%20Benefits%20of%20EMAS%20to%20Registered%20Organisations.pdf>.

⁽⁸⁾ EMAS skatinimo ir politinių paramos priemonių ES valstybėse narėse sąvadas, <https://green-business.ec.europa.eu/system/files/2022-12/EMAS%20-%20promotion%20and%20policy%20support%20in%20member%20states.pdf>.

3. EMAS parama MVĮ

Mažoms organizacijoms (MVĮ) taip pat teikiamos šios naudingos priemonės:

- ✓ galimybė paprastai naudotis jų poreikiams pritaikyta informacija ir paramos programomis ⁽⁹⁾;
- ✓ dalyvavimą skatinantys registracijos mokesčiai ⁽¹⁰⁾;
- ✓ techninės pagalbos priemonės.

4. Metodas „EMAS Easy“

Nors metodas „EMAS Easy“ ⁽¹¹⁾ reglamente nepamínėtas, jis turėtų būti traktuojamas kaip mažoms organizacijoms skirta priemonė. Taikydamos šį metodą minėtosios organizacijos visus EMAS reikalavimus gali įvykdyti greičiau, pigiau ir paprasčiau.

„EMAS Easy“ priemonių rinkinys ⁽¹²⁾, kuriame pateikiami standartizuoti šablonai, yra naudingas grupių projektams. Jis suteikia galimybę dalyvaujančioms organizacijoms bendrai naudotis EMAS kvalifikuoto konsultanto paslaugomis arba, jei reikia, pavesti bendram aplinkosaugos vertintojui atlikti galutinį sertifikavimo procesą.

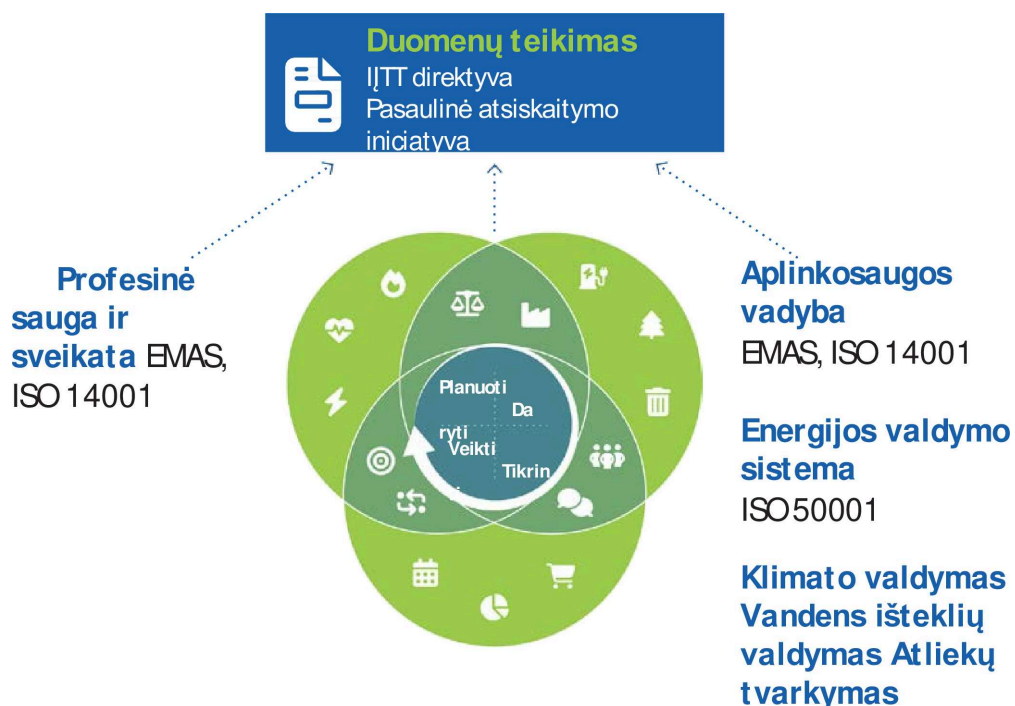
Žemos ribos aplinkosaugos vadybos metodai ir kitos aplinkosaugos vadybos sistemos dažnai dubliuoja ir iš dalies apima EMAS reikalavimus. Taigi jie gali būti naudojami laipsniškai pereinant prie EMAS naudojimo, taip sumažinant reikalingas pastangas ir palengvinant registraciją EMAS.

5. Sinergija su kitais teisės aktais ir savanoriškai taikomomis priemonėmis

EMAS papildo galiojančius standartus ir sertifikatus. Jeigu organizacija jau naudoja tokias vadybos sistemas kaip ISO 14001 arba ISO 9001 (kokybės užtikrinimo), ISO 50001 (energijos naudojimo) arba ISO 45001 (darbuotojų saugos ir sveikatos vadybos), joms reikia atlikti mažesnę darbą, nes siekiant registracijos EMAS galima pasinaudoti jau taikomais vadybos procesais. Taip yra todėl, kad EMAS veikia remiantis tuo pačiu principu „planuok – daryk – tikrink – veik“ ir apima panašius procesus.

1 pav.

Integruota skirtingų standartizuotų vadybos sistemų sąveika (šaltinis: Umweltbundesamt; UBA)

⁽⁹⁾ EMAS reglamento 7 straipsnyje nustatyta, kad naudojamos metodą „EMAS Easy“ MVĮ gali naudotis tokiomis lengvatomis kaip rečiau atliekami vertinimai ir paprastesnė prieiga.

⁽¹⁰⁾ EMAS registracijos išlaidų sąrašas pateikiamas ir reguliariai atnaujinamas EMAS svetainėje adresu <https://green-business.ec.europa.eu/system/files/2023-07/EMAS%20registration%20costs.pdf>

⁽¹¹⁾ „EMAS Easy“ priemonių rinkinys mažosioms ir vidutinėms įmonėms, https://green-business.ec.europa.eu/publications/emas-easy_lt

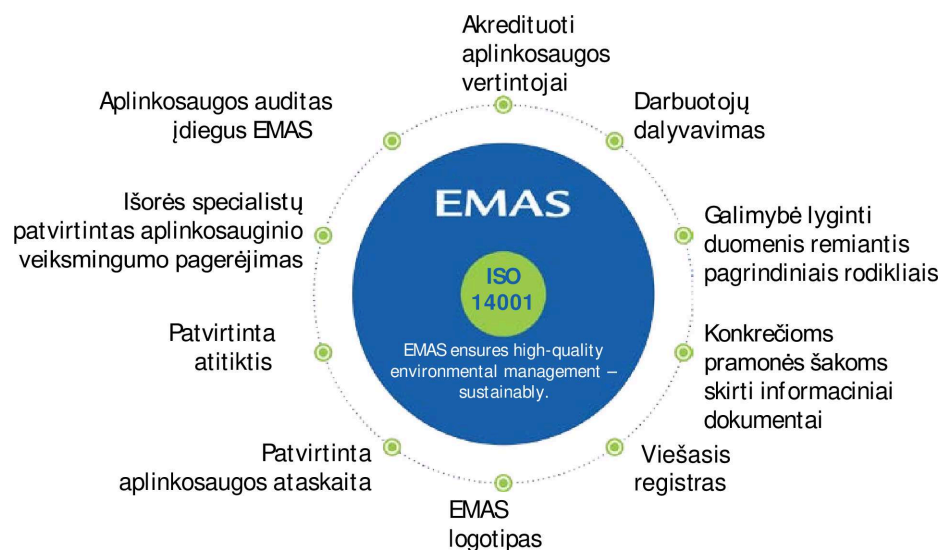
⁽¹²⁾ Ten pat.

EMAS aprėptis aplinkosaugos reikalavimų atžvilgiu yra daug platesnė nei daugelio esamų aplinkosaugos vadybos sistemų. Vertinant šias pagrindines savybes, galima teigti, kad ši sistema yra griežtesnė nei kitos aplinkos vadybos sistemos, pavyzdžiui, ISO 14001, nes ją taikant reikalaujama:

- ✓ nuolat gerinti aplinkosauginį veiksmingumą.
- ✓ paskirti vyresniosios vadovybės atstovą;
- ✓ atlikti aplinkosaugos analizę;
- ✓ sistemingai demonstruoti, kad laikomasi teisės aktų;
- ✓ nustatyti aplinkosaugos tikslus, susijusius su tiesioginiais ir netiesioginiais aspektais ir kiekybiškai išreiškiamus atsižvelgiant į privalomus šešis pagrindinius rodiklius;
- ✓ įtraukti darbuotojus;
- ✓ užtikrinti komunikaciją, skaidrumą ir atskaitomybę teikiant ataskaitas.

2 pav.

EMAS pranašumai lyginant su sistema EN ISO 14001 (šaltinis: Umweltbundesamt)

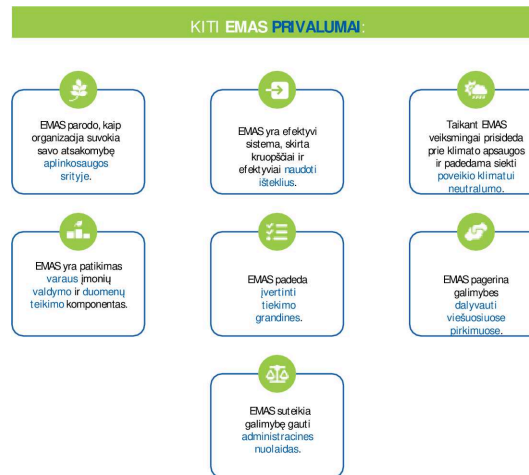

EMAS taip pat teikia politinio pobūdžio naudą: naudojama mažiau medžiagų, daromas mažesnis poveikis aplinkai, prisidedama prie poveikio klimatui mažinimo siekiant poveikio klimatui neutralumo ⁽¹³⁾ ir padeda įvertinti tiekimo grandines. EMAS taip pat gali apimti privalomus įmonių informacijos apie tvarumą teikimo ir žaliųjų viešųjų pirkimų skatinimo elementus.

⁽¹³⁾ Nevalstybinių subjektų (įskaitant organizacijas ir įmones) poveikio klimatui neutralumas nėra vienareikšmiškai apibrėžta sąvoka. Šiuo metu įvairiuose ES teisės aktuose tikslinamos taisyklės dėl su klimato politika susijusių teiginių, pavyzdžiui, koks turėtų būti atsveriamųjų veiksmų savoje vertės grandinėje ir už jos ribų vaidmuo, palyginti su būtinu šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimu savoje vertės grandinėje. Iki tai bus aiškiai apibrėžta, patartina atsargiai vartoti drąsius teiginius dėl poveikio klimatui neutralumo, nes ateityje gali tekti juos peržiūrėti.

3 pav.

Kiti EMAS privalumai

Pagal Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvą aplinkosaugos vadybos sistema laikoma geriausia prieinama technologija pramonės įrenginių srityje. Todėl pramonės įrenginius eksploatuojančios organizacijos EMAS gali naudotis dviem būdais. EMAS skatina nuolat gerinti tokių įrenginių aplinkosauginį veiksmingumą arba padeda išlaikyti aukštą veiksmingumo lygį. EMAS taip pat padeda laikytis teisės aktų.

Tarp EMAS ir galiojančių aplinkosaugos teisės aktų yra daug sinergijos. Pavyzdžiui, Pramoninių išmetamųjų teršalų direktyvoje ⁽¹⁴⁾ EMAS klasifikuojama kaip geriausia prieinama technologija ⁽¹⁵⁾ ir nustatoma administracinė nuolaida EMAS registruotoms organizacijoms. Kitos sritys, kuriose EMAS papildoma galiojančius teisės aktus, yra atliekų tvarkymas, ekologinis produktų ir paslaugų projektavimas, energijos vartojimo efektyvumas ir prekyba apyvartiniais taršos leidimais.

EMAS aplinkosaugos ataskaita ir aplinkosaugos vadybos sistemoje sukuriamą informaciją taip pat gali būti pagrindiniai duomenų šaltiniai teikiant informaciją apie tvarumą. EMAS gali būti naudojama siekiant laikytis savanoriškų duomenų teikimo standartų, kaip antai Pasaulinės atsiskaitymo iniciatyvos ⁽¹⁶⁾, arba teisinių reikalavimų, kaip antai Europos įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos ⁽¹⁷⁾. Be to, EMAS vadybos metodas yra artimas savanoriškoms priemonėms ir būsimiems teisės aktams, kuriais siekiama išvengti neigiamo poveikio pasaulinėse vertės grandinėse ir jį sumažinti (vadinamiesiems išsamaus patikrinimo įsipareigojimams) ⁽¹⁸⁾. EMAS yra tinkama sistema išsamiam patikrinimui aplinkos srityje atlikti ir ja gali būti remiamasi atliekant platesnį tvarumo valdymą vertės grandinėje.

⁽¹⁴⁾ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamųjų teršalų, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02010L0075-20110106>

⁽¹⁵⁾ Geriausių prieinamų būdų šablonas, p. 16 https://eippcb.jrc.ec.europa.eu/sites/default/files/inline-files/Standard_text_%28AFTER_FORUM_13%29.pdf

⁽¹⁶⁾ Pasaulinė atsiskaitymo iniciatyva (vadinama GRI) yra tarptautinė nepriklausoma standartizacijos organizacija, padedanti įmonėms, vyriausybėms ir kitoms organizacijoms suprasti, koks yra jų poveikis tokioms problemoms kaip klimato kaita, žmogaus teisės ir korupcija, ir apie jį pranešti. <https://www.globalreporting.org/>

⁽¹⁷⁾ 2022 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, Direktyva 2004/109/EB, Direktyva 2006/43/EB ir Direktyva 2013/34/ES dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>

⁽¹⁸⁾ Pasiūlymas dėl EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2019/1937, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>

6. Kitų vadybos sistemų ir taikymo metodų pripažinimas kaip atitinkančių EMAS. EMAS reglamento 45 straipsnis

Pagal EMAS reglamentą, Europos Komisija gali pripažinti, kad esamos aplinkosaugos vadybos sistemos arba jų dalys yra lygiavertės atitinkamiems EMAS reglamento reikalavimams. Oficialiai pripažinus tam tikras arba visas šių sistemų dalis organizacijai gali būti lengviau pereiti prie EMAS.

Procedūra aprašyta toliau.

- Valstybės narės Komisijai nusiunčia raštišką prašymą pripažinti aplinkosaugos vadybos sistemą ar jos dalį;
- prašyme turi būti išnagrinėtos ir nurodytos atitinkamos tos sistemos dalys ir tie jos elementai, kurie atitinka EMAS. Turi būti pateikiami lygiavertiškumo EMAS įrodymai.
- Komisija pateikia pasiūlymą EMAS komitetui (įsteigiam pagal Reglamento 49 straipsnį);
- komitetui patvirtinus aplinkosaugos vadybos sistemą arba jos dalis, informacija apie tai paskelbiama *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Organizacijoms, įdiegusioms pripažintą aplinkosaugos vadybos sistemą arba jos dalis, pereinant prie EMAS nereikia jau pripažintų sudedamųjų dalių pateikti pakartotiniam vertinimui. EMAS diegiančios organizacijos gali viešai susipažinti su atitinkamu Komisijos sprendimu dėl pripažinimo arba kreiptis į savo kompetentingą įstaigą ir pasiteirauti, ar jų jau taikomas aplinkosaugos vadybos metodas arba sistema laikomi pripažinta sistema ⁽¹⁹⁾.

Iki šiol Komisija yra priėmusi du sprendimus, kuriais pripažino, kad kitų aplinkosaugos vadybos sistemų dalys yra lygiavertės EMAS: tai sprendimai dėl Norvegijos sistemos „Eco-Lighthouse“ ⁽²⁰⁾ ir Austrijos sistemos „Eco-profit“ ⁽²¹⁾.

7. Aštuoni EMAS diegimo etapai

Tolesniuose skyriuose aprašoma, kokius parengiamuosius darbus prieš įdiegdama EMAS turi atlikti organizacija – nuo planavimo iki registracijos (žr. 4 pav.), ir išsamiau paaiškinama ši procedūra.

4 pav.

Aštuoni EMAS diegimo etapai

⁽¹⁹⁾ Visų ES valstybių narių kompetentingų įstaigų apžvalga: https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/helpdeskcontact_en#competent-bodies.

⁽²⁰⁾ 2017 m. gruodžio 6 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2017/2286 dėl aplinkosaugos vadybos sistemos „Eco-Lighthouse“ reikalavimų pripažinimo atitinkančiais atitinkamus aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) reikalavimus pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo 45 straipsnį, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32017D2286>.

⁽²¹⁾ 2023 m. liepos 24 d. Komisijos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2023/1533 dėl aplinkosaugos vadybos sistemos „Ecoprofit“ reikalavimų pripažinimo atitinkančiais atitinkamus aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) reikalavimus pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1221/2009 45 straipsnį https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_186_R_0005&qid=1690264664508

Prieš įdiegdama EMAS, organizacija turi turėti omenyje, kad jai reikės laiko, žinių, ekspertų ir finansinių išteklių. Šio proceso metu organizacijos vadybos procedūros gali būti tikrinamos, koreguojamos arba pakeičiamos. Reikės apmokyti darbuotojus, vykdyti auditus ir rengti aplinkosaugos ataskaitas. Organizacijos auditą taip pat turės atlikti išorės aplinkosaugos vertintojas.

Reikės skirti daugiau išteklių, visų pirma:

- ✓ išorės konsultantų padėsiančių diegti EMAS atitinkančią aplinkosaugos vadybos sistemą, paslaugoms (jeigu organizacija neturi reikiamų įgūdžių ir išteklių);
- ✓ organizacijos darbuotojams;
- ✓ darbuotojų mokymui;
- ✓ aplinkosaugos vertintojo atliekamam aplinkosauginio veiksmingumo vertinimui (išorės auditui);
- ✓ registracijai EMAS registre reikalingos informacijos siuntimui kompetentingai įstaigai;
- ✓ registracijos mokesčiams, jeigu jų bus;
- ✓ galimoms investicijoms, įskaitant investicijas į aplinką tausojančias technologijas, produktus, paslaugas ir pirkimus.

Siekdamos sumažinti pastangas ir išlaidas, prieš pradėdamos organizacijos turėtų patikrinti, ar:

- ✓ taikomos administracinės nuolaidos ⁽²²⁾;
- ✓ yra galimybė naudotis nemokamais šablonais, priemonėmis ⁽²³⁾ ar gairėmis;
- ✓ esama kokių nors valstybės narės arba ES lygmeniu skiriamo finansavimo galimybių;
- ✓ esama galimybių supaprastinti vertinimo ir (arba) registracijos procesą ⁽²⁴⁾ (pvz., vykdant grupinę arba kelių vietų registraciją 7.2 skyriuje nustatytomis sąlygomis).

Visas procesas nuo pradžios iki kompetentinga įstaiga įtraukia organizaciją į EMAS registrą užtrunka vidutiniškai vienus metus. Mažesnėms organizacijoms šis procesas gali būti trumpesnis, tačiau didelių bendrovių atveju jis gali užtrukti dėl sudėtingų koordinavimo etapų. Projekto plane (5 pav.) pateikiami pavyzdžiai, kiek laiko paprastai reikia įvairiems etapams, kad patvirtinimo / registracijos procesai būtų vykdomi kuo veiksmingiau ir patikimiau.

5 pav.

Registracijos proceso tvarkaraštis

Etapai	Mėnesiai											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Planavimas ir pasiruošimas												
2. Misijos ir vizijos suformulavimas												
3. Aplinkosaugos programos parengimas												
4. Įgyvendinimas												
5. Vidaus patikrinimas												
6. Aplinkosaugos ataskaitos parengimas / paskelbimas												
7. Išorės patikrinimas												
8. Įtraukimas į EMAS registrą												

⁽²²⁾ EMAS registruotoms įmonėms taikomų administracinių nuolaidų sąvadas pateikiamas ir atnaujinamas EMAS svetainėje adresu https://green-business.ec.europa.eu/publications/annex-ii-compendium-regulatory-relief-measures_lt

⁽²³⁾ Visas EMAS priemones, šablonus ir gaires galima rasti EMAS svetainėje adresu https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-tools_lt

⁽²⁴⁾ Visų kiekvienos valstybės narės kompetentingų įstaigų kontaktiniai duomenys skelbiami EMAS svetainėje https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/helpdeskcontact_en#competent-bodies

Prieš pradėdamos planuoti EMAS diegimą, organizacijos pirmiausia turėtų įvertinti, kokie reikalavimai, pasiūlymai ir galimybės yra taikomi jų atveju ir kurie atitinka jų konkrečią situaciją.

ES EMAS pagalbos tarnybos svetainėje ⁽²⁵⁾ pateikiama įvairių sektorių atvejų pavyzdžių. Kai kurios regioninės valdymo institucijos ir organizacijos taip pat yra sukūrusios savo EMAS diegimo priemones. Pavyzdžiui, tokius priemonių rinkinius yra sukūrę Katalonijos EMAS klubas ⁽²⁶⁾ ir Vokietijos Bavarijos žemės aplinkos ministerija ⁽²⁷⁾. Norint sužinoti daugiau, gali būti naudinga susisiekti su tų šalių, kuriose yra įsikūrusios atitinkamos organizacijos, kompetentingomis institucijomis.

8. Diegiant ir prižiūrint EMAS dalyvaujantys subjektai ir institucijos

— Aplinkosaugos vertintojas ⁽²⁸⁾

— EMAS reglamento 2 straipsnio 20 dalyje nurodytas aplinkosaugos vertintojas yra:

- atitikties vertinimo įstaiga, apibrėžta Reglamente (EB) Nr. 765/2008, arba tokių įstaigų asociacija ar grupė, gavusi akreditaciją pagal šį reglamentą; arba
- fizinis ar juridinis asmuo arba bet kuri tokių asmenų asociacija ar grupė, kuriai valstybės narės pagal savo procedūras ir atitinkamos institucijos suteikė akreditaciją pagal EMAS reglamentą.

Aplinkosaugos vertintojai tikrina, ar organizacijos aplinkosaugos analizė, aplinkosaugos politika, aplinkosaugos vadybos sistema, aplinkosaugos audito procedūros ir jų įgyvendinimas atitinka EMAS reglamento reikalavimus. Jie taip pat patvirtina, kad aplinkosaugos ataskaitoje pateikta informacija ir duomenys bei bet kokie tos ataskaitos atnaujinimai yra patikimi, įtikinami ir tikslūs. Aplinkosaugos vertintojus stebi akreditavimo arba licencijas išduodančios įstaigos.

Informaciją apie akredituotus / licencijuotus aplinkosaugos vertintojus galima gauti iš EMAS kompetentingų įstaigų arba EMAS akreditavimo ar licencijavimo įstaigos ES šalyje, kurioje yra įsikūrusi organizacija. Informacija apie tinkamus kitų nei organizacijos valstybių narių aplinkosaugos vertintojus pateikiama ES EMAS registre ⁽²⁹⁾.

— Kompetentingos įstaigos ⁽³⁰⁾

Kompetentingas įstaigas skiria valstybės narės. Kadangi šios įstaigos yra nepriklausomos ir neutralios, jos paprastai yra atsakingos už savo valstybėje narėje įsisteigusių organizacijų registravimą ES, bet gali būti atsakingos ir už ne ES įsisteigusių organizacijų registraciją. Šios įstaigos taip pat stebi registracijos procesą ir registracijos atnaujinimą, įskaitant registracijos sustabdymą arba panaikinimą. Paprastai kompetentinga įstaiga, į kurią reikia kreiptis dėl registracijos, nustatoma pagal tai, kur yra įsikūrusi organizacijos būstinė arba vadovybės centras (daugiau informacijos žr. 7.1 skyriuje „Trečiųjų šalių patikrinimai“).

— Vykdomo užtikrinimo institucija

Vykdomo užtikrinimo institucijos yra valstybių narių paskirtos įstaigos, kurios stebi, kaip laikomasi galiojančių aplinkosaugos teisės aktų, ir prireikus imasi priemonių tų teisės aktų vykdymui užtikrinti. Šių institucijų pareigos yra grindžiamos atitinkamos šalies nacionalinės teisės aktais dėl aplinkosaugos teisės aktų įgyvendinimo.

Nuoseklus EMAS diegimo vadovas

⁽²⁵⁾ https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-publications/emas-publications-studies_lt

⁽²⁶⁾ https://clubemas.cat/forms/peticio_eines_viver_emas

⁽²⁷⁾ Bayerische EMAS-Kompass, <https://www.umweltpakt.bayern.de/emaskompass/>

⁽²⁸⁾ EMAS aplinkosaugos vertintojų sąrašas https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/helpdeskcontact_en#competent-bodies

⁽²⁹⁾ EMAS registras https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/about-emas/statistics-and-graphs-0_en#paragraph_1123

⁽³⁰⁾ EMAS kompetentingų įstaigų sąrašas https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/helpdeskcontact_en#competent-bodies

1 etapas. Planavimas ir pasiruošimas

1.1. **Subjekto registracijos EMAS aprėpties ES ir už jos ribų apibrėžimas.** EMAS reglamento II priedo A dalies 4.3 punktas

Kiekviena organizacija apibrėžia ir dokumentuoja savo aplinkosaugos vadybos sistemos aprėptį. Kalbant apie registracijos aprėptį, organizacija turi atsižvelgti į:

- ✓ išorės ir vidaus problemas;
- ✓ atitikties įsipareigojimus;
- ✓ savo organizacinius vienetų, funkcijų ir fizines ribas;
- ✓ savo veiklą, produktus ir paslaugas;
- ✓ savo įgaliojimus bei sugebėjimą valdyti ir daryti įtaką.

Į aplinkosaugos vadybos sistemos aprėptį turi būti įtraukiama visa veikla, produktai ir paslaugos, susiję su registruojama veiklos vieta (arba keliomis registruojamomis veiklos vietomis).

EMAS taikoma ES ir už jos ribų (pasaulinė EMAS) įvairiose ES ir ne ES šalyse esančiose veiklos vietose, kurios gali būti įtraukiamos į registracijos aprėptį. EMAS gali registruotis ir už ES ribų įsisteigusios organizacijos, kurių veiklos vietos yra išskirtinai už ES ribų.

Organizacija, turinti keletą veiklos vietų vienoje ar kelyse valstybėse narėse arba ES nepriklausančiose šalyse, gali pateikti prašymą bendrai užregistruoti visas arba kai kurias iš šių veiklos vietų (EMAS reglamento 3 straipsnio 2 dalis). Tokiu atveju organizacija turi iš anksto susisiekti su aplinkosaugos vertintoju (-ais) ir atitinkama kompetentinga įstaiga ir išsiaiškinti visus kalbinius aspektus, susijusius su registracijai reikalingais dokumentais.

Dėl konkrečių su registracija pasaulinėje EMAS („EMAS Global“) susijusių klausimų žr. 2011 m. gruodžio 7 d. Komisijos sprendimą 2011/832/ES dėl ES bendros, trečiųjų šalių ir visuotinės registracijos, atliekamos pagal Reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 ⁽³¹⁾.

Pagrindiniai klausimai, į kuriuos reikia atsakyti rengiantis EMAS registracijai ir ją planuojant.

- ✓ Ar organizacija yra maža organizacija, kaip apibrėžta šio naudojimo vadovo įvade?
- ✓ Kiek veiklos vietų turi organizacija, kurioje planuojama įdiegti EMAS?
- ✓ Kokiam ekonomikos sektoriui priklauso organizacija?
- ✓ Ar atitinkamoje valstybėje narėje ar regione ar net vietos lygmeniu yra kokių nors paramos programų ar kitų paramos formų?
- ✓ Ar yra konkrečiai sektoriaus, kuriam priklauso organizacija, pramonės šakai skirtas informacinis dokumentas? (Daugiau informacijos – 1.4.5 skyriuje).
- ✓ Kokios kitos vadybos sistemos ar aplinkos vadybos metodai jau yra įdiegti organizacijoje?
- ✓ Ar šie aplinkosaugos vadybos metodai ar sistemos jau pripažinti kaip EMAS diegimo etapai?
- ✓ Ar esama kokių nors kitų atskaitomybės reikalavimų, kurių organizacija savo noru laikosi arba pageidauja laikytis, arba kurių ji turi laikytis pagal teisinius reikalavimus, kuriuos būtų galima derinti su EMAS ataskaitų teikimu?
- ✓ Ar organizacija turi daug panašių veiklos vietų, kuriose planuojama įdiegti EMAS?
- ✓ Jeigu organizacija turi skirtingas veiklos vietas vienoje ar kelyse valstybėse narėse arba ES nepriklausančiose šalyse, ar ji nori šiose vietose įdiegti EMAS ir registruoti jas pagal vieną registracijos numerį?
- ✓ Kuris aplinkosaugos vertintojas turi teisę vertinti šios organizacijos veiklą?
- ✓ Kuri kompetentinga įstaiga yra atsakinga už šią organizaciją?

⁽³¹⁾ 2011 m. gruodžio 7 d. Komisijos sprendimas 2011/832/ES dėl ES bendros, trečiųjų šalių ir visuotinės registracijos, atliekamos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, vadovo, <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:330:0025:0038:LT:PDF>

- ✓ Ar organizacijos vietos ar regioninio lygmens aplinkoje yra EMAS diegimo grupė (klasteris), prie kurio ji galėtų prisijungti?
- ✓ Kas iš organizacijos vyresniosios vadovybės turėtų būti atsakingas už EMAS diegimą?
- ✓ Jei organizacija yra maža, ar galima rinktis variantą „EMAS Easy“?
- ✓ Kuris darbuotojas turėtų būti organizacijos atstovas aplinkosaugos vadybos klausimais? Ar organizacijoje yra kitų konkrečių sričių (atliekų, išmetamųjų teršalų kontrolės, saugos ir kt.) atstovų, kuriems būtų galima patikėti šią užduotį?
- ✓ Ar turėtų būti paskirta aplinkosaugos komanda, kuri padėtų atstovui aplinkosaugos vadybos klausimais? Jei taip, kokie darbuotojai turėtų būti šioje komandoje? Ar šiam tikslui gali būti pasitelkiamos kitos esamos organizacijos vidaus struktūros?
- ✓ Kokie ištekliai (finansiniai, techniniai) yra prieinami arba kuriuos reikia gauti norint sėkmingai įdiegti ir prižiūrėti EMAS?

1.2. **EMAS registruojamas subjektas.** EMAS reglamento 2 straipsnio 21 ir 22 dalys

EMAS reglamente nustatyta, kad:

organizacija – Bendrijoje arba už jos ribų esanti viešoji arba privačioji turinti savo paskirtį ir administraciją bendrovė, korporacija, firma, įmonė, įstaiga arba institucija arba jos dalis ar jų susivienijimas;

vieta – konkreti geografinė vieta, kurioje vykdomą veiklą, produktus ir paslaugas, įskaitant visą infrastruktūrą, įrangą ir medžiagas, kontroliuoja ir valdo organizacija; vieta laikoma mažiausiu subjektu registracijos tikslais; vieta laikoma mažiausiu subjektu registracijos tikslais;

bendra registracija – viena visų ar kelių organizacijos, kurios vietos yra vienoje ar daugiau valstybių narių arba trečiojoje šalyje, vietų registracija.

Organizacijos turi teisingai apibrėžti registruojamą subjektą, diegsiantį EMAS. Labai svarbu, kad šis subjektas sustiprintų santykius su suinteresuotaisiais subjektais, taip didindamas skaidrumą ir atskaitomybę. Skirtingai nuo kitų aplinkosaugos vadybos sistemų, EMAS gali būti taikoma tik visai veiklos vietai, o ne jos daliai. Todėl viena veiklos vieta yra mažiausias subjektas, kurį organizacija gali užregistruoti EMAS.

EMAS dalyviai nuo pat pradžių turėtų atsižvelgti į tai, kad aplinkosaugos vertintojai ir, jei reikia, kompetentingos įstaigos turi teisę nuspręsti, kurie subjektai turi būti registruojami (žr. Reglamento (EB) Nr. 1221/2009 25 straipsnio 2 dalį). Iš visų dalyvių vienodai reikalaujama pateikti aplinkosaugos ataskaitą, kurioje taip pat turi būti aiškus ir nedviprasmiškas EMAS įregistruojamos organizacijos aprašymas bei santrauka apie jos veiklą, produktus ir paslaugas, taip pat jos ryšiai su patronuojančiąja organizacija (žr. Reglamento (EB) Nr. 1221/2009 IV priedo B punkto a papunktį).

Šiais reikalavimais užtikrinama, kad organizacijos gerai suprastų aplinkos veiksmus, turinčius didelį poveikį aplinkai kiekvienoje jų veiklos vietoje. Todėl dalyviams patariama parengti aiškius ir argumentuotus pagrindimus dėl kiekvienos registracijai pasirinktos vietos. Taip jie bus paruošę laikytis aplinkosaugos ataskaitos reikalavimų ir atsakyti į bet kokius klausimus, visų pirma užduodamus vertintojų ir kompetentingų įstaigų bei kitų suinteresuotųjų subjektų. Kompetentinga įstaiga gali atsisakyti registruoti, jeigu registruoti pasirinktas subjektas neatitinka Reglamento (EB) Nr. 1221/2009 2 straipsnio 22 dalyje pateiktos apibrėžties. Todėl organizacijos turėtų konsultuotis su kompetentingomis įstaigomis nuo pat EMAS įgyvendinimo proceso pradžios.

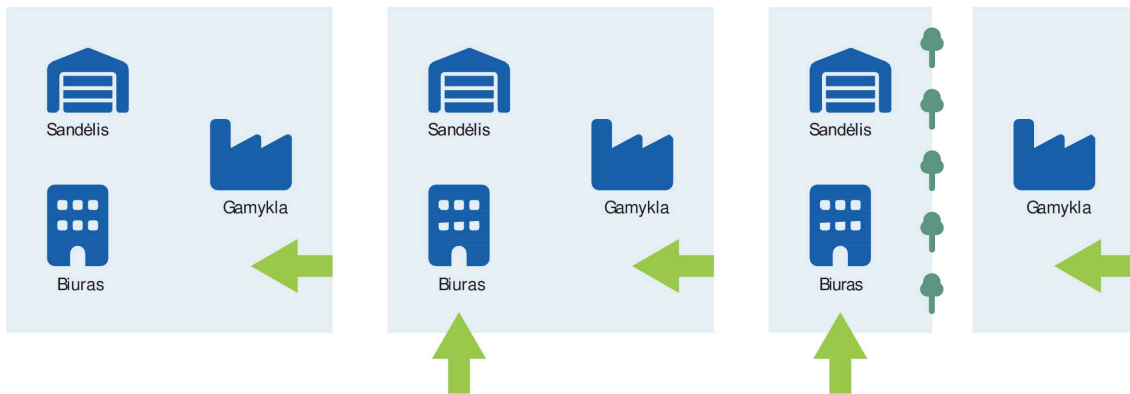
Jei organizacija svarsto galimybę atskirai registruoti tik vieną ar kelias veiklos vietas, jos sprendimas turėtų būti grindžiamas šiais principais. Pirmia, reikėtų atidžiai apvarstyti atskiros registracijos galimybę. Organizacija turi sugebėti įrodyti savo gebėjimą stebėti ir tikrinti svarbius aplinkosaugos aspektus ir įrodyti, kad subjektas, kurį ji ketina registruoti, nebuvo sąmoningai atskirtas nuo kitų vietų, kurių veiklos rezultatai yra prasti. Antra, bendravimas su visuomene yra vienas iš pagrindinių EMAS elementų. Geriausia, kad organizacija savo aplinkosaugos ataskaitoje aiškiai ir suprantamai informuotų visuomenę apie tai, kodėl vykdydama registraciją ji nusprendė atskirti kai kurias veiklos vietas.

1.2.1. Organizacijos, veikiančios vienoje vietoje arba vienoje vietovėje

Paprasčiausias registracijos EMAS atvejis – kai organizacijos veikla vykdoma vienoje vietoje. Viena veiklos vieta paprastai reiškia, kad daugelis vertinamai ir registruojamai organizacijai priklausančių pastatų ir teritorijų gali būti aptverti tvora.

6 pav.

Trys pavyzdžiai, kai organizacijos veikla yra sutelkta vienoje vietoje

Daugeliu atvejų paprasta nustatyti, kokia yra veiklos vieta ir kur yra jos ribos. Pavyzdžiui:

- vienoje vietoje esanti gamykla su visa jos veiklai vykdyti reikalinga infrastruktūra (sandėliais, biurais, greta esančiomis žaliavų ir atliekų sandėliavimo aikštelėmis, nuotekų valymo įrenginiais, automobilių stovėjimo aikštele ir kt.) (6 pav. 1 pavyzdys) ir
- turistų poilsavimo vieta, apimanti viešbučio pastatą, sodus, baseinų zonas, restoraną, technines patalpas ir kt.

Paprasčiausias pavyzdys yra vienoje vietoje veikianči organizacija, nes sutampa ir jos vadovybės, ir geografinė padėtis. Nėra svarbu, ar atskiri pastatai turi skirtingus pašto adresus, nes veiklos vietoje gali būti įrengti du įėjimai, pavyzdžiui, vienas gali būti naudojamas norint patekti į biurus, o kitas gali būti skirtas sunkvežimiams įvažiuoti iš kitos gatvės (6 pav. 2 pavyzdys). Kartais tarp pastatų ir teritorijų gali būti nustatyti viešojo transporto maršrutai arba būti pastatų, priklausančių kitoms organizacijoms. Tai reikėtų, kad veiklos vieta negali būti aptverta viena tvora, o ne kad organizacija negali būti laikoma viena vieta. Gamybos veiklą vykdanči organizacija ir sandėliavimo pastatas, esantis šalia negretimos teritorijos, taip pat laikomi viena veiklos vieta (6 pav. 3 pavyzdys).

1.2.2. Organizacija, veikianči skirtingose veiklosvietose ar vietovėse

Pagal EMAS reglamentą dalyviai, vykdančys veiklą keliuose vietose, gali pasirinkti registruoti savo veiklos vietas atskirai arba registruoti bendrai kaip organizacija (apibrėžta 2 straipsnio 21 ir 22 dalyse). Visais atvejais organizacija arba veiklos vieta turės nuolat gerinti savo veiklos rezultatus, susijusius su svarbiais aspektais ir poveikiu, atsižvelgdamos į organizacijos aplinkosaugos ataskaitą, programą ir tikslus. Organizacija taip pat turės paaiškinti ir pagrįsti savo pasirinktą veiklos vietą arba jų derinį. Tiek privačiojo, tiek viešojo sektoriaus organizacijos, siekiančios registruoti EMAS, taip pat turėtų būti pasirengusios savo suinteresuotiesiems subjektams paaiškinti ir pagrįsti savo ketinimus dėl dar neužregistruotų veiklos vietų

Sektorių pavyzdžiai:

- bankai
- kelionių agentūros
- mažmeninės prekybos tinklai
- konsultavimo įmonės.

a. *Tiekiančios tokius pačius ar panašius produktus ar teikiančios tokias pačias ar panašias paslaugas*

Organizacijos dažnai veikia keliose geografinėse vietose, tačiau siūlo tuos pačius arba panašius produktus ar paslaugas ir taiko tas pačias bendras vadybos procedūras. Tokių organizacijų pavyzdžiai yra bankai, kelionių agentūros, mažmeninės prekybos tinklai ir konsultavimo įmonės. Tokiais atvejais veiklos įvairiose vietose aplinkosaugos aspektai ir poveikis yra panašūs, jos atžvilgiu taikoma panaši aplinkosaugos vadybos sistema ir naudojamos tokios pačios veiklos struktūros. Pavyzdžiai: filialai, verslo biurai ir veiklos bei dirbtuvės.

Organizacija gali pageidauti, kad šios vietos būtų patvirtintos kartu, registruojant visą įmonę arba vieną veiklos vietą. Norėdama užsiregistruoti visą įmonę, organizacija turi turėti galimybę įrodyti vertintojui, kad jos aplinkosaugos vadybos procedūros ir politika yra nuosekliai taikomos visose vietose. Tokios organizacijos dažnai visose veiklos vietose taiko tas pačias valdymo procedūras, kaip antai bendrą aplinkosaugos vadybos vadovą. Jeigu organizacija gali įrodyti, kad ji visiškai kontroliuoja visas veiklos vietas, kurias nori registruoti, ir kad jose laikomasi tų pačių procedūrų, vertinimas gali būti ne toks sudėtingas ir gali būti, kad jo nereikės atlikti visose veiklos vietose. Tai vadinama „imties sudarymo metodika“, o daugiau informacijos pateikiame 7.2 veiksmo aprašyme. Imties sudarymo metodika

b) *Tiekiančios skirtingus produktus ar teikiančios skirtingas paslaugas*

Jeigu organizacija veikia keliose vietose, kuriose naudojamos skirtingos vadybos ir kontrolės sistemos bei aktualūs skirtingi aplinkos aspektai ir poveikis, atliekant vertinimą negali būti taikoma imties sudarymo metodika, nes kiekvienoje veiklos vietoje taikomos skirtingos veiklos procedūros ir daromas skirtingas poveikis. Organizacija pasirenka, ar registruoti kiekvieną veiklos vietą atskirai, ar naudojant vieną registracijos numerį.

Bet kuriuo atveju visos vietos turi būti vertinamos atskirai ir su jomis susiję aplinkos duomenys pateikiami atskirose aplinkosaugos ataskaitose. Organizacija gali iš pradžių užregistruoti kai kurias atskiras veiklos vietas ir vėliau jas sujungti naudodama tą patį vienos organizacijos registracijos numerį.

1.2.3. ***Organizacija, kurios veiklos vietos negalima tinkamai apibrėžti***

Kai kurioms organizacijoms, pvz., veikiančioms paslaugų paskirstymo, pristatymo paslaugų, telekomunikacijų, transporto ir atliekų surinkimo sektoriuose, gali būti sunku apibrėžti konkrečią veiklos vietą arba vietovę. Iš tiesų, šių rūšių veiklą vykdančios organizacijos gali turėti arba neturėti biurų ir sandėlių, o jų infrastruktūra gali būti išsklaidyta. Tai pasakytina apie šilumos, vandens, dujų, elektros energijos paskirstymo arba telekomunikacijų įmones ar priemones (transporto priemones, atliekų kontenerius, antenas, bankomatus ir kt.), taip pat apie transporto, telekomunikacijų ar atliekų surinkimo veiklą.

Sektorijų pavyzdžiai:

- paskirstymo (šilumos, vandens, dujų, elektros energijos ir kt.) paslaugos
 - telekomunikacijos
 - transportas
 - atliekų surinkimas
-

Organizacijų, kurių veiklos vietų negalima lengvai nustatyti, atveju kilus abejonių ypač svarbu, kad ir organizacija, ir vertintojai pasitartų su atitinkama kompetentinga įstaiga, ar pasirinktas subjektas yra tinkamas registruoti pagal EMAS principus. Šios organizacijos turi aiškiai apibūdinti savo veiklą ir infrastruktūrą, visapusiškai integruoti jas į savo vadybos sistemą ir tiksliai aprašyti savo aplinkosaugos ataskaitoje. Tokiose organizacijose svarbu, kad atsakomybė už svarbius aplinkosaugos aspektus būtų aiškiai apibrėžta ir kad vertintojui būtų pateikta įrodymų, jog organizacijoje galioja tinkama tvarka tokiems aspektams tikrinti.

1.2.4. ***Organizacijos, valdančios skirtingas veiklos vietas, išsklaidytas vietovėje***

Būna atvejų, kad organizacijos, nors ir valdančios apibrėžtoje vietovėje esančius skirtingus objektus, negali kiekvienos veiklos vietos eksploatuoti atskirai, todėl skirtingų veiklos vietų poveikis aplinkai yra susijęs. Pavyzdžiui, organizacija gamina elektros energiją naudodama vėjo jėgaines, esančias toje pačioje vietovėje (nepriklausomai nuo to, kokio dydžio yra ta vietovė). Panaši padėtis bus ir organizacijos, kuri gamina elektros energiją naudodama saulės baterijų plokštes (7 pav.).

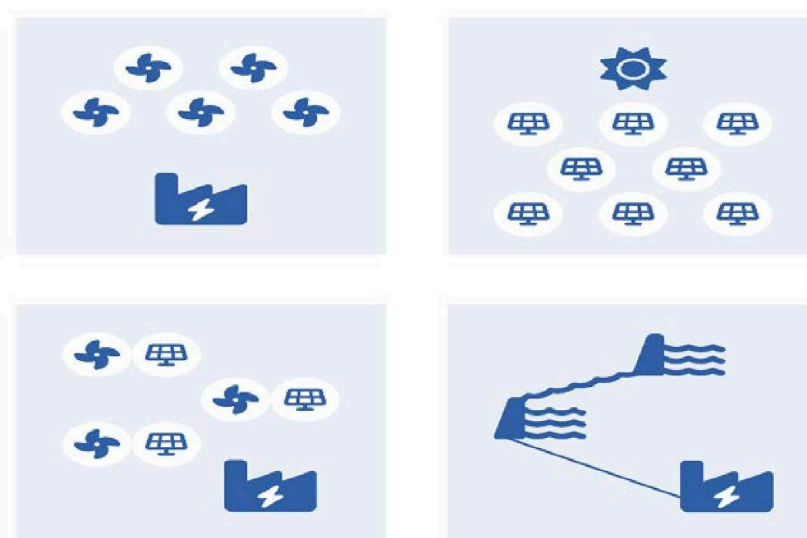
Kitas galimas derinys galėtų būti, kad ta pati organizacija elektros energiją gamina naudodama tiek vėjo jėgaines, tiek skirtingose vietose (skirtingose gamybos vietose ir vietovėse) įrengtas saulės baterijų plokštes.

Galiausiai, saulės baterijų plokštės ir vėjo jėgainės galėtų būti įrengtos toje pačioje vietoje.

Panašiai hidroelektrinė, apimanti keletą statinių ir infrastruktūros objektų, išdėstytų palei upės vagą, kurie vis tiek yra naudojami pagal jų pagrindinę paskirtį, galėtų būti laikoma viena organizacija.

Šiuo atveju atskiri objektai galėtų būti laikomi viena EMAS registruojama organizacija arba galėtų būti registruojami kartu atliekant bendrą registraciją.

7 pav. Organizacijų, valdančių skirtingas veiklos vietas išsklaidytas vietovėje, pavyzdžiai

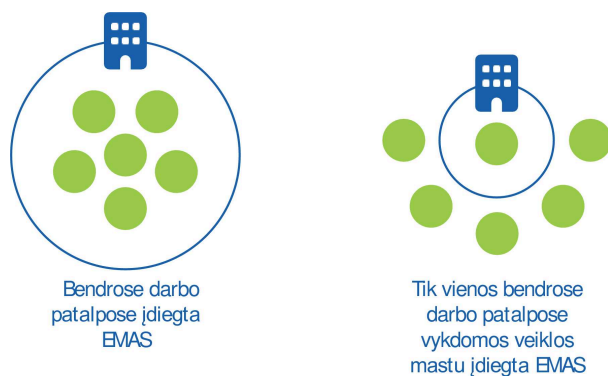

1.2.5. Organizacijos, kontroliuojančios laikinai bendrai naudojamas erdves

Atsirado naujų patalpų naudojimo būdų, ir dabar tapo įprasta, kad kelios organizacijos dalijasi, pavyzdžiui, bendromis darbo patalpomis arba „virtuvė–vaiduokle“. Tokiais atvejais turi būti aišku, ar EMAS bus diegiama bendrų darbo patalpų lygmeniu (visoje veiklos vietoje) ir bus registruojamos pačios patalpos, ar tik dalies tokiose patalpose vykdomos veiklos mastu.

8 pav.

Bendrai naudojamų erdvių pavyzdžiai

„Virtuvės–vaiduoklės“ – virtuvės patalpos, tuo pačiu arba skirtingu laiku nuomosamos keliems maitinimo veiklą vykdančioms subjektams. Šiuo atveju veiklos vieta yra virtuvė, nepriklausomai nuo jos naudotojų, kurie gali keistis.

Jeigu organizacijos vykdo veiklą konkrečiais laikotarpiais joms nuosavybės teise nepriklausančiose veiklos vietose, vertintojas patikrina organizacijos vadybos sistemą ir jos aplinkosauginį veiksmingumą pasirinktose laikinosiose vietose, kurios laikomos tipiškais organizacijos aplinkosaugos vadybos pajėgumus atspindinčiomis vietomis.

Tikrindamas procedūrų veiksmingumą pasirinktame objekte, tikrintojas taiko gerosios praktikos standartus atitinkančius audito imties sudarymo metodus. Organizacija turi įrodyti, kad taiko procedūras ir technologijas, tinkamas konkrečioms vietoms, kuriose ji turi laikinai vykdyti savo veiklą.

Sektorių pavyzdžiai:

- statybos bendrovės
- valymo įmonės
- paslaugų teikėjai
- cirkai.

Todėl vertinimo proceso metu laikinų vietų patikros atliekamos vietoje. Registruojama šiose vietose vykdoma veikla, o ne tik pati vieta.

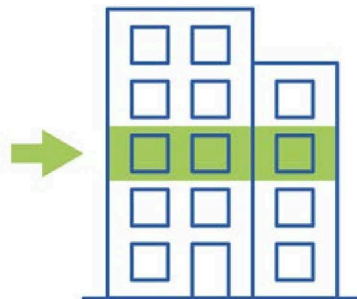
1.2.6. Įvairios vienoje vietoje veikiančios organizacijos

Organizacija arba organizacijos dalis gali užimti dalį pastato arba infrastruktūros objekto, kaip parodyta 9 pav. Tokiu atveju veiklos vieta yra aukštas arba patalpos, kurias užima organizacija, nors ji taip pat gali dalytis erdvėmis su kitomis organizacijomis (pavyzdžiui, automobilių stovėjimo aikšte). Tai gali būti pasakyta ir apie nesusijusias veiklas, vykdomas tame pačiame pastate, ir veiklas, kurios gali turėti tarpusavio sąsajų.

Tokiu atveju kiekvieną organizaciją, taikančią savo vadybos ir kontrolės sistemas, reikia registruoti atskirai.

9 pav.

Organizacijos, veikiančios bendrose patalpose, pavyzdys

1.2.7. Grupės (klasterio) koncepcija. EMAS reglamento 37 straipsnis

Grupė yra būdas keliems subjektams kartu įdiegti EMAS – šis būdas naudingas to paties sektoriaus arba toje pačioje geografinėje vietovėje esančioms organizacijoms. Įvairių sektorių (verslo, administravimo ir kt.) organizacijos taip pat gali burtis į grupes. Šios organizacijos gali bendradarbiauti diegimo proceso metu, o užsiregistruoti atskirai.

Siekdamos kuo labiau sumažinti kliūtis mažoms organizacijoms, norinčioms įdiegti EMAS, kai kurių valstybių narių vietos arba regioninės administravimo institucijos gali organizuoti grupėms teikiamas konsultavimo ir paramos paslaugas. Jos gali tai daryti pačios arba bendradarbiaudamos su pramonės ir prekybos rūmais, pramonės asociacijomis ir kitomis įstaigomis.

Grupių formavimas yra ekonomiškai naudingas metodas, kurį taikant daugiausia dėmesio skiriama mokymuisi drauge. Dalyviai mokosi pagrindinių EMAS koncepcijų seminaruose, kuriuose aptariamos konkrečios su EMAS susijusios temos ir pateikiama praktinių pavyzdžių. Dalyviai taip pat gauna naudos dalydamiesi geriausios praktikos pavyzdžiais ir patirtimi, taip motyvuodami vieni kitus. Pranešėjai rengia seminarus specialiomis temomis, kurie veikia kaip žinių platformos.

Kiekviena iš grupės organizacijų užregistruojama atskirai.

Grupės pavyzdys: Bavarijos žemės aplinkos ministerija subsidijuoja pradinę aplinkosaugos vadybos sistemą, kaip antai EMAS, įdiegimą, įskaitant patvirtinimą, sertifikavimą ir išorinį auditą. Šias subsidijas gali gauti tik organizacijos, dalyvaujančios projekto grupėje (5–15 dalyvių), kuri organizuoja projekto rėmėjas. Taip naudotojai patiria mažiau su konsultavimu susijusių išlaidų, gauna naudos iš tinklaveikos ir kitų dalyvių paramą.

1.3. Vadovybės įsipareigojimas taikyti aplinkosaugos vadybos sistemą. II priedo A dalies 5.1 ir 5.3 punktai, B dalies 2 punktas ⁽³²⁾

Organizacijai registruojantis EMAS, jos aukščiausio lygio vadovybė įsipareigoja vadovauti ir būti atskaitinga aplinkosaugos vadybos srityje bei skatinti nuolat gerinti aplinkosauginį veiksmingumą. Kaip vyresnioji vadovybė galėtų geriausiai tai padaryti? Ji turėtų apsvarstyti pagrindinius strateginius klausimus, kaip antai:

- ✓ kaip jos verslo modelis susijęs su aplinkos apsaugos klausimais?
- ✓ Kaip aplinkos vadybos aspektus būtų galima būti prasmingai integruoti į verslo operacijas ir kaip sukurti sinergiją?
- ✓ Kokios aplinkos vadybos sritys turi įgyvendinamos vadovybės lygmeniu?
- ✓ Kuriose srityse būtų reikalingas ir naudingas delegavimas?

EMAS reglamente vartojamas terminas „vyresnioji vadovybė“, t. y. aukščiausias organizacijos valdymo organas, atsakingas už įmonės tikslų apibrėžimą ir reikalingų sprendimų priėmimą.

Svarbu aiškiai apibrėžti, kas yra atsakingas už kiekvieną užduotį.

Vyresnioji vadovybė turi paskirti vieną ar kelis konkrečius vyresniosios vadovybės atstovus, turinčius aiškiai apibrėžtus vaidmenis ir pareigas bei įgaliojimus, nepriklausančius nuo kitų jų pareigų. Taip užtikrinama, kad diegiama arba įgyvendinama aplinkos vadybos sistema visiškai atitiks EMAS reglamento reikalavimus ir veiks visą laiką. Atstovas aplinkos vadybos klausimais gali būti ir vyresniosios vadovybės narys ir gali turėti tam tikros su aplinkosaugos vadyba susijusios patirties.

Organizacijose, kuriose taikoma vienoda, centralizuotai valdoma aplinkosaugos vadybos sistema ir nėra didelių skirtumų tarp objektų, visoms veiklos vietoms reikia skirti tik vieną asmenį.

Organizacijose, kurių veiklos vietos yra labai skirtingos, didžiąja dalimi veikia savarankiškai arba yra skirtingose šalyse, turėtų būti paskiriamas daugiau nei vienas asmuo.

Tai yra tik gairės organizacijoms, nes kiekvienas atvejis turėtų būti vertinamas atskirai. Jeigu kyla kokių nors abejonių, patariama paskirti papildomus žmones ir aiškiai apibrėžti skirtingas jų užduotis.

Vadovybė ir darbuotojai turi būti informuojami apie šio vyresniosios vadovybės atstovo vaidmenį, užduotis ir kompetenciją. Vyresniosios vadovybės atstovas turi turėti aiškiai apibrėžtus vaidmenis, užduotis ir įgaliojimus. Jis turi:

- ✓ užtikrinti, kad būtų sukurta, įdiegta ir pagal EMAS reglamento reikalavimus prižiūrima aplinkosaugos vadybos sistema;
- ✓ teikti ataskaitas vyresniajai vadovybei apie aplinkosaugos vadybos sistemos veiklą, informuodamas apie jos pranašumus ir trūkumus bei visus reikalingus patobulinimus;

⁽³²⁾ 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1221/2023-07-12>).

- ✓ užtikrinti, kad tai, kaip laikomasi kitų reikalavimų, kaip antai atliekų teisės aktų, kurių srityje aukščiausiosios vadovybės atstovui gali trūkti reikiamų žinių, tikrintų kiti vidaus ar išorės asmenys.

Mažos organizacijos dažniausiai derina šias funkcijas. Siekiant, kad aplinkosaugos vadybos sistema būtų veiksminga, vadovybės atstovams turi būti suteikiama pakankamai įgaliojimų. Idealiu atveju jie turėtų būti įmonės vadovybės nariai (arba bent jau glaudžiai su ja bendradarbiauti), būti nepriklausomi ir jais turi pasitikėti vadovai bei darbuotojai. Vadovybės atstovai koordinuoja aplinkosaugos vadybos procesą ir yra kontaktiniai asmenys, į kuriuos galima kreiptis, kai kyla klausimų tiek darbuotojams, tiek vyresniajai vadovybei, tiek trečiosioms šalims. Jiems gali padėti „EMAS komanda“. Jeigu įmanoma, šios komandos nariai turėtų būti visų atitinkamų organizacijos sričių, kaip antai gamybos, infrastruktūros valdymo, pardavimo ar pirkimo, specialistai ir turėtų turėti kuo daugiau patirties aplinkosaugos srityje (pvz., tai gali būti išmetamųjų teršalų kontrolės arba atliekų tvarkymo pareigūnas).

Taip pat verta išnaudoti esamas struktūras. Pavyzdžiui, įtraukiant arba integruojant EMAS klausimus gali būti išplečiama įmonės profesinės saugos komiteto veikla arba kokybės vadybos sistema. EMAS komanda galėtų vykdyti organizacijos aplinkosaugos auditą, taip pat prisidėti savo žiniomis, patirtimi ir pasiūlymais dėl plėtojimo ir tobulinimo visuose tolesniuose etapuose.

EMAS reglamente aplinkosaugos analizė apibrėžiama kaip pradinė išsami aplinkosaugos aspektų, poveikio aplinkai ir aplinkosauginio veiksmingumo, susijusių su organizacijos veikla, produktais ir paslaugomis, analizė.

1.4. Aplinkosaugos analizės atlikimas. EMAS reglamento 4 straipsnio 1 dalies a punktas, I priedas, II priedo B.3 punktas ⁽³³⁾

Pirmasis žingsnis įgyvendinant EMAS – atlikti išsamų organizacijos vidaus struktūros ir veiklos vertinimą. Jo tikslas – nustatyti su organizacijos poveikiu aplinkai susijusius aplinkosaugos aspektus (apibrėžiamus kaip organizacijos veiklos, produktų ar paslaugų elementus, kurie daro arba gali daryti poveikį aplinkai) ⁽³⁴⁾. Šis vertinimas bus naudojamas kaip atskaitos taškas kuriant oficialią aplinkosaugos vadybos sistemą.

Aplinkosaugos analizė apima šias sritis, kurios išsamiai aprašytos toliau:

- a) organizacijos konteksto nustatymą;
- b) suinteresuotųjų subjektų ir jų poreikių bei lūkesčių nustatymą;
- c) su aplinka susijusių taikomų teisinių reikalavimų nustatymą;
- d) visų tiesioginių ir netiesioginių aplinkosaugos aspektų nustatymą;
- e) aplinkosaugos aspektų reikšmingumo įvertinimą;
- f) ankstesnių incidentų įvertinimą;
- g) galimybių ir rizikos nustatymą;
- h) esamų procesų, praktikos ir procedūrų analizę.

Organizacija turėtų atsiminti, kad ji turės atskleisti išorės suinteresuotiesiems subjektams nustatytus aplinkosaugos aspektus kartu su jų vertinimo rezultatais, ir kad vykdydama šią užduotį ji turės atlikti pirmą sistemingą ir dokumentas pagrįstą šių elementų surašymą.

⁽³³⁾ 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1221/2023-07-12>).

⁽³⁴⁾ 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1221/2023-07-12>).

I priede aprašyta pradinė aplinkosaugos analizė neturėtų būti painiojama su vadybos vertinamąja analize, aprašyta II priedo 9.3 punkte, arba su vidaus auditu, aprašytu II priedo 9.2 punkte kartu su III priedu. II ir III priedai yra susiję su priemonėmis, kurios turi būti taikomos reguliariai jau įdiegus aplinkos vadybos sistemą.

Aplinkosaugos analizė yra svarbi aplinkosaugos vadybos sistemos įgyvendinimo dalis, todėl organizacijos turi nustatyti procedūras, kurias taikant būtų užtikrinama, kad pirminėje aplinkosaugos analizėje nustatyti aplinkosaugos aspektai būtų tinkamai vykdomi. Aplinkosaugos aspektai ir su jais susijęs neigiami aplinkos veiksniai gali keistis, nes taip pat gali keistis ir pačios organizacijos veikla. Jeigu organizacijoje įvyksta esminių pokyčių, aplinkosaugos analizė turės būti atnaujinama / užbaigiama kaip nurodyta 8 straipsnyje ⁽³⁵⁾, vėliausiai tada, kai atliekamas vidaus auditas. Organizacija taip pat turėtų stebėti naujus pokyčius, praktiką ar tyrimų duomenis, galinčius padėti iš naujo įvertinti aplinkosaugos aspektų svarbą ir poreikį iš naujo atlikti poveikio aplinkai įvertinimą, jei labai pasikeičia organizacijos veikla.

I priede aprašyta pradinė aplinkosaugos analizė neturėtų būti painiojama su vadybos vertinamąja analize, aprašyta II priedo 9.3 punkte, arba su vidaus auditu, aprašytu II priedo 9.2 punkte kartu su III priedu. II ir III priedai yra susiję su priemonėmis, kurios, įdiegus aplinkos vadybos sistemą, turi būti taikomos reguliariai.

1.4.1. **Organizacijos konteksto nustatymas.** EMAS reglamento I priedo 1 punktas, II priedo A dalies 4.1 punktas

Organizacija turi nustatyti vidinius ir išorinius veiksnius, kurie gali daryti teigiamą arba neigiamą poveikį aplinkosaugos vadybos sistemos diegimui.

Pagrindiniai klausimai

- ✓ Kurie klausimai yra strategiškai svarbūs ir koks jų poveikis aplinkos vadybos sistemos nustatymui ir sėkmei? Kiek reikšmingi yra išoriniai ir vidiniai veiksniai, visų pirma atsižvelgiant į jų teigiamą arba neigiamą poveikį?
- ✓ Kokie veiksniai, visų pirma aplinkos sąlygos, gali turėti įtakos organizacijai arba gali būti jos paveikiami?

Apibrėžus organizacijos kontekstą nustatomas su turiniu susijęs aplinkosaugos vadybos atspirties taškas ir sukuriamą galimybė integruoti šią sistemą į strateginius verslo planavimo procesus. Tai taip pat gali būti naudinga nagrinėjant ne tik su aplinka, bet ir su tvarumu susijusius klausimus. Reikia atsižvelgti į atitinkamas aplinkos sąlygas, kaip antai klimatą, oro ar vandens kokybę, išteklių naudojimą ir biologinę įvairovę. Galima atsižvelgti ir į kitas išorines aplinkybes (kultūrinės, socialinės, politinės, teisines, reguliavimo, finansines, technologines, konkurencines ir kt.). Taip pat reikėtų kruopščiai išnagrinėti vidaus sąlygas, tokias kaip veikla, produktai ir paslaugos, strateginė kryptis, kultūra ir pajėgumai (kaip parodyta 10 pav.).

Nustatant kontekstą, vyresniosios vadovybės atstovas aplinkosaugos klausimais, siekdamas nustatyti šiuos poveikio faktorius, turėtų remtis EMAS komandos, jeigu ji jau yra, ir kitų susijusių padalinių patirtimi.

⁽³⁵⁾ 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB (<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1221/2023-07-12>).

10 pav.

Vidaus ir išorės veiksmų, lemiančių organizacijos kontekstą, pavyzdžiai

1.4.2. Suinteresuotųjų subjektų ir jų poreikių bei lūkesčių nustatymas. EMAS reglamento I priedo 2 punktas, II priedo A dalies 4.2 punktas

EMAS reglamento I priede pažymima, kad atlikdamos pirminę aplinkosaugos analizę organizacijos turėtų nustatyti suinteresuotuosius subjektus ir išsiaiškinti jų poreikius bei lūkesčius. Suinteresuotieji subjektai yra tiek organizacijos subjektai, kaip antai jos patalpose dirbantys darbuotojai ar paslaugų teikėjai, tiek už organizacijos ribų veikiantys subjektai, kaip antai valdžios institucijos, klientai, investuotojai, tiekėjai, kaimynai ar kitos grupės, kurioms organizacijos veikla, produktai ir paslaugos daro arba gali daryti poveikį.

Tai svarbu, nes suinteresuotieji subjektai gali turėti tam tikrų lūkesčių dėl organizacijos arba jos aplinkosaugos aspektų ir poveikio, o tai organizacijai ir jos aplinkosaugos vadybos sistemai gali būti tiek rizika, tiek galimybės.

Analizuojant kontekstą gali būti naudinga suinteresuotiesiems subjektams pateikti toliau išvardytus klausimus.

- ✓ Kokie yra jų reikalavimai ar lūkesčiai, susiję su tuo, kaip organizacija elgiasi aplinkos atžvilgiu?
- ✓ Ar dėl to atsiranda atitikties įpareigojimų? Į kuriuos iš šių reikalavimų ir lūkesčių būtina atsižvelgti, o kurių laikomasi savanoriškai?

Nustačius suinteresuotuosius subjektus ir jų lūkesčius galima sužinoti naudingos informacijos apie kai kurių aplinkosaugos aspektų poveikį, taip pat apie kriterijus, kuriais remiantis vertinamas jų reikšmingumas (11 pav.). Organizacijos turėtų įtraukti nustatytas problemas į savo aplinkosaugos vadybą.

Svarbiausia atsiminti, kad organizacijai nusprendus savanoriškai patenkinti poreikius ar lūkesčius, kurie nėra teisiniai įpareigojimai, ir įtraukus juos į savo aplinkosaugos ataskaitą, jie tampa jos privalomų įsipareigojimų dalimi. Tokie savanoriški įsipareigojimai paprastai nurodomi misijos tiksluose, organizacijos planuose ar strategijose arba susitarimo memorandumuose (ketinimų protokoluose), taip pat įtraukiami į sutartis grindžiamus susitarimus.

11 pav.

Suinteresuotų subjektų ir galimų jų lūkesčių pavyzdžiai (šaltinis: Umweltbundesamt)

1.4.3. Su aplinka susijusių taikomų teisinių reikalavimų ir kitų atitikties įpareigojimų nustatymas. EMAS reglamento I priedo 3 punktas, II priedo A dalies 6.1.3 punktas ir B dalies 4 punktas

Atliekant poveikio aplinkai įvertinimą turi būti nustatomi su aplinkosaugos klausimais susiję taikomi teisiniai reikalavimai. Taip pat naudinga sistemingai ir išsamiai apžvelgti šį aplinkosaugos klausimų teisinį registrą ir palyginti jį su galiojančiais leidimais, įtraukiant ribines vertes ir kitus reikalavimus ar nuostatas bei kitus oficialiai nustatytus faktus, pavyzdžiui, administracinius aktus.

Organizacijai aktualių aplinkosaugos teisinių reikalavimų fiksavimas padeda organizacijai nustatyti tuos reikalavimus, kurių dar nesilaikoma, ir stebėti atitinkamų teisės aktų kūrimą. Prieš vertinimą ir patvirtinimą reikėtų atlikti taisomuosius veiksmus ir pašalinti tokias atitinkamas teisės aktų laikymosi spragas.

Registruodami organizacijai aktualius aplinkosaugos teisės aktus, atkreipkite dėmesį, kad tokie teisės aktai gali būti taikomi visoje ES, valstybės narės lygmeniu arba tik regioniniu ar vietos lygmeniu.

Jeigu už ES ribų esančios organizacijos pageidauja įsidiesti EMAS, registruodamos aplinkosaugos srities teisinius įpareigojimus jos turi atsižvelgti tiek į joms taikomus teisės aktus, tiek į taisykles, taikomas panašioms organizacijoms tose valstybėse narėse, kuriose jos nori kreiptis dėl registracijos ⁽³⁶⁾.

Būtų naudinga atkreipti dėmesį į taisykles, kuriose nurodoma, kaip institucijos turi vykdyti savo veiklą, atsižvelgdamos į aplinkosaugos aspektų teisinį reglamentavimą, turintį netiesioginį poveikį organizacijoms. Pavyzdžiui, organizacijai, rengiančiai prašymą išduoti leidimą, galėtų būti naudinga atsižvelgti į tokias taisykles, net jeigu jose nenustatomi jokie tiesioginiai pačios organizacijos įsipareigojimai, nes taip ji galėtų įvertinti numatomas papildomas sąlygas. Tačiau kadangi tokios taisyklės šiai organizacijai būtų taikomos tik sąlygiškai, ji taip pat galėtų jų neregistruoti.

Tas pats pasakytina ir apie privalomų įsipareigojimų laikymąsi. Kadangi dėl administracinių teisės aktų neatsiranda jokia tiesioginė pareiga, į juos atsižvelgti neprivaloma. Tačiau, be teisinių reikalavimų aplinkosaugos srityje, visuomet yra kitų teisinių reikalavimų, tiesiogiai nesusijusių su aplinka, į kuriuos turi atsižvelgti organizacijos. Pavyzdžiui, pastatų statybos reglamentuose dažnai yra gaisrinės saugos reikalavimų. Naudinga įtraukti į teisinę analizę ir stebėti tokias specifikacijas, kurios yra svarbios aplinkosaugos aspektų ir atitikties užtikrinimo požiūriu.

⁽³⁶⁾ 2011 m. gruodžio 7 d. Komisijos sprendimas dėl ES bendros, trečiųjų šalių ir visuotinės registracijos, atliekamos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, vadovo, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:32011D0832>.

Teisinė analizė taip pat galėtų apimti kitus neteisinius dokumentus, kaip antai sutartimis grindžiamus susitarimus ir savanoriškus įsipareigojimus, organizacijos prisiimtus kartu su suinteresuotaisiais subjektais (taip pat žr. ankstesnį 1.4.2 skyrių).

1.4.4. Tiesioginių ir netiesioginių aplinkosaugos aspektų nustatymas. EMAS reglamento I priedo 4 punktas, II priedo A dalies 6.1.2 punktas

Aplinkosaugos aspektas – tai organizacijos veiklos, produktų ar paslaugų elementas, kuris sąveikauja arba gali sąveikauti su aplinka ir todėl daro arba gali daryti jai tam tikrą arba įvairaus pobūdžio poveikį. Diegdamas EMAS organizacijos turi išnagrinėti savo veiklos aplinkosaugos aspektus ir bet kokią galimą poveikį aplinkai. Organizacijos taip pat turi apsvarstyti, ar jos gali kontroliuoti šiuos aspektus tiesiogiai, vykdydamos savo veiklą ar teikdamos produktus ir paslaugas, ar daryti jiems įtaką tik netiesiogiai. Tai ypač svarbu kalbant apie organizacijos pagrindinės veiklos aplinkosaugos aspektus. Visi nustatyti aplinkosaugos aspektai, tiek teigiami, tiek neigiami, turi būti išvardyti apraše.

Tiesioginis aplinkosaugos aspektas – aplinkosaugos aspektas, susijęs su pačios organizacijos veikla, produktais ir paslaugomis, kuriuos ji gali tiesiogiai valdyti.

Netiesioginis aplinkosaugos aspektas – aplinkosaugos aspektas, kuris yra organizacijos ir trečiųjų šalių sąveikos rezultatas ir kurį organizacija gali tam tikru mastu paveikti.

Organizacijos turi atsižvelgti ir į tiesioginius, ir į netiesioginius aplinkosaugos aspektus.

Kalbant apie tiesioginius aplinkosaugos aspektus, organizacija paprastai kontroliuoja tokią veiklą kaip:

- ✓ produktų kūrimas;
- ✓ išteklių naudojimas (pvz., energijos ir žaliavų, priedų ir pagalbinių medžiagų bei pusgaminių, įskaitant vandenį, fauną ir florą, naudojimas);
- ✓ teršalų (pvz., klimatui kenkiančių ir kitų oro teršalų, triukšmo, vibracijų, šilumos, šviesos, kvapų, dulkių) išmetimas iš objekto įrenginių;
- ✓ išleidimą (pvz., teršalų, šilumos, mikrobų) į vandens telkinius ir iš jų, įskaitant nutekėjimą į požeminį vandenį;
- ✓ atliekų susidarymą ir kietųjų bei kitokių atliekų (visų pirma pavojingųjų atliekų) grąžinamąjį perdirbimą, pakartotinį naudojimą, transportavimą ir šalinimą;
- ✓ dirvožemio naudojimą ir jo taršą;
- ✓ vietos masto problemas (triukšmą, vibraciją, kvapą, dulkes, vaizdą ir t. t.);
- ✓ produktų ir prekių, reikalingų paslaugoms teikti, transportavimo aspektus;
- ✓ personalo vežimą į komandiruotes (tai gali būti ir netiesioginė kontrolė);
- ✓ ekologinių avarijų riziką;
- ✓ kitas avarines situacijas
- ✓ ir, galbūt, nenumatytus incidentus.

Tiesioginiai organizacijų veiklos aplinkosaugos aspektai gali būti susiję su atitinkamų teisės aktų reikalavimais, privalomais įsipareigojimais aplinkosaugos srityje ir leidimuose nustatytais reikalavimais bei sąlygomis (pvz., slenksinėmis vertėmis). Tai reiškia, kad jeigu buvo nustatytos tam tikriems teršalams taikomos slenksinės vertės ar kiti reikalavimai, atitinkami išmetami teršalai turėtų būti priskiriami tiesioginiams aplinkosaugos aspektams.

Tai visų pirma pasakytina apie:

- ✓ įrenginius, kuriems eksploatuoti reikia oficialių leidimų;
- ✓ įrenginius, kuriems taikoma Direktyva 2010/75/ES (Pramoninių išmetamų teršalų direktyva);
- ✓ įrenginius, kuriems taikoma Direktyva 2012/18/ES (Seveso III direktyva);
- ✓ gamyklas, kuriose elektros energijai, šilumai ar vėsumai suvartojama daug energijos, ir įrenginius, kurių atžvilgiu atliekami aplinkosauginiai patikrinimai ir patikros.

Tiesioginių aplinkosaugos aspektų pavyzdžiai:

- išlakos;
 - į vandenį išleidžiami teršalai;
 - atliekos;
 - gamtos išteklių ir žaliavų naudojimas;
 - vietos masto problemos (triukšmas, vibracija, kvapai);
 - žemės naudojimas;
 - transporto priemonių išlakos ir
 - ekologinių avarijų ir avarinių atvejų rizika.
-

Netiesioginių aspektų pavyzdžiai:

- su produktų gyvavimo ciklu susijusios problemos;
 - kapitalo investicijos;
 - draudimo paslaugos;
 - viešieji pirkimai;
 - įvykių valdymas;
 - administraciniai ir planavimo sprendimai;
 - rangovų, subrangovų ir tiekėjų aplinkosauginis veiksmingumas;
 - paslaugų, pvz., važinėjimo į darbą, maitinimo ir kt., pasirinkimas ir sudėtis.
-

Tiesioginiai aplinkosaugos aspektai taip pat gali būti susiję su nereglamentuojamais klausimais (pvz., įrenginių, kuriems netaikoma ATLPS, išmetamu ŠESD kiekiu, žemės naudojimu, triukšmu ir kt.).

Organizacija gali tam tikru mastu paveikti netiesioginius aplinkosaugos aspektus bendradarbiaudama su trečiosiomis šalimis, tačiau tokia įtaka nėra garantuota. Pavyzdžiui, ji gali netiesiogiai paveikti aplinkosaugos aspektus ir poveikį, atsirandantį dėl trečiųjų šalių, kaip antai tiekėjų, subtiekių, klientų arba darbuotojų, veiklos.

1.4.5. **Sektoriams skirti informaciniai dokumentai.** EMAS reglamento 46 straipsnio 1 dalis

Komisija tam tikriems sektoriams yra parengusi konkrečiai jiems skirtus informacinius dokumentus, vadinamus sektoriams skirtais informaciniais dokumentais (SSID) ⁽³⁷⁾. Šiuose dokumentuose pateikiami geriausios aplinkosaugos vadybos praktikos pavyzdžiai ir konkrečių sektorių aplinkosauginio veiksmingumo rodikliai. Juose taip pat pateikiamos veiklos gairės ir organizacijų aplinkosauginio veiksmingumo vertinimo metodai, kurie gali būti naudingi atliekant aplinkosaugos auditą.

Jeigu tam tikram sektoriui yra parengti SSID, atitinkama organizacija turėtų jais vadovautis nustatydamą ir vertindama tame sektoriuje žinomus aplinkosaugos aspektus ir poveikį.

SSID rengiami dviem tikslais: siekiant padėti organizacijoms nustatyti svarbiausius aplinkosaugos aspektus ir užtikrinti vienodą EMAS reglamento taikymą. Jeigu tam tikram sektoriui yra parengtas SSID, EMAS diegianti organizacija turi į jį atsižvelgti, o aplinkosaugos vertintojai turi patikrinti, ar tai buvo padaryta, visų pirma atsižvelgiant į EMAS reglamento 4 straipsnį, kuriame reikalaujama, kad organizacijos savo aplinkosaugos ataskaitoje pateiktų nuorodas į SSID.

Yra parengti šiems sektoriams skirti informaciniai dokumentai ⁽³⁸⁾:

⁽³⁷⁾ Sektoriams skirti informaciniai dokumentai skelbiami EMAS leidinių tinklalapyje adresu https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-publications_lt

⁽³⁸⁾ Ten pat.

12 pav.

Sektoriai, kuriems parengti informaciniai dokumentai

Organizacijos gali atsižvelgti į SSID, susipažindamos su juose išvardytais geros aplinkosaugos vadybos praktikos pavyzdžiais, suskirstytas į tris grupes:

- ✓ praktika, kuri nėra aktuali organizacijai;
- ✓ praktika, kurią organizacija jau įgyvendino ir
- ✓ praktika, į kurią reikėtų atsižvelgti nustatant ateities tikslus ir veiksmus.

Toliau pateikiamas pavyzdys, kaip organizacija gali naudoti sektoriams skirtus informacinius dokumentus:

13 pav.

Vienas iš galimų SSID integravimo būdų

GERIAUSIA APLINKOSAUGOS VADYBOS PRAKTIKA VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO SEKTORIJE

TVARŲ BIURŲ GERIAUSIA APLINKOSAUGOS VADYBOS PRAKTIKA	BIURAI	PADARYTA	DAROMA	REIKIA ĮVERTINTI	NEPERSAKYTUVU	METAKOMA	PASTABOS
Energijos suvartojimo valdymas ir minimalizavimas							
Vandens suvartojimo valdymas ir minimalizavimas							
Atliekų kiekio valdymas ir minimalizavimas							
Popieriaus ir kt. reikmenų suvartojimo minimalizavimas							
Važinėjimo į darbą ir verslo kelionių poveikio aplinkai minimalizavimas							
Valgyklų ir kavinių poveikio aplinkai minimalizavimas							
Susirinkimų ir renginių organizavimo poveikio aplinkai minimalizavimas							
BEST ENVIRONMENTAL MANAGEMENT PRACTICES FOR SUSTAINABLE ENERGY AND CLIMATE CHANGE	SAVIVALDYBĖ						PASTABOS
Energijos suvartojimo ir teršalų išmetimo inventoriaus sukūrimas savivaldybės teritorijos mastu							
Savivaldybės energetikos ir klimato veiksmų plano sukūrimas ir įgyvendinimas							
Prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos sukūrimas ir įgyvendinimas savivaldybės teritorijos mastu							
Energijos atžvilgiu našus gatvių apšvietimas							
Viešųjų pastatų energinio naudingumo didinimas							
Socialinių būstų energinio naudingumo didinimas							
Našus energijos vartojimas viešuosiuose pastatuose sudarant sutartis dėl energijos vartojimo efektyvumo							
Esamų viešųjų pastatų energinio naudingumo didinimas per stebėseną, energijos valdymą ir skatinant elgesio pokyčius							
Centralizuoto šildymo ir (arba) vėsinimo sistemų diegimas							

Naudojant sektoriams skirtus informacinius dokumentus atliekant pradinę aplinkos analizę gali būti paprasčiau vizualizuoti organizacijos padėtį aplinkosaugos požiūriu ir taip nustatyti prioritetus. SSID taip pat padeda sutaupyti laiko, nes jais naudojantis galima greitai sužinoti apie gerą patirtį ir sektoriui svarbias technologijas. Juose taip pat pateikiama naudingos informacijos ir duomenų, susijusių su tokios praktikos pavyzdžiais ir technologijų diegimu, įskaitant jų pranašumus ir susijusias išlaidas.

Be to, organizacija turėtų nustatyti, kurie rodikliai, nurodyti atitinkamuose sektoriams skirtuose informaciniuose dokumentuose, jau yra matuojami ir, jeigu nurodomas veiklos rezultatų lyginamasis rodiklis, kokių mastu organizacija jau yra pasiekusi tą lyginamąjį rodiklį. Šią informaciją galima įtraukti į priemonę, kurią organizacija naudoja savo aplinkosauginiam veiksmingumui matuoti ir stebėti (pavyzdžiui, skaičiuoklę, kurioje pateikiami atitinkami duomenys ir rodikliai), ir ji taip pat nurodoma aplinkosaugos ataskaitoje, teikiant informaciją apie organizacijos veiklos rezultatus. Iš esmės organizacijos, vertindamos aplinkosaugos aspektus, turėtų siekti atsižvelgti į visą savo veiklos, produktų ir paslaugų gyvavimo ciklą. Jos turėtų išnagrinėti visus gyvavimo ciklo etapus. Nors šie etapai gali būti skirtingi, atsižvelgiant į organizacijos veiklos pobūdį, jie paprastai apima žaliavų įsigijimą, pirkimą, kūrimą ir projektavimą, gamybą, transportavimą, platinimą, naudojimą, apdorojimą eksploatavimo pabaigoje ir galutinį šalinimą. Tačiau organizacijos neprivalo atlikti visų gyvavimo ciklo etapų vertinimo.

Organizacijos turėtų nustatyti ir išnagrinėti reikšmingą poveikį aplinkai, susijusį ne tik su jos veikla, bet ir su vertės grandine. Tarptautiniu lygmeniu šie lūkesčiai yra susisteminti EBPO rekomendacijose daugiašalėms įmonėms ir apima išsamaus patikrinimo proceso įgyvendinimą. ES Komisija pasiūlė privalomas žmogaus teisių ir aplinkos apsaugos išsamaus patikrinimo taisykles, taikomas pačios įmonės veiklai, dukterinėms įmonėms, taip pat tiekėjų ir vartotojų vertės grandinėms ⁽³⁹⁾.

Naudodamos EMAS organizacijos taip pat atsižvelgia į savo gaminių ir paslaugų gyvavimo ciklo aplinkosaugos aspektus bei su jais susijusį poveikį ir imasi veiksmų jo atžvilgiu. Atsižvelgiant į daugybę išsamaus patikrinimo metodo ir aplinkosaugos vadybos panašumų, EMAS gali būti naudojama kaip išsamaus patikrinimo procesų nustatymo ir įgyvendinimo sistema. Toliau lentelėje pateikiamas išsamaus patikrinimo proceso etapų, aprašytų EBPO išsamaus patikrinimo rekomendacijose ⁽⁴⁰⁾, ir atitinkamų aplinkos vadybos sistemos, kaip antai EMAS, elementų palyginimas.

1 lentelė.

EBPO išsamaus aplinkosauginio patikrinimo naudingųjų iškasenų ir metalų tiekimo grandinėse vadovas

Atitinkamas EBPO išsamaus patikrinimo sistemos etapas	Bendri EMAS elementai
EBPO atsakingo verslo išsamaus patikrinimo proceso 1 ir 2 etapų dalis	Suprasti kontekstą, kuriame įmonė veikia, įskaitant jos suinteresuotųjų subjektų poreikius ir lūkesčius bei teisinius reikalavimus.
1 etapas. Įtraukti atsakingo verslo principus į politiką ir vadybos sistemas.	Užtikrinti įmonės vyresniosios vadovybės lyderystę ir įsipareigojimą dalyvauti nustatant aplinkosaugos politiką, organizacines struktūras ir aplinkosaugos vadybos procesus. Užtikrinti reikiamus išteklius, kompetencijas ir tinkamą vidaus komunikaciją.
2 etapas. Nustatyti ir įvertinti daromą neigiamą poveikį, susijusį su sava veikla, tiekimo grandinėmis ir verslo santykiais.	Nustatyti, įvertinti ir organizacijos viduje informuoti apie aplinkosaugos aspektus ir poveikį bei susijusią riziką ir galimybes.
3 etapas. Sustabdyti, sumažinti neigiamą poveikį arba užkirsti jam kelią.	Nustatyti aplinkosaugos tikslus. Parengti planą ir imtis veiksmų.
4 etapas. Stebėti diegimą ir rezultatus.	Stebėti diegimą vertinant aplinkosauginį veiksmingumą ir atitiktį. Užtikrinti nuolatinį tobulėjimą.

⁽³⁹⁾ Pasiūlymas dėl EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVOS dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2019/1937, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0071>.

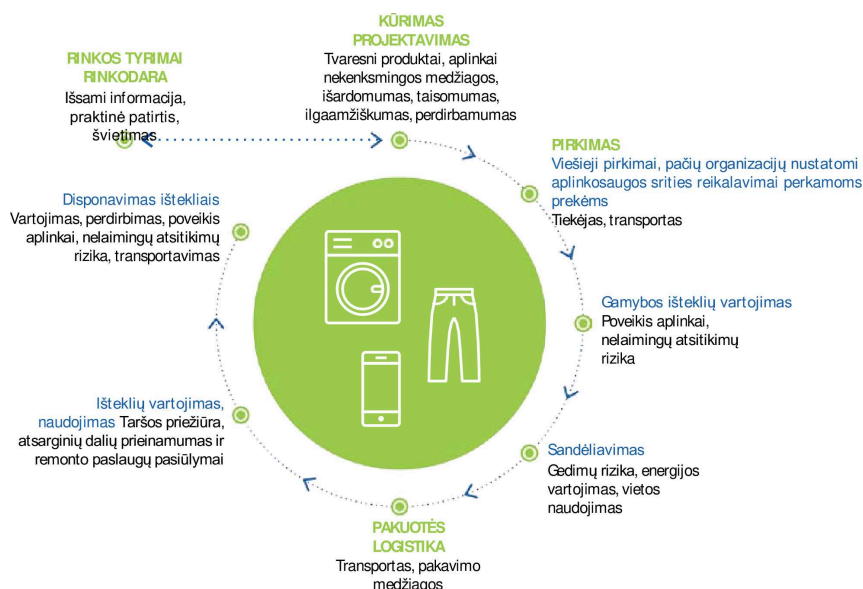
⁽⁴⁰⁾ *Handbook on Environmental Due Diligence in Mineral Supply Chains*, https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/handbook-on-environmental-due-diligence-in-mineral-supply-chains_cef843bf-en.

5 etapas. Informuoti, kaip sprendžiami poveikio klausimai.	Užtikrinti tinkamą išorės komunikaciją apie aplinkosaugos vadybos sistemą ir jos rezultatus.
6 etapas. Numatyti taisomuosius veiksmus arba, kai tinkama, bendradarbiauti juos įgyvendinant, ir 3 etapas: sustabdyti, sumažinti neigiamą poveikį arba užkirsti jam kelią.	Pašalinti neatitiktis ir imtis taisomųjų veiksmų.

Visi aplinkosaugos aspektai turėtų būti kiek įmanoma vertinami naudojant pačių organizacijų pasirinktus rodiklius. Jie taip pat gali būti klasifikuojami bent jau kokybiškai. Kadangi reikšmingi aplinkosaugos aspektai aplinkosaugos ataskaitoje turi būti skelbiami kaip pagrindiniai EMAS rodikliai, šiuos pagrindinius rodiklius rekomenduojama įtraukti kaip parametrus nustatant aplinkosaugos aspektus (išsamesni paaiškinimai ir pagrindinių rodiklių apžvalga pateikiami 6 etapo „Aplinkosaugos ataskaita“ aprašyme).

14 pav.

Tipiški aplinkosaugos aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti produkto gyvavimo ciklo laikotarpiu (Šaltinis: EMAS aplinkosaugos vadybos sistemos veiklos praktikos gairės, Bavarijos pramonės ir prekybos rūmai)

Organizacija gali sukurti visų aplinkosaugos aspektų nustatymo procedūrą. Tai galima padaryti:

- ✓ išanalizuojant visus informacijos šaltinius, kuriuose galima rasti informacijos apie įvedinius ir išvedinius (pirkimo sąskaitas faktūras, skaitiklių rodmenis, įrangos duomenis ir kt.);
- ✓ tikrinant, kokios žaliavos, ištekliai, pusgaminiai ar kiti produktai ir prekės yra naudojami arba kokie produktai, atliekos, nuotekos, išmetami teršalai ir pan. išleidžiami (pirkimo ir pardavimo skyriai dažnai gali pateikti naudingos pradinės informacijos);
- ✓ nustatant aplinkosaugos aspektus, į kuriuos reikia atsižvelgti pagal galiojančius aplinkosaugos teisės aktus ir (arba) nustatytus bet kokiuose aplinkosaugos leidimuose, licencijose ir panašiuose dokumentuose, kurie yra aktualūs veiklos vietai (-oms);
- ✓ apsilankant veiklos vietoje (-se) siekiant patikrinti procesų įvedinius ir išvedinius (prireikus užsirašant pastabas, nusibraižant brėžinius);
- ✓ parengiant arba gaunant veiklos vietos planus ir jos išdėstymo schemas;
- ✓ nustatant pagrindinius asmenis (vadovybę ir darbuotojus); galima paprašyti, kad informaciją pateiktų visose vidaus sistemose dalyvaujantys darbuotojai;
- ✓ paprašant informacijos iš subrangovų, kurie gali daryti reikšmingą poveikį organizacijos aplinkosauginiam veiksmingumui;

- ✓ atsižvelgiant į praeityje įvykusias avarijas, stebėsenos ir patikrinimų rezultatus;
- ✓ registruojant informaciją apie aplinkybes veiklos pradžioje ar pabaigoje arba procesų paleidimo ir sustabdymo metu ir procesų metu nustatytus pavojus.

Aplinkosauginių žemėlapių sudarymas taikant metodiką „EMAS Easy“⁽⁴¹⁾ yra geras būdas aiškiai užfiksuoti aplinkosaugos aspektus, visų pirma mažoms organizacijoms.

Kiekvienam nustatytam aplinkosaugos aspektui priskiriamas poveikis aplinkai, kaip parodyta 2 lentelėje.

2 lentelė.

Aplinkosaugos aspektų ir jų poveikio aplinkai pavyzdžiai

Veikla	Aplinkosaugos aspektas	Poveikis aplinkai
Eismas	— sunaudota mašinų alyva, kuro sąnaudos; — transporto priemonių išmetalai; — padangų dilimo medžiagos (smulkios dulkės)	— Dirvožemio, vandens, oro tarša; — šiltnamio efektas, triukšmas
Statyba	— Pirminių žaliavų (išteklų) suvartojimas; — statybinių mašinų išskiriamos išlakos, keliamas triukšmas, vibracija ir kt. — žemės naudojimas	— Žaliavų prieinamumas; — triukšmas, dirvožemio, vandens, oro tarša; — augalinės dangos naikinimas; — biologinės įvairovės nykimas
Biurų paslaugos	— Medžiagų (pvz., popieriaus, spausdintuvų dažų) sąnaudos; — elektros suvartojimas (dėl jo netiesiogiai išmetamas CO ₂)	— Aplinkos tarša, susijusi su mišriomis komunalinėmis atliekomis; — šiltnamio efektas
Chemijos pramonė	— Pirminių žaliavų (išteklų) suvartojimas; — nuotekos; — lakiųjų organinių junginių išlakos; — ozoną ardančių medžiagų išmetimas;	— Žaliavų prieinamumas; — vandens tarša; — fotocheminis ozonas; — ozono sluoksnio naikinimas

1.4.6. Aplinkosaugos aspektų reikšmingumo įvertinimas. EMAS reglamento I priedo 5 punktas, II priedo 6.1.2 punktas

Nustačius aspektus ir jų poveikį, kitas žingsnis – kiekvieną iš jų išsamiai įvertinti siekiant nustatyti, kurie aplinkosaugos aspektai yra reikšmingi.

Visi nustatyti aplinkosaugos aspektai turi būti įvertinami kokybiškai arba kiekybiškai, taikant pačių organizacijų pasirinktus kriterijus. Nustatant kriterijus (jie turi būti visapusiški) turėtų būti atsižvelgiama į teisės aktus. Taip pat turėtų būti įmanoma juos patikrinti nepriklausomai.

Organizacija turėtų nustatyti savo veiklos, produktų ir paslaugų, turinčių reikšmingą poveikį aplinkai, aplinkosaugos aspektus, atsižvelgdama į jų gyvavimo ciklą.

Vertinant organizacijos veiklos poveikio aplinkai reikšmingumą, reikėtų atsižvelgti į šiuos aspektus:

- ✓ galimą žalą ar naudą kuri dėl medžiagų ir energijos naudojimo, išleidžiamų medžiagų, atliekų, išmetamų teršalų ir pan. gali būti daroma aplinkai, taip pat biologinei įvairovei ir žmonėms;
- ✓ vietos, regioninės ar viso pasaulio aplinkos būklę ir jos pažeidžiamumą dėl organizacijos poveikio aplinkai;
- ✓ aspekto ar poveikio mastą, atvejų skaičių, dažnumą ir galimybes atitaistyti jų padarytą žalą;
- ✓ atitinkamus aplinkosaugos teisės aktus ir jų reikalavimus;

⁽⁴¹⁾ Žr. EMAS svetainės priemonių puslapį, https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-tools_lt

- ✓ organizacijos veiklą, kurią vykdant patiriama daug aplinkosaugos sąnaudų ir kurią – daug naudos;
- ✓ tai, kiek organizacijos poveikis aplinkai yra svarbus jos suinteresuotiesiems subjektams ir darbuotojams, turint omenyje jų lūkesčius ir poreikius.

Atliekant vertinimą reikėtų patikrinti, kokių poveikį organizacija gali daryti šioms aplinkosaugos aspektams ir ar ji gali sumažinti su kiekvienu aspektu susijusį poveikį aplinkai. Vertinimas turėtų apimti įprastą veiklą, taip pat incidentus ir ekstremalias situacijas, susijusias su vykdyta, vykdoma ir būsima veikla.

Remdamasi šiais kriterijais, organizacija gali nustatyti vidaus tvarką, kuria remiantis būtų vertinamas aplinkosaugos aspektų reikšmingumas, arba tam tikslui naudoti kitas priemones. Mažos organizacijos gali naudoti EMAS diegimo priemones ⁽⁴²⁾, pagal kurias numatoma labai naudinga informacija ir procedūros, „EMAS easy“ ⁽⁴³⁾ arba, tam tikrais atvejais, atskirų valstybių narių suteikiamas priemones.

Kiekvieno aplinkos aspekto poveikis aplinkai turėtų būti klasifikuojamas pagal:

- ✓ mastą – išmetamų teršalų kiekį, energijos ir vandens suvartojimą ir kt.
- ✓ kritiškumą – pavojus, toksiškumą ir kt.,
- ✓ dažnumą / tikimybę,
- ✓ suinteresuotiesiems subjektams rūpimus klausimus,
- ✓ teisinius reikalavimus.

3 lentelė.

Aplinkosaugos aspektų vertinimas pasitelkiant atliekų pavyzdį

Vertinimo kriterijai	Pavyzdys
Kurie organizacijos veiklos rezultatai arba pati veikla gali turėti neigiamą poveikį aplinkai?	Atliekos: mišrios komunalinės atliekos, pakuočių atliekos, pavojingosios atliekos
Aspektų, galinčių turėti poveikį aplinkai, mastas	Atliekų kiekis: didelis, vidutinis, žemas
Aspektų, galinčių turėti poveikį aplinkai, kritiškumas	Atliekų pavojingumas, medžiagų toksiškumas: didelis, vidutinis, žemas
Aspektų, galinčių turėti poveikį aplinkai, dažnumas	Didelis, vidutinis, mažas
Visuomenės ir darbuotojų informuotumas apie aspektus, susijusius su organizacija	Didelis, tam tikras, skundų nėra
Aplinkosaugos teisės aktais reglamentuojama organizacijos veikla	Atliekų teisės aktuose nustatyti reikalavimai gauti leidimus, taikyti kontrolę

Pastaba. Naudinga kriterijus ir bendrą konkrečių aspektų reikšmingumą išreikšti kiekybiškai.

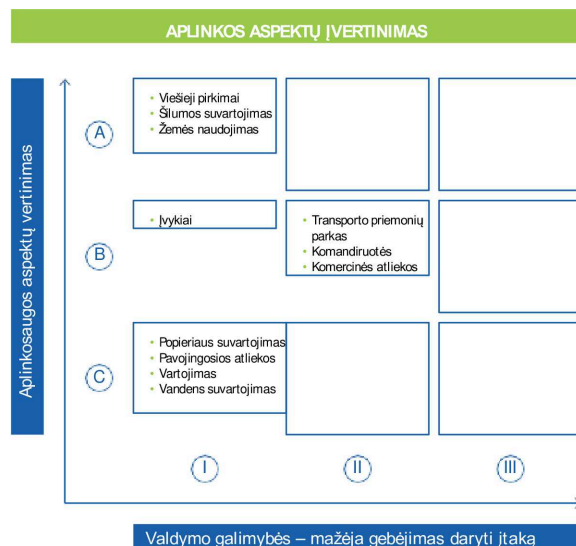
Vokietijos federalinės aplinkos agentūros parengta vertinimo sistema, kurioje naudojama ABC analizė (žr. 15 pav.), yra pavyzdys, kaip galima įvertinti organizacijos veiklos, produktų ir paslaugų aplinkosaugos aspektų reikšmingumą. Atsižvelgiant į organizacijos veiklą ir vietos sąlygas, aplinkosaugos aspektai mažėjančios svarbos tvarka priskiriami A, B arba C kategorijai. Galimybės patikrinti atitinkamą aplinkosaugos aspektą taip pat suskirstomos į tris kategorijas – nuo I iki III, mažėjančios svarbos tvarka.

⁽⁴²⁾ Žr. EMAS svetainės priemonių puslapį, https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-tools_lt.

⁽⁴³⁾ Žr. EMAS svetainės priemonių puslapį, https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-tools_lt.

15 pav.

Vertinimo matricos naudojant ABC analizę pavyzdys (šaltinis: Vokietijos federalinės aplinkos agentūros 2020 m. aplinkosaugos ataskaita)

A = ypač svarbus aplinkosaugos aspektas, kuris yra labai aktualus veiksmui
 B = aplinkosaugos aspektas, kurio svarba ir aktualumas veiksmui yra vidutiniai
 C = aplinkosaugos aspektas, kurio svarba ir aktualumas veiksmui nereikšmingi

Siekiant nustatyti UBA nurodytų aplinkosaugos aspektų įtaką, taip pat naudojamos šios kategorijos:

I = gana didelės valdymo galimybės net ir trumpuoju laikotarpiu
 II = aplinkosaugos aspektas turi būti valdomas tvariai, bet tik vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu
 III = Galimybių valdyti šį aplinkosaugos aspektą nėra, tik labai ilgu laikotarpiu arba tik tuo atveju, jeigu apie savo sprendimus informavo trečiosios šalys

Nustačius svarbius aplinkosaugos aspektus, toliau rekomenduojama, kad organizacija nustatytų atitinkamus aplinkos atžvilgiu svarbius įrenginius ir su jais susijusius procesus. Taip galima lengviau nustatyti su aplinka susijusius aspektus. Visų pirma, vėliau tampa lengviau apibrėžti aplinkosauginio veiksmingumo gerinimo tikslus ir priemones. Nustatyti aplinkosaugos aspektai taip pat turėtų būti susiejami su rodiklių ataskaitomis, kurios vėliau įtraukiamos į organizacijos aplinkosaugos ataskaitą. Aplinkosaugos aspektų nustatymo rezultatai turėtų būti sistemingai integruojami į aplinkosaugos vadybos sistemą. Visų pirma, į juos taip pat reikėtų atsižvelgti priimant strateginius sprendimus ⁽⁴⁴⁾.

1.4.7. Ankstesnių incidentų tyrimo rezultatų vertinimas. EMAS reglamento I priedo 6 punktą

Ankstesnių incidentų tyrimo rezultatai kiekvieno ciklo metu taip pat turi būti įvertinami ir įtraukiami į aplinkos vadybos sistemą kaip rizikos pasikartojimo prevencijos priemonė (prevencinė priemonė).

Šį vertinimą galima atlikti atliekant tyrimus kartu su draudimo bendrovėmis ir pan., siekiant išsiaiškinti, ar praityje yra buvę incidentų. Įvertinkite juos ir nustatykite tinkamas priemones.

1.4.8 Galimybių ir rizikos nustatymas ir dokumentavimas. EMAS reglamento I priedo 7 punktą, II priedo A dalies 6.1 punktą

Organizacija nustato ir dokumentuoja riziką ir galimybes, susijusias su jos aplinkosaugos aspektais, atitikties užtikrinimo įsipareigojimais ir kitais pirmiau nurodytais klausimais bei reikalavimais. Turi būti nustatomos ir dokumentuojamos šio pobūdžio galimybės ir rizika:

- ✓ organizacinio konteksto (vidaus ir išorės problemos);
- ✓ suinteresuotųjų subjektų;

⁽⁴⁴⁾ Daugiau su aplinka ir klimatu susijusių kriterijų rengimo gairių pateikiama 2001 m. rugsėjo 7 d. Komisijos rekomendacijos III priede „Aplinkos aspektų nustatymo ir jų reikšmingumo įvertinimo gairės“, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c58095f7-fc2e-4864-b8bf-cb7f7e5d7e17/language-en/format-RDF>.

- ✓ privalomų įsipareigojimų;
- ✓ aplinkosaugos aspektų.

Taip galima anksti nustatyti veiksnius, turinčius teigiamą poveikį (galimybės) arba neigiamą poveikį (rizika) organizacijos aplinkosauginiam veiksmingumui. Tuomet galimybių galima siekti, o riziką – mažinti. Galimybės apima mažesnes išlaidas naudojant naujas technologijas arba geresnį bendradarbiavimą su suinteresuotaisiais subjektais. Rizika gali būti susijusi su žala aplinkai, atsirandančia tiekimo grandinėje, galimu klimato kaitos poveikiu organizacijos veiklos vietai, didėjančiais suinteresuotųjų subjektų lūkesčiais aplinkos atžvilgiu arba teisės aktų pakeitimais, į kuriuos organizacija dar tinkamai neatsižvelgė. Organizacija daugiausia dėmesio turi skirti toms galimybėms ir rizikai, kurios jai padeda nuolat gerinti aplinkosauginį veiksmingumą ir išvengti nepageidaujamo poveikio ar nelaimingų atsitikimų.

Mažosioms ir vidutinėms organizacijoms, norinčioms pasinaudoti supaprastintais reikalavimais pagal EMAS reglamento 7 straipsnį, svarbu nustatant riziką įrodyti, kad didelės rizikos aplinkai nėra.

Sistemiškai registruojamos ir dokumentuojamos galimybės ir rizika yra svarbūs elementai planuojant tolesnius veiksmus.

Galimybių / rizikos nustatymo privalumai yra šie:

- ✓ atpažįstamos ilgalaikės tendencijos, nustatomos veiksmų laisvės ribos ir išvengiama nepageidaujamų pokyčių;
- ✓ taikant ateities perspektyvomis grindžiamą valdymą išlaikomas organizacijos gyvybingumas ateityje;
- ✓ pagerinamas gebėjimas reaguoti į galimus aplinkos įvykius, kintančias aplinkos sąlygas ir su tuo susijusį neigiamą poveikį bei juos toleruoti;
- ✓ didesnis teisinis tikrumas.

Esama daug galimybių ir rizikos vertinimo metodų, kaip antai aplinkosauginių gedimų rūšių ir padarinių analizė, ABC analizė (žr. 15 pav.) arba SWOT analizė.

1.4.9. Esamų procesų, praktikos ir procedūrų analizė. – EMAS reglamento I priedo 8 punktas

Tai apima organizacijos esamų procesų, praktikos ir procedūrų analizę ir nustatymą, kurie iš jų yra svarbūs aplinkosaugos vadybos atžvilgiu. Šie veiksmai retai pradedami nuo nulio. Dažnai jau yra parengtos vidaus atliekų rūšiavimo ar energijos taupymo gairės arba paskirti atliekų, pavojingų medžiagų, energijos, higienos ir kitų sričių pareigūnai, kuriuos galima įtraukti į aplinkosaugos vadybos sistemą. Taip pat galima naudoti esamus aplinkosaugos vadybos metodus (žr. skirsnį „Kitų vadybos sistemų ir EMAS taikymo metodų pripažinimas“) arba vadybos sistemas (kaip antai kokybės vadybos sistemas).

Aplinkosaugos politika – bendri organizacijos vyresniosios vadovybės oficialiai paskelbti siekiai ir kryptis, susiję su jos aplinkosauginiu veiksmingumu <...>. Ja vadovaujantis vykdoma veikla ir numatomi su aplinkosauga susiję tikslai ir uždavotys.

2 etapas. Aplinkosaugos politikos apibrėžimas

2.1. Aplinkosaugos politikos apibrėžimas. EMAS reglamento II priedo A dalies 5.2 punktas

Aplinkosaugos politikoje turi būti nustatyti, be kita ko, šie įsipareigojimai:

- ✓ laikytis su aplinkosaugos aspektais susijusių teisinių ir kitokio pobūdžio reikalavimų;
- ✓ vykdyti taršos prevenciją;
- ✓ nuolat gerinti aplinkosauginį veiksmingumą.

Aplinkosaugos politika yra veiksmų ir strateginių aplinkosaugos tikslų ir uždavinių nustatymo sistema (žr. toliau). Ji turi būti aiški ir apimti pagrindinius prioritetus, pagal kuriuos būtų galima toliau apibrėžti konkrečius tikslus ir uždavinius.

Aplinkosaugos politikoje vyresnioji vadovybė turi pateikti viziją, kaip ji spręs aplinkosaugos klausimus. Tai turėtų būti padaryta diegimo proceso pradžioje, bet ne prieš aplinkosaugos analizės, kuri yra politikos pagrindas, užbaigimą. Vyresnioji vadovybė turi užtikrinti, kad ši aplinkosaugos politika organizacijoje būtų įgyvendinama ir taikoma.

Toliau pateikti klausimai gali padėti formuluoti temas, kurias turi apimti aplinkos politika.

- Kokį poveikį aplinkai daro organizacijos veikla, produktai ir paslaugos? Tai turėtų būti nurodyta pirminėje aplinkosaugos analizėje.
- Kiek organizacijai ir suinteresuotiesiems subjektams svarbi aplinkos apsauga?
- Ką organizacija yra pasiryžusi padaryti, kad apsaugotų aplinką ir įvykdyti kitus konkrečius įsipareigojimus, susijusius su jos veiklos kontekstu?
- Kaip aplinkosaugos politika dera su organizacijos filosofija ir platesniais etikos klausimais?

Aplinkosaugos politika yra pagrindinė tolesnio EMAS plėtojimo gairė ir ji turi būti skelbiama aplinkosaugos ataskaitoje. Ji yra su aplinka susijusių siekių, uždavinių (atskirų tikslų) ir priemonių apibrėžimo pagrindas ir turi derėti su įmonės kultūra.

Aplinkosaugos politika gali būti integruojama į esamas bendrovės gaires arba į bendrą organizacijos politiką. Be to, apie ją turėtų būti pranešama visiems, dirbantiems organizacijoje arba jos vardu, ir ši politika turi būti prieinama suinteresuotiesiems subjektams (tiesiogiai, internetu, vidiniu tinklu, skelbimų lentoje, informacinių susirinkimų metu ir pan.).

Įvykus reikšmingiems pokyčiams, aplinkosaugos politika turėtų būti koreguojama. Svarbu, kad EMAS registruota organizacija viešai skelbtų ir atnaujintų visą aplinkosaugos ataskaitą, ir bet kokius jos atnaujinimus.

Aplinkosaugos programa – priemonių, atsakomybės ir išteklių, kurių imtasi arba numatoma imtis aplinkosaugos tikslams pasiekti ir uždaviniams įvykdyti, ir aplinkosaugos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo terminų aprašymas.

Aplinkosaugos tikslas – su aplinkosaugos politika susijęs bendrasis

aplinkosaugos siekis, kurį organizacija nusprendžia pasiekti. Jeigu įmanoma, jis išreiškiamas kiekybiškai.

Aplinkosaugos uždavinys – aplinkosaugos tikslų nulemtas išsamus

organizacijos ar jos dalių veiklos veiksmingumo reikalavimas, kurį reikia nustatyti ir įvykdyti, kad būtų pasiekti tie tikslai.

3 etapas. Aplinkosaugos programos parengimas. EMAS reglamento II priedo A dalies 6.2.1 punktas, B dalies 5 punktas

Šiame etape nustatomi konkretūs tikslai ir uždaviniai bei kuriamos priemonės aplinkosauginiam veiksmingumui gerinti. EMAS reglamente visi šie elementai vadinami aplinkosaugos programa. Tikslai turi būti aiškiai ir nedviprasmiškai susieti su svarbiais aplinkosaugos aspektais, jais turi būti prisidedama prie organizacijos aplinkosaugos politikos ir jie turi padėti realiai pagerinti tiesioginių ir netiesioginių aplinkosaugos aspektų aplinkosauginį veiksmingumą. Aplinkosaugos programa padeda perkelti organizacijos aplinkosaugos politiką į kasdienę praktiką ir skatina nuolatinį tobulėjimą. 16 pav. pateikiamas aplinkosaugos politikos, analizės, tikslų ir priemonių sąveikos pavyzdys.

16 pav.

Aplinkosaugos analizės, aplinkosaugos politikos, aplinkosaugos tikslų ir uždavinių, planuojamų priemonių ir aplinkosaugos programos sąveika (šaltinis: EMAS aplinkosaugos vadybos sistemos veiklos praktikos gairės, Bavarijos pramonės ir prekybos rūmai)

Jei atitinkamam sektoriui yra prieinamos atitinkamos EMAS reglamento 46 straipsnyje nurodytų sektoriams skirtų informacinių dokumentų dalys, organizacijos turėtų jomis naudotis. Šiomis dalimis turėtų būti remiamasi nustatant ir persvarstant aplinkosaugos uždavinius ir tikslus, atsižvelgiant į aplinkosaugos analizėje nustatytus atitinkamus aplinkosaugos aspektus. Tačiau atitikti nustatytas kompetencijos gaires nėra privaloma, nes EMAS registruotos organizacijos gali pačios įvertinti, kiek jas galima įvykdyti ir kaip pritaikyti sąnaudų ir naudos požiūriu geriausios praktikos pavyzdžius.

Aplinkosaugos programoje nurodomos atsakomybės sritys, realus laikotarpis ir ištekliai, reikalingi tikslams pasiekti. Tai priemonė, skirta padėti organizacijai planuoti ir kasdien įgyvendinti patobulinimus. Ši programa turėtų būti nuolat atnaujinama ir pakankamai išsami, kad joje būtų galima apžvelgti pažangą siekiant tikslų. Nustatant tikslus ir uždavinius bei užtikrinant nuolatinį tobulėjimą turėtų būti vadovaujama vidaus aplinkosaugos analizės rezultatais.

Pirmiausia nustatomi bendri aplinkosaugos tikslai, pvz., „mažinti išmetamą klimatui kenksmingų teršalų kiekį“ arba „didinti energijos vartojimo efektyvumą“. Sistemos įdiegimui reikalingi finansiniai, techniniai ar žmogiškieji ištekliai patys savaime nėra aplinkosaugos tikslai. Jie tik padeda pasiekti šiuos tikslus. Tuomet detalieji apibrėžiami aplinkosaugos tikslai ir priskiriamas jų įgyvendinimo terminas, pvz., „per 3 metus nuo X datos sumažinti gamybos metu išmetamą CO₂ kiekį 20 proc.“ arba „iki Y datos sumažinti transporto priemonių parko degalų sąnaudas 10 proc.“. Uždaviniai turėtų būti nurodomi kuo konkrečiau.

Uždaviniai turėtų atitikti SMART (angl. *specific, measurable, achievable, realistic, time-bound*) principą:

- ✓ jie turėtų būti konkretūs – kiekvienas uždavinys turėtų būti skirtas vienam klausimui;
- ✓ išmatuojami – kiekvienas uždavinys turėtų būti išreikštas kiekybiškai;
- ✓ pasiekiami – uždavinius turėtų būti įmanoma įvykdyti;
- ✓ realūs – uždaviniai turėtų būti sunkūs ir versti nuolat tobulėti, tačiau užmojis neturėtų būti pernelyg didelis. Kai jie bus atlikti, visada bus galima juos apsvarstyti iš naujo.
- ✓ įvykdytini per nustatytą laiką – turėtų būti nustatytas terminas kiekvienam uždaviniui įvykdyti.

Uždaviniai turėtų būti nustatomi remiantis svarbiais organizacijos aplinkosaugos aspektais ir su jais susijusiais atitikties išipareigojimais, atsižvelgiant į jos riziką ir galimybes, nustatytas aplinkosaugos analizėje. Šiems aplinkosaugos aspektams turėtų būti teikiama pirmenybė.

Kitas etapas – parengti konkrečias priemones, būtinas tikslams pasiekti. Priemonės neturėtų būti painiojamos su aplinkosaugos uždaviniais.

4 lentelė.

Aplinkosaugos tikslų, uždavinių ir priemonių sąveikos pavyzdžiai

Aplinkosaugos tikslas (bendras tikslas)		
Susidarančių pavojingų atliekų kiekio sumažinimas	Per trejus metus 20 proc. sumažinti procese naudojamų organinių tirpiklių kiekį	Kiek įmanoma pakartotinai naudoti tirpiklius Perdirbti organinius tirpiklius
Sumažinti išmetamą klimatui kenksmingų teršalų kiekį	Gamyboje išmetamo CO ₂ kiekio sumažinimas 20 proc. per 3 metus nuo pradinio laiko X	Formuojamų detalių išankstinio pašildymo dujomis pakeitimas kitose gamybos vietose išskiriamos atliekinės šilumos naudojimu
Energijos vartojimo efektyvumo didinimas	Iki galutinio termino Y sumažinti transporto priemonių parko degalų sąnaudas 10 proc.	Transporto priemonę su vidaus degimo varikliu pakeisti elektra varoma transporto priemone ir naudoti žaliąją elektros energiją.

Jei reikia, turėtų būti nurodomas asmuo arba komanda, atsakingi už kiekvienos priemonės įgyvendinimą, taip pat kada ir kaip ji bus finansuojama. Tai padės nustatyti visų galimų tobulinimo priemonių prioritetus, įvertinant pastangas (investicijas, išlaidas personalui) ir tai, ką būtų galima sutaupyti. Pirmiausia į aplinkosaugos programą turėtų būti įtraukiamos prioritetinės priemonės ⁽⁴⁵⁾.

Aplinkosaugos programoje numatytos užduotys ir pareigos bei atsakingos institucijos turi būti pagrindžiamos dokumentais ir apie jas turi būti pranešama organizacijos viduje. Visi darbuotojai turėtų būti informuojami apie planuojamas priemones ir reguliariai gauti atnaujintą informaciją apie pažangą.

Vėliau aplinkosaugos programa turi būti integruojama į aplinkosaugos ataskaitą (dažnai lentelės pavidalu) ir paskelbiama. Jei pavadinimai ar išlaidos negali būti skelbiami, gali būti paskelbiama glaustesnė programos versija. Tačiau aplinkosaugos vertintojas matys ir išsamią aplinkosaugos programą.

Svarbu nuosekliai susieti apibrėžtus tikslus su kitais elementais, tokiais kaip rodikliai, privalomi išsipareigojimai, galimybės / rizika ir suinteresuotieji subjektai.

Įvykus reikšmingiems pokyčiams, aplinkosaugos programa turėtų būti koreguojama.

4 etapas. Aplinkosaugos vadybos sistemos parengimas ir įgyvendinimas. EMAS reglamento 4 straipsnio 1 dalies b punktas, II priedas

Aplinkosaugos vadybos sistema ⁽⁴⁶⁾ – bendrosios vadybos sistemos dalis, kuri apima organizacinę struktūrą, planavimo veiklą, atsakomybę, procedūras, procesus ir priemones aplinkosaugos politikai nustatyti, įgyvendinti, vykdyti, peržiūrėti ir tęsti bei aplinkosaugos aspektams valdyti.

Aplinkosaugos analizės metu (1 etapas), visų pirma analizuojant aplinką ir nustatant reikšmingus aplinkosaugos aspektus, jau buvo sukurta darbuotojų ir vadovybės naudojami duomenų bazė ir tinklas – du kertiniai sėkmingo aplinkosaugos valdymo elementai. Dabar reikia yra sukurti veikiančią vadybos sistemą, apimančią konkrečias struktūras ir procesus. Turi būti siekiama integruoti aplinkos valdymą į atitinkamus verslo procesus. Reikalavimai aprašyti EMAS reglamento II priede. Organizacijos, kuriose taikomas standartas ISO 14001, jau turėtų atitikti EMAS reglamento II priedo A dalies, kuri taip pat yra ISO 14001 dalis, reikalavimus.

⁽⁴⁵⁾ Žr. „EMAS Easy“ vadovo 11 veiksmą, https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/emas-resources/emas-tools_lt

⁽⁴⁶⁾ Aplinkosaugos vadybos apibrėžimas kyla iš 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinamojo Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32009R1221>.

4.1. Ištekliai, užduotys, atsakomybės ir įgaliojimų nustatymas. EMAS reglamento II priedo A5.1., A.5.3, A.7.1 punktai

EMAS reglamente nustatyta, kad organizacijos vadovybė demonstruoja lyderystę ir įsipareigoja laikytis aplinkosaugos vadybos sistemos reikalavimų. Todėl turi būti užtikrinamas aktyvus bendradarbiavimas ir parama įvairiais organizacijos valdymo lygmenimis. Tai vienintelis būdas užtikrinti, kad būtų prieinami reikalingi finansiniai, žmogiškieji ir techniniai ištekliai. EMAS reikalavimai turi būti integruoti į verslo procesus ir aplinkosaugos tikslus, susietus su strategine organizacijos kryptimi.

Ištekliai, funkcijos, užduotys, atsakomybė ir įgaliojimai turi būti nustatomi, dokumentuojami ir komunikuojami. Turi būti aprašomos visos svarbios užduotys, kurias atlieka kiekvienas aplinkosaugos vadybos procesų dalyvis. Tai gali būti daroma naudojant organizacines schemas, pareigybių ar darbo vietų aprašymus, skiriant konkrečias užduotis ir pan.

Ypač svarbu, kad būtų apibrėžtos šių pareigybių užduotys, pareigos ir įgaliojimai:

- ✓ įmonės ir organizacijos vadovybės;
- ✓ verslo arba veiklos vietos vadovybės;
- ✓ skyrių ir padalinių vadovybės;
- ✓ aplinkosaugos vadybos atstovų;
- ✓ EMAS komandos ir vidaus auditorių arba aplinkosaugos vertintojų;
- ✓ darbuotojų, turinčių įtakos aplinkosaugos vadybai tokiose srityse kaip gamyba, patalpų valdymas, produktų kūrimas, pirkimas, kokybės vadyba, darbų sauga, IT ir stebėseną;
- ✓ išorės tiekėjų, paslaugų teikėjų ir verslo partnerių.

Aukščiausioji organizacijos vadovybė turi paskirti vadovybės atstovą, t. y. asmenį, kuriam tenka galutinė atsakomybė už aplinkosaugos vadybos sistemą. Jo, kaip vadovybės atstovo, pareiga – užtikrinti, kad būtų taikomi visi aplinkosaugos vadybos sistemos reikalavimai, kad jie būtų vykdomi ir atnaujinami ir kad bendroji vadovybė būtų informuojama, kaip ši sistema veikia. Atstovas turi informuoti apie sistemos pranašumus ir trūkumus bei reikalingus patobulinimus ir turi būti kvalifikuotas ir patyręs aplinkosaugos, su aplinka susijusių teisinių reikalavimų ir valdymo srityse. Jis turi sugebėti koordinuoti veiklą ir vadovauti darbo grupėms. Kiek įmanoma ir atsižvelgiant į organizacijos dydį, šios kompetencijos turėtų būti prieinamos organizacijos viduje.

4.2. Įpareigojimų ir jų atitikties vertinimo procedūros nustatymas. EMAS reglamento II priedo A dalies 6.1.3 punktas, B dalies 4 punktas ir A dalies 9.1.2 punktas

Atitiktis yra vienas iš pagrindinių EMAS reglamento reikalavimų. Sąvoka „atitikties įpareigojimai“ (įpareigojimai, kurių ji turi laikytis) gali apimti:

organizacijai taikomus aplinkosaugos reikalavimus, grindžiamus ES, nacionaliniais, regioniniais ar vietos teisės aktais, taip pat specialius leidimus, pvz., aplinkosauginius leidimus;

aplinkosaugos reikalavimus, kylančius iš kitų šaltinių, kaip antai savanoriškų įsipareigojimų ir verslo susitarimų, ir suinteresuotųjų subjektų poreikius bei lūkesčius, į kuriuos organizacija nusprendė atsižvelgti.

Organizacija, kuri nevykdo savo atitikties įpareigojimų, negali būti registruojama EMAS. Pagal EMAS nustatyta, kad organizacijos turi nustatyti procesus, susijusius su:

- ✓ nuolatiniu teisinių ir kitų reikalavimų žinojimu, grindžiamu atsinaujinimu;
- ✓ atitikties analize ir atitinkamų dokumentų saugojimu.

Šie procesai yra glaudžiai tarpusavyje susiję, nes atitikties peržiūros negali būti veiksmingos, jeigu gerai neišmanoma apie atitikties įsipareigojimus. Atitikties įpareigojimų nustatymo proceso metu turi būti užtikrinama, kad informacija apie atitikties įpareigojimus būtų pagrįsta dokumentais, išsami, aktuali, suprantama ir prieinama atitinkamiems darbuotojams.

Turi būti įtraukti šie elementai:

- ✓ pareigų ir įgaliojimų nustatymas;
- ✓ išteklių užtikrinimas;
- ✓ nustatytas veiksmų dažnumas ir informacijos srautas.

Atitikties vertinimas apima visus nustatytus atitikties įsipareigojimus, kurie vertinami atsižvelgiant į konkrečias organizacijos aplinkybes. 5 lentelėje pateikiamas pavyzdys.

Ne visada lengva įvertinti, ar organizacijos laikosi visų atitinkamų aplinkosaugos teisės aktų. Pravartu naudotis laisvai prieinamomis teisinėmis duomenų bazėmis, mokamomis informacijos apie teisės aktų pakeitimus teikimo paslaugomis arba bendradarbiauti su išorės paslaugų teikėjais.

Esama specialių prie organizacijos poreikių pritaikomų IT sprendimų, padedančių būti visada informuotiems apie atitinkamus teisinių reikalavimų pasikeitimus. Naudojant kai kuriuos iš šių sprendimų siūlomas pažangesnis turinys, kurį galima naudoti ne tik reguliavimui valdyti, bet ir susijusioms pareigoms nustatyti, deleguoti ir kontroliuoti.

5 lentelė.

Atitikties teisiniams reikalavimams vertinimo pavyzdys

Taikytini aplinkosaugos teisės aktai	Konkretūs organizacijai taikomi reikalavimai	Atitikties būseną / įrodymai	Būtinai veiksmai
Atliekų teisės aktas (nacionalinės teisės aktas)	Reikalingas leidimas saugoti atliekas	Reikalavimų nesilaikoma Leidimas nebegalioja	Pateikti prašymą išduoti naują leidimą. Įgyvendinti procedūrą, skirtą užtikrinti, kad prašymai išduoti leidimus būtų pateikti laiku, prieš pasibaigiant jų galiojimo laikui.
Atliekų teisės aktas (nacionalinės teisės aktas)	Turi būti atskiriama ne mažiau kaip 50 proc. atliekų	Reikalavimų laikomasi Atskiriama 60 proc. atliekų	Netaikoma
Į orą išmetamų teršalų srities teisės aktas (nacionalinės teisės aktas)	Išmetamųjų teršalų ribinės vertės (NO _x , SO _x , kietųjų dalelių, kt.)	Reikalavimų laikomasi Matavimų rezultatai nesiekia nustatytų ribų	Netaikoma
Į orą išmetamų teršalų srities teisės aktai (nacionalinės teisės aktai)	Katilo patvirtinimas	Reikalavimų laikomasi Leidimas galioja iki 2023-12-31	Netaikoma
Apsaugos nuo triukšmo teisės aktas (nacionalinės teisės aktas)	Triukšmo ribinė vertė ties šiaurine teritorijos riba (gyvenamoje teritorijoje): 55 dB dieną, 45 dB naktį	Reikalavimų laikomasi Matavimų rezultatai nesiekia leistinos ribos	Netaikoma
Vandens teisės aktas (nacionalinės teisės aktas)	Požeminio vandens ėmimo leidimas	Reikalavimų laikomasi Leidimas galioja dar 3 metus	Netaikoma
Išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio teisės aktas (ES reglamentas)	Paskirstytos šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio ribos	Reikalavimų laikomasi Per metus išmetamas teršalų kiekis yra mažesnis nei nustatyta riba	Galimybė – galima parduoti kai kuriuos taršos leidimus
Fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų teisės aktas (ES reglamentas)	Neleisti fluorintoms šiltnamio efektą sukeliančioms dujoms patekti į atmosferą	Reikalavimų nesilaikoma Nuotėkio patikrinimas nepraeitas	Turi būti nustatytas nuotėkio patikrinimų grafikas
Gamintojo atsakomybės teisės aktas (nacionalinės teisės aktas)	Ne mažiau kaip 85 proc. rinkai pateikiamų pakuočių turi būti pagamintos iš perdirbtų popierinių pakuočių atliekų	Reikalavimų laikomasi Rinkai pateiktų perdirbtų popierinių pakuočių dalis 2022 m. pasiekė 86 proc.	Netaikoma

Be teisinių reikalavimų, organizacijos gali atsižvelgti ir į kitus aplinkosaugos reikalavimus.

6 lentelėje pateikiami pavyzdžiai.

6 lentelė.

Atitikties kitiems aplinkosaugos reikalavimams vertinimo pavyzdys

Taikytini reikalavimai	Specialūs reikalavimai	Atitikties būseną / įrodymai	Būtinai veiksmai
Įmonės pasirašytas įsipareigojimas gerinti oro kokybę miesto teritorijoje	Iki 2023 m. pabaigos vietoje anglių kuro pereiti prie gamtinių dujų	Reikalavimų nesilaikoma Užduotis neįvykdyta, tačiau parengti techniniai dokumentai ir užtikrintas finansavimas	Pranešti suinteresuotiesiems subjektams apie vėlavimą. Toliau veikti pagal planą.
Sutartis su atliekų srities rangovu (perdirbėju)	Medienos atliekos – didžiausias leistinas nemedinių elementų kiekis turi neviršyti 5 kg/Mg	Reikalavimų laikomasi — Rangovo pretenzijų negauta	— Tobulinti atliekų apdorojimo procesus siekiant, kad būtų atskiriama 100 proc. atliekų
	Popierius / kartonas – drėgmė ne daugiau kaip 15 proc.	Reikalavimų laikomasi Rangovo pretenzijų negauta	— Netaikoma
	Plastikai – nuo kitų plastikų atskirtos poliuretano atliekos	Reikalavimų laikomasi — Rangovo pretenzijų negauta	— Netaikoma
Aplinkosaugos programa, kurią organizacija parengė atsakydama į kaimynų skundus dėl triukšmo ir vizualinio poveikio	Sunkiajam transportui (sunkvežimiams) draudžiama važiuoti naktį (22:00–06:00)	Reikalavimų nesilaikoma Dėl laikinai padidėjusios paklausos rinkoje prireikus buvo leista važiuoti sunkiajam transportui	— Kaimynų apklausa dėl jų požiūrio į triukšmą — Kompensacinių priemonių patikrinimas
	Pasodinti medžių, taip suformuojant žalią užtvartę ties šiaurine veiklos vietos riba	Reikalavimų laikomasi Medžių sodinimas baigtas	Užtikrinta tinkama priežiūra

Atitikties reikalavimams vertinimo dažnumas turi būti toks, kad organizacija galėtų reguliariai atnaujinti savo atitikties teisiniams ir kitiems aplinkosaugos reikalavimams, įskaitant reikalavimus, dėl kurių įsipareigojo pati organizacija, vertinimą.

4.3 Darbuotojų dalyvavimas, kompetencija, mokymas ir informuotumas. EMAS reglamento II priedo A dalies 7.2 punktas ir B dalies 6 punktas

Aktyvus darbuotojų dalyvavimas yra sėkmingos aplinkosaugos vadybos sistemos pagrindas. Įdiegta sistema ilguoju laikotarpiu veiks tik tuomet, kai sistema ir susijusios priemonės bus bendrai planuojamos, suprantamos ir joms pritars darbuotojai. Dėl šios priežasties naudinga įtraukiant darbuotojų atstovus iš anksto ir visais lygmenimis nustatyti darbuotojų dalyvavimo sistemą. EMAS diegimo pažanga turėtų būti vertinama kaip bendra sėkmė.

Svarbu apmokyti visus asmenis, kurių veikla organizacijai turi didelį aplinkosauginį poveikį. Šiuo tikslu reikia pirmiausia nustatyti įgūdžių ir mokymo poreikius, o tada atitinkamai juos patenkinti. Taikomos priemonės turi būti pagrindžiamos dokumentais. Užtikrinti mokymus ir nuolatinį mokymąsi ypač rekomenduojama ar net būtina, kai keičiami vidaus procesai, imamasi tolesnių veiksmų įvykus nelaimingiems atsitikimams ar incidentams, pasikeičia teisiniai reikalavimai ar įdarbinami nauji darbuotojai.

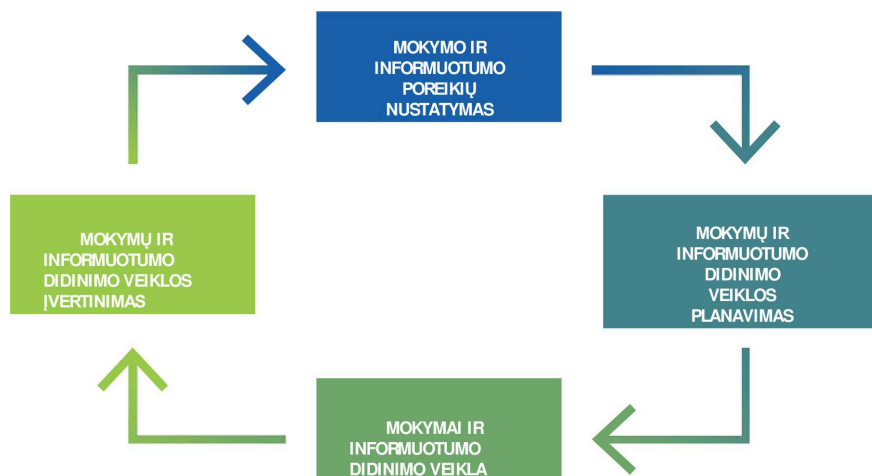
Organizacija turi parengti, įgyvendinti ir išlaikyti mokymo poreikių nustatymo procedūrą ir padaryti viską, kas reikalinga, siekdama užtikrinti, kad aplinkosaugos vadybos sistemoje dalyvaujantys darbuotojai deramai žinotų:

- ✓ organizacijos aplinkosaugos politiką;
- ✓ organizacijai taikomus teisinius reikalavimus ir kitus aplinkosaugos reikalavimus;
- ✓ visai organizacijai ir konkrečioms jos darbo sritims nustatytus tikslus ir uždavinius;
- ✓ aplinkosaugos aspektus, poveikį aplinkai ir jų stebėsenos metodiką,
- ✓ savo pareigas ir atsakomybės sritis pagal aplinkosaugos vadybos sistemą.

Kiekvienas, dirbantis organizacijai arba savo vardu, turėtų žinoti savo pareigas pagal EMAS sistemą ir sistemos naudą aplinkai. Darbuotojai turėtų būti mokomi ekologinio sąmoningumo ir organizacijos aplinkosaugos vadybos sistemos taikymo arba bent jau turėtų turėti galimybę šiuose mokymuose dalyvauti.

17 pav.

Aplinkosaugos vadybos sistemos mokymo kursų schema

Vykdamas kai kuriuos EMAS grupių projektus Vokietijoje, daugelio, dažniausiai mažesnių įmonių atveju praktiškai pasiteisino konkrečioms asmenims skirtų aplinkosauginės tapatybės kortelių, prieinamų „EMAS easy“ priemonių rinkinyje, naudojimas. Taip pasiekiamas aukštas kiekvieno darbuotojo įsipareigojimo ir supratimo apie EMAS lygis.

Organizacijos darbuotojai, tiekėjai, rangovai ir kiti asmenys turėtų ugdyti savo supratimą apie reikšmingus aplinkosaugos aspektus ir poveikį, susijusį su jų veikla, ir apie tai, kaip jie gali padėti pagerinti šiuos aspektus savo asmenine veikla. Siekiant šio tikslo reikia tinkamai išaiškinti kiekvieno asmens vaidmenį ir atsakomybės sritis bei nustatytų procesų nesilaikymo pasekmes.

Aktyviai dalyvaujantys darbuotojai yra varomoji nuolatinio, sėkmingo tobulėjimo jėga, jie padeda sėkmingai įtvirtinti EMAS organizacijoje. Todėl darbuotojai turėtų būti skatinami aktyviai dalyvauti ir prisidėti visų pirma vyresniosios vadovybės, pavyzdžiui, vykdamas komunikacijos kampanijas ar apklausas, arba reguliariai įtraukiant aplinkosaugos klausimus į vadovybės ir darbuotojų darbotvarkes. Šiomis aplinkybėmis svarbu, kad tiek vyresnioji vadovybė, tiek darbuotojai nuolat teiktų vieni kitiems grįžtamąją informaciją apie savo lūkesčius ir poreikius arba kritiškas pastabas ir įvertinimus.

Darbuotojų dalyvavimas EMAS gali būti grindžiamas, pavyzdžiui, darbuotojų pasiūlymų teikimo sistema, skatinimo programomis, su projektais susijusiu darbu grupėse, aplinkosaugos komitetų arba nuolatinės EMAS komandos veikla. Iš esmės prasminga aktyviai įtraukti darbuotojus visuose etapuose.

Pavyzdžiui, jie gali dalyvauti vykdam šią veiklą ⁽⁴⁷⁾:

- ✓ nustatant ir vertinant aplinkosaugos aspektus;
- ✓ nustatant ir persvarstant procedūras ir (arba) instrukcijas;
- ✓ siūlant aplinkosaugos tikslus ir uždavinius;
- ✓ dalyvaujant vidaus aplinkosaugos audite;
- ✓ rengiant arba atnaujinant EMAS aplinkosaugos ataskaitą.

Komisija nustatė EMAS ambasadorių, kuriais gali būti ir vadovybės nariai ir kurie trumpais asmeniniais pranešimais informuoja darbuotojus apie tai, kaip jie mažina savo poveikį aplinkai, pareigybę. Darbuotojų sąmoningumą dar labiau stiprina EMAS korespondentų tinklas, veikiantis visuose padaliniuose, dalyvaujančiuose centralizuotai organizuojamose informavimo kampanijose, ir kurio atstovai veikia kaip informacijos apie aplinką bei savanoriškus veiksmus padalinių lygmeniu ryšių punktai. Darbuotojų įtraukimas taip pat yra pagrindinis Komisijos komunikato dėl žalinimo (https://commission.europa.eu/about-european-commission/organisational-structure/people-first-modernising-european-commission/people-first-greening-european-commission_en), kurio pagrindinis tikslas yra nustatyti, kaip iki 2030 m. Komisija pasieks savo kasdienės veiklos poveikio klimatui neutralumą, aspektas.

Išsami darbuotojų apklausa yra labai naudinga priemonė pradiniam EMAS diegimo etape. Daug kartų buvo įrodyta, kad taip galima gauti naudingų su poveikio aplinkai mažinimu susijusių atsiliepimų, kurie gali tapti aplinkosaugos vadybos sistemos ir organizacijos tapatybės dalimi.

4.4. Vidaus ir išorės komunikacijos tvarkos nustatymas. EMAS reglamento II priedo A dalies 7.4 punktas

Atvirumas, skaidrumas ir aplinkosauginės informacijos teikimas yra pagrindinės EMAS ypatybės, kuriomis ši sistema skiriasi nuo kitų esamų aplinkosaugos vadybos sistemų. Todėl turi būti nustatoma vidaus ir išorės komunikacijos tvarka, kuri būtų stebima ir prireikus taisoma. Turi būti įtraukiami privalomi įsipareigojimai ir nurodomi konkretūs komunikacijos kanalai, laiko intervalai ir temos.

Būtina užtikrinti gerą vidinę ir išorinę darbuotojų ir vadovybės komunikaciją (iš apačios į viršų ir iš viršaus į apačią). Komunikacija gali būti vykdoma pasitelkiant vidinį tinklą, brošiūras, vidaus naudojimui skirtus leidinius, naujienlaiškius, įmonės pasiūlymų teikimo sistemą, susitikimus ir skelbimų lentas.

Organizacija pripažįsta bendravimo su suinteresuotaisiais subjektais poreikį ir vertę. Todėl EMAS organizacijos yra įsipareigojusios vykdyti dialogą su visuomene ir informuoti suinteresuotuosius subjektus apie organizacijų veiklos, produktų ir paslaugų poveikį aplinkai. Šis įsipareigojimas apima ir EMAS aplinkosaugos ataskaitos paskelbimą bei platinimą. Kiti išorės komunikacijos kanalų pavyzdžiai yra internetas, žiniatinklio svetainė, socialiniai tinklai, kampanijų dienos, pranešimai spaudai, brošiūros ir EMAS logotipo naudojimas, kai tai daryti leidžiama ir įmanoma ⁽⁴⁸⁾. Svarbu rimtai vertinti išorės paklausimus ir skundus ir į juos reaguoti sukuriant nustatytas skundų nagrinėjimo procedūras. Siekiant apsaugoti organizacijos įvaizdį ypač sparčiai besikeičiančiame socialinių tinklų sektoriuje, labai svarbūs yra kompetentingi, greiti ir profesionalūs veiksmai.

⁽⁴⁷⁾ Visi darbuotojų įtraukimo į EMAS reikalavimai pateikiami 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB, II priede.

⁽⁴⁸⁾ Žr. EMAS reglamento 10 straipsnį ir V priedą.

4.5. Dokumentavimas ir dokumentų valdymas. EMAS reglamento II priedo A dalies 7.5 punktas

Tinkamais dokumentais užtikrinamas sklandus aplinkosaugos vadybos sistemos veikimas vykdant kasdienę veiklą ir vidaus informacijos srautas. Dokumentų auditą taip pat turi atlikti aplinkosaugos vertintojas. Dokumentai turi atitikti EMAS reglamento reikalavimus. Tačiau jie taip pat turi atitikti organizacijos poreikius ir aplinkybes, kad jais vadovaujantis būtų galima patikimai stebėti verslo procesus ir užtikrinti veiklos tęstinumą.

Organizacija turėtų turėti pakankamai dokumentais pagrįstos informacijos, kad užtikrintų pasitikėjimą, jog procesai buvo vykdomi taip, kaip suplanuota ⁽⁴⁹⁾.

- ✓ Aplinkosaugos vadybos sistemos dokumentai turėtų apimti šiuos aspektus:
- ✓ aplinkos apsaugos vadybos sistemos taikymo sritį;
- ✓ aplinkosaugos analizę;
- ✓ vadybos vertinamosios analizės rezultatus;
- ✓ teisinius įpareigojimus;
- ✓ reikšmingus aplinkosaugos aspektus ir poveikį;
- ✓ galimybes ir riziką;
- ✓ aplinkosaugos politiką;
- ✓ aplinkosaugos tikslus, uždavinius (specifinius tikslus) ir priemones;
- ✓ įgūdžius ir atsakomybės sritis;
- ✓ komunikaciją;
- ✓ mokymus;
- ✓ svarbių procesų arba veiklos, visų pirma aplinkosaugos vadybos sistemai reikalingų funkcijų, atsakomybės sričių ir įgaliojimų, sekos kontrolės tvarkos, veiklos procesų ir darbo instrukcijų stebėseną (aplinkosaugos atžvilgiu);
- ✓ pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir reagavimą į jas;
- ✓ stebėseną, matavimą, analizę ir vertinimą;
- ✓ neatitiktis ir taisomuosius veiksmus;
- ✓ vidaus auditą;
- ✓ kitus veiksmus, kuriuos organizacija laiko būtinais siekiant užtikrinti aplinkosaugos vadybos sistemos veiksmingumą.

Dokumentai naudojami siekiant reguliuoti procesus. Jie yra nurodomojo pobūdžio, todėl turi būti tvarkomi, skelbiami ir valdomi laikantis tam tikrų procedūrų.

Įrašai atliekami siekiant išsaugoti įrodymus. Tai aplinkai svarbių duomenų rinkiniai, žurnalai (veiklos dienoraščiai), aplinkosaugos ataskaitos ir kt. Jie naudojami kaip atsekami dokumentai, susiję su atitinkama veikla ir kuriuose pateikiami duomenys, reikalingi nuolatiniam įmonės tobulėjimui.

Organizacija turėtų kurti, tvarkyti ir stebėti dokumentais pagrindžiamą taip, kad būtų užtikrinama tinkama, pakankama ir veiksminga aplinkosaugos vadybos sistema.

Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas įrašų tvarkymui.

⁽⁴⁹⁾ 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1221/2009 dėl organizacijų savanoriško Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) taikymo, panaikinančio Reglamentą (EB) Nr. 761/2001 ir Komisijos sprendimus 2001/681/EB bei 2006/193/EB, II priedo 8.1 punktas.

Siekiant pagrįsti aplinkos vadybos sistemą dokumentais gali būti naudojama įvairi informacija. Todėl svarbu juos aiškiai paženklinti (pvz., nurodyti pavadinimą, datą, autorių arba nuorodos numerį), pasirinkti tinkamą formą (pvz., kalbą, programinės įrangos versiją, grafinius elementus, elektroninį ar popierinį formatą) ir užtikrinti, kad turinys būtų pateikiamas aktualiais ir patogiais būdais ir peržiūrimu formatu.

Siekiant užtikrinti, kad prireikus dokumentai būtų prieinami ir apsaugoti nuo netinkamo naudojimo ar praradimo, atsakymai į toliau išvardytus klausimus turi būti žinomi.

- ✓ Kas yra dokumento adresatai? Kokias prieigos teises jie turėtų turėti (skaityti, keisti)?
- ✓ Kur yra tinkama saugojimo vieta?
- ✓ Kaip bus naudojamas dokumentas?
- ✓ Kaip dokumentų saugykla bus apsaugoma ilgą laiką (pvz., ar bus reguliariai daromos atsarginės dokumentų kopijos)?
- ✓ Kaip nustatomi atnaujinimai ir pakeitimai?
- ✓ Kaip vykdomas archyavimas pasibaigus dokumentų galiojimo laikui / jiems tapus nebegaliojančiais?
- ✓ Turi būti tvarkomi su procedūromis susiję dokumentai, kuriuose aprašoma KAIP, KADA ir KAS.

Taip pat turėtų būti kruopščiai valdomas išorinių dokumentų tvarkymas ir platinimas. Dokumentai apima teisės aktus ir standartus, vietos valdžios ir viešojo administravimo institucijų teikiamą informaciją, įrangos naudojimo vadovus, saugos ir sveikatos apsaugos lapų rinkinius ir klientų specifikacijas.

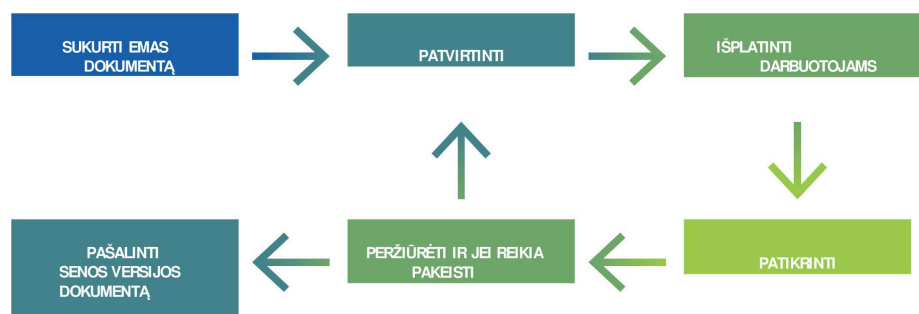
Tokių įrašų pavyzdžiai yra dokumentai, kuriuose minima arba aprašoma:

- elektros energijos, vandens ir žaliavų suvartojimas;
- susidariusios atliekos (pavojingosios ir nepavojingosios);
- išmetamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos;
- incidentai, nelaimingi atsitikimai ir skundai;
- teisiniai reikalavimai;
- aplinkosaugos audito ir vadybos vertinimų ataskaitos;
- patikrų ataskaitos;
- reikšmingi aplinkos apsaugos aspektai;
- neatitiktys, taisomieji ir prevenciniai veiksmai;
- komunikacija ir mokymai;
- darbuotojų pasiūlymai;
- praktiniai ir teoriniai seminarai.

Dokumentų tvarkymo procedūra turi būti tokia, kaip nurodyta 18 pav.

18 pav.

Aplinkosaugos vadybos sistemos dokumentų tvarkymo procedūra

Sistemos priemonėmis turėtų būti užtikrinta, kad būtų galima susipažinti su įvairiomis dokumentų versijomis ir kad dokumentai liktų įskaitomi ir lengvai atpažįstami.

Procedūrų pavyzdžiai:

- reikšmingų aspektų nustatymas ir įvertinimas;
- teisinės atitikties valdymas;
- nustatytų reikšmingų aplinkosaugos aspektų valdymas;
- stebėsenos ir matavimų valdymas;
- avarinės parengties valdymas;
- neatitiktį, prevencinių ir taisomųjų veiksmų valdymas;
- įgūdžių, mokymų ir informuotumo nustatymas ir valdymas;
- komunikacijos valdymas;
- dokumentų valdymas;
- įrašų tvarkymas;
- vidaus auditų valdymas.

Darbo instrukcijose nustatomos konkrečios darbo procedūros. Jose turėtų būti paaiškinta, kodėl tam tikra veikla yra svarbi, koks yra su ja susijęs pavojus aplinkai, aprašyti specialūs šią veiklą atliekančių darbuotojų mokymai ir nurodymai, kaip tą veiklą prižiūrėti. Darbo instrukcijos turi būti aiškios ir lengvai suprantamos, todėl jose turi būti naudojami paveikslėliai, piktogramos ar kiti panašūs elementai.

Daug organizacijų pagal EMAS reikalaujamą rašytinę informaciją apibendrina centralizuotai prieinamame aplinkosaugos vadove arba aplinkosaugos vadybos vadove. Tame vadove pateikiama su visais šio skyriaus pradžioje paminėtais elementais susijusi informacija, kuri turi būti pagrindžiama dokumentais. Taip užtikrinama, kad visi svarbūs dokumentai būtų greitai ir aiškiai prieinami ir taip būtų prieinama visa pagal EMAS reikalaujama dokumentais pagrįsta informacija. Jis gali būti integruojamas į organizacijos metinį vadybos planą. Šis vadovas neturi būti plačios aprėpties ar sudėtingas. Jame darbuotojai turėtų būti informuojami apie tai, kaip organizacija sukūrė ir suformavo savo aplinkosaugos vadybos sistemą, nustatė ryšius tarp įvairių jos dalių ir kiekvieno suinteresuotojo subjekto vaidmenį šioje sistemoje. Toks vadovas nėra privalomas, tačiau jį turėti yra gera praktika. Vykstant skaitmeninei pertvarkai, vis dažniau naudojamos elektroninės dokumentavimo sistemos.

Pagal EMAS reglamento 26 straipsnį mažoms organizacijoms taikomi supaprastinti dokumentacijos reikalavimai. Todėl patikros ir patvirtinimai yra pritaikyti taip, kad mažos organizacijos turėtų pagrįsti savo procedūras dokumentais tik iš dalies. Bavarijos EMAS kelių vokiečių kalba pateikiama darbo medžiaga, skirta padėti parengti aplinkosaugos vadovą.

Jeigu organizacijoje jau naudojama dokumentacijos sistema, kaip antai kokybės ar darbų saugos vadybos dokumentų atveju, prasminga į ją integruoti EMAS dokumentus arba ją optimizuoti, kad būtų išvengta darbų dubliavimo ir pernelyg didelio biurokratizmo.

4.6. Veiklos planavimas ir valdymas. EMAS reglamento II priedo A dalies 8.1 punktas

Veiklos planavimas ir valdymas apima visus tyrimo, planavimo ir diegimo veiksmus, kuriuos reikia atlikti norint išvengti arba sumažinti reikšmingą poveikį aplinkai arba išspręsti su rizika ir galimybėmis susijusius klausimus. Šie veiksmai gali apimti ir įrangos techninę priežiūrą, diegimą ir eksploatacijos nutraukimą, teritorijoje dirbančių rangovų valdymą ir tiekėjų ar prekybos atstovų teikiamas paslaugas.

Turi būti numatytos procedūros nustatyti rizikai mažinti, uždaviniams suformuluoti ir aplinkosauginiam veiksmingumui įvertinti (geriausia, kai tai daroma naudojant aiškius aplinkosaugos rodiklius). Procedūrose turi būti apibrėžtos įprastos sąlygos. Taip pat turi būti apibrėžtos ir aprašytos neįprastos sąlygos ir ekstremaliosios situacijos. Veiklos valdymo procedūros turėtų būti išsamiai aprašytos dokumentuose ir turi būti atliekamas jų vidaus auditas.

Veiklos valdymo priemonės gali būti įvairios. Veiksmingiausios yra tos, kurias taikant pašalinamas poveikis aplinkai jo atsiradimo vietoje, pavyzdžiui, pašalinant kenksmingus produktus ar operacijas arba pakeičiant pavojingas medžiagas mažiau pavojingomis. Inžinerinio valdymo priemonės paprastai apima įrangos ar technologijos naudojimą, kad būtų galima kontroliuoti, kaip atliekama operacija. Pavyzdžiui, tai galima padaryti įdiegus procesų automatizavimo priemones, pagerinančias įrenginio energijos vartojimo efektyvumą, arba įrengiant izoliacinius baseinus, kurie incidento atveju apsaugotų nuo vandens ir dirvožemio taršos. Administracinio valdymo priemonės apima planus, taisykles, procedūras, instrukcijas, mokymus ir patikrinimus, kuriais galima vadovautis parodant žmonėms, kaip jie turėtų dirbti arba vykdyti savo veiklą. Tai gali būti darbo procedūros, taikomos įrangos ir įrenginių eksploatavimui, taip pat aplinką tausojančių pirkimų arba ekologinio projektavimo taisyklės.

Taikant EMAS procesų schema „planuok – daryk – tikrink – veik“ taip pat remiamas tvarus tiekimo vertės grandinės valdymas ir tinkamų išsamaus patikrinimo procesų taikymas. Pirma, įmonės turėtų turėti aiškiai matyti savo tiekimo vertės grandines, kurios taip pat būna sudėtingos ir pasaulinio masto. Tada reikėtų nustatyti esamą ir galimą poveikį aplinkai ir jo prioritetus. Remiantis šia informacija turėtų būti nustatomi tikslai ir priemonės, kurios turi būti įgyvendintos ir peržiūrėtos, siekiant, kad tiekimo vertės grandinės nuolat tobulėtų. Pagrindinis elementas, kurio reikalaujama pagal EMAS, yra aplinkosaugos reikalavimų, susijusių su viešaisiais pirkimais ir produktų bei paslaugų kūrimu, nustatymas. Pavyzdžiui, dėl viešiesiems pirkimams taikomų aplinkosaugos reikalavimų gali būti susitariama sutartyse, taikant elgesio kodeksą, o jų laikymasis gali būti tikrinamas atliekant auditą.

Veiklos valdymo priemonės gali būti taikomos atskirai arba kartu. Pavyzdžiui, administracinio valdymo priemonės gali būti naudojamos siekiant užtikrinti, kad inžinerinio valdymo priemonės būtų taikomos nuosekliai ir tinkamai veikėtų. Reikalingų veiklos kontrolės priemonių skaičius ir rūšys priklauso nuo organizacijos veiklos sudėtingumo ir svarbių aplinkosaugos aspektų.

Jei planuojama atlikti darbo procesų pokyčių, jie turi būti stebimi, o jų pasekmės turi būti įvertinamos, kad prireikus būtų galima imtis atitinkamų atsakomųjų priemonių.

Taip pat reikia atsižvelgti į nenumatytų pokyčių pasekmes aplinkai.

Taikant EMAS valdomi ne tik tiesioginiai aplinkosaugos aspektai ir poveikis veiklos vietose, bet ir netiesioginiai organizacijos aplinkosaugos aspektai. Atlikus aplinkosaugos analizę, kurios metu vertinami aplinkosaugos aspektai (žr. 1 etapą „Planavimas ir pasirengimas“), nustatoma, kuriose pradinės ir galutinės grandies vertės grandinių dalyse daromas poveikis aplinkai. Vėliau reikia suprasti, kokie procesai vykdomi šiuo metu ir nustatyti naujus efektyvius procesus, taip siekiant išvengti galimo poveikio aplinkai ir sumažinti arba pašalinti jau daromą poveikį aplinkai. Siekiant šio tikslo aplinkosaugos reikalavimai turi būti nustatomi kiekviename gaminio ar paslaugos gyvavimo ciklo etape (pvz., su gaminio ar paslaugos kūrimu, pirkimu ar išorės procesais susiję reikalavimai) ir jie turi būti įtvirtinami atitinkamose procedūrose ir darbo instrukcijose. Apie esminius aplinkosaugos reikalavimus turėtų būti pranešama organizacijos sutarčių partneriams. Jei reikia, klientams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams turi būti suteikiama aplinkosauginė informacija apie paslaugas ir produktų transportavimą ir pristatymą, naudojimą, apdorojimą eksploatavimo pabaigoje ir galutinį šalinimą. Turi būti stebimi subrangovams perduoti procesai ir aplinkosaugos aspektai, rizika ir galimybės.

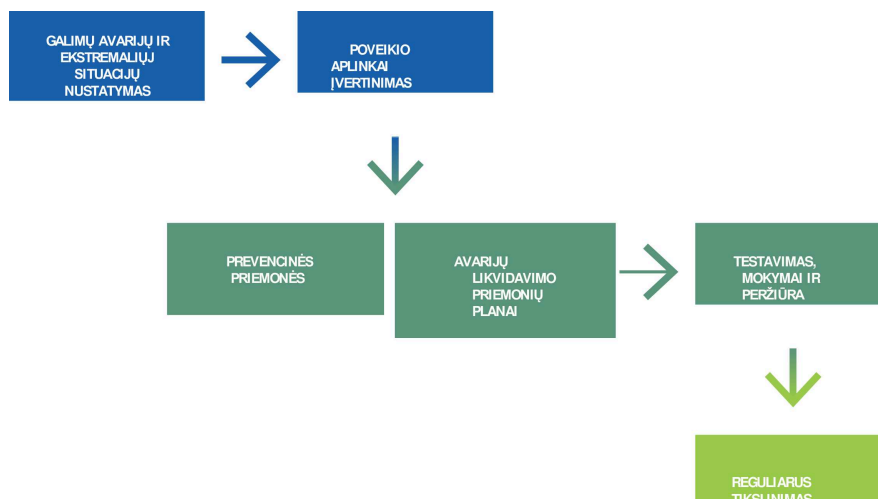
4.7. **Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms ir reagavimas į jas. EMAS reglamento II priedo A dalies 8.2 punktas**

Reikėtų nustatyti galimas ekstremaliasias situacijas, kurios gali turėti aplinkai. Turi būti nustatomi procesai, kuriuos taikant idealiu atveju būtų galima išvengti tų situacijų arba apribotų jų poveikį imantis suplanuoto atsako (žr. 19 pav.). Taip bus išvengiama neigiamo poveikio aplinkai (planuoto / neplanuoto) arba jis bus sumažinamas.

Pasirengimas ekstremaliosioms situacijoms ir reagavimas į jas priemonės turėtų būti reguliariai peržiūrimi, siekiant užkirsti kelią tokioms ekstremaliosioms situacijoms. Jeigu įmanoma, procesai ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planai turėtų būti reguliariai tikrinami. Rekomenduojama dokumentais pagrįsti ne tik įvykusius incidentus ar ekstremaliasias situacijas, bet ir tokio pobūdžio įvykius be padarinių. Tai padeda laiku nustatyti ir pašalinti galimą pavojų.

19 pav.

Ekstremaliųjų situacijų valdymo planai

Darbuotojai ir kiti suinteresuotieji subjektai turėtų būti informuojami ir apmokomi, kaip pasirengti ekstremaliosioms situacijoms ir kokiais pavojų prevencijos priemonėmis taikyti. Pasirengimo ekstremaliosioms situacijoms sritis yra sąsaja tarp EMAS ir profesinės saugos ir sveikatos. Šiuo atveju galima naudotis organizacijos ekspertų praktine patirtimi, nes dėl ekologinių avarijų dažnai kyla pavojus ir darbuotojams. Pavojingumo vertinimai arba saugos instruktažai, kurie bet kuriuo atveju organizacijoms yra teisiškai privalomi, gali būti lengvai išplečiami įtraukiant aplinkosaugos aspektus. Kuriant Ekstremaliųjų situacijų valdymo planus gali būti įtraukiamos ir išorės įstaigos, pvz., aplinkosaugos institucijos, darbdavių civilinės atsakomybės draudimo asociacijos ar vietos ugniagesių tarnybos.

4.8. Aplinkosauginio veiksmingumo stebėjimas, matavimas ir analizė. EMAS reglamento II priedo A dalies 9.1 punktas

Siekdama stebėti EMAS veiksmingumą, organizacija turėtų stebėti ir vertinti savo aplinkosauginį veiksmingumą. Tuomet ji turėtų analizuoti ir vertinti rezultatus, kad galėtų reguliariai koreguoti:

- ✓ svarbius aplinkosaugos aspektus, kaip antai į atmosferą išmetamą teršalų kiekį, nuotekas, triukšmą, žaliavų ir energijos suvartojimą;
- ✓ savo aplinkosaugos politiką ir programą;
- ✓ darbuotojų informuotumą aplinkosaugos klausimais;
- ✓ remdamasi rezultatais, organizacija turėtų padaryti vertingų išvadų, kaip pagerinti savo aplinkosauginį veiksmingumą.

Turi būti atsižvelgiama į teisinius stebėsenos reikalavimus, juos turi atitikti kontrolės kriterijai, pvz., patikrų dažnumas ir metodika.

Pirmiau minėta informacija yra naudinga siekiant užtikrinti:

- ✓ teisinių reikalavimų ir administracinių nuostatų laikymąsi,
- ✓ tikslų aplinkosauginio veiksmingumo vertinimą,
- ✓ išsamios ir skaidrios aplinkosaugos ataskaitos parengimą.

Atsižvelgiant į organizacijos poreikius, galima vertinti bei kontroliuoti ir kitus veiksniai:

- ✓ reikšmingus aplinkos apsaugos aspektus.
- ✓ aplinkosaugos politiką ir tikslus.
- ✓ darbuotojų informuotumo lygį ir kt.

Prireikus atlikti matavimus, gali būti naudojama tik kalibruota arba išbandyta matavimo įranga. Ta įranga turi būti reguliariai tikrinama ir, jei reikia, pakeičiama arba techniškai prižiūrima, taip pat turi būti fiksuojami su ja susiję įrašai.

4.9. Neatitikčių šalinimo ir taisomųjų veiksmų atlikimo tvarka. EMAS reglamento II priedo A dalies 10.2 punktas

Neatitiktis – visoks EMAS reglamente nustatytų reikalavimų nesilaikymas. Tai pasakytina apie visus privalomus teisinius reikalavimus, leidimus ir savanoriškai taikomus privalomus reikalavimus. Jei nustatoma neatitiktis, kompetentinga įstaiga taip pat gali atidėti EMAS registraciją.

Nepaisant gero planavimo, dėl žmogiškųjų arba vykdymo klaidų atsirandančių neatitikties problemų ne visada galima išvengti net ir EMAS registruotose organizacijose. Svarbu tokias problemas spręsti ir ugdyti konstruktyvią kultūrą, siekiant atpažinti nukrypimus ir imtis taisomųjų veiksmų. Atsižvelgiant į neatitikties mastą, EMAS registracija gali būti sustabdyta, kol bus imtasi taisomųjų veiksmų, arba ji gali būti net panaikinta.

Neatitiktys gali būti nustatomos srautų reguliavimo, aplinkosaugos audito, vadybos vertinimo, patikrinimų ar kasdieninio darbo metu.

Organizacija gali pageidauti parengti, įgyvendinti ir palaikyti procedūrą, kuria reglamentuojama, kaip pagal EMAS reikalavimus elgtis esamais ir galimais neatitikčių atvejais. Procedūroje gali būti nurodoma, kaip:

- ✓ nustatyti ir ištaisyti neatitiktį;
- ✓ ištirti neatitikties priežastį ir padarinius,
- ✓ įvertinti, ar reikia imtis veiksmų, kad būtų išvengta neatitikties pasikartojimo,

- ✓ į apskaitą įrašyti atliktų taisomųjų veiksmų rezultatus,
- ✓ įvertinti, ar reikia imtis neatitikties atvejų prevencijos priemonių,
- ✓ atlikti reikiamus prevencinius veiksmus, kad tokių neatitiktį būtų išvengta,
- ✓ patikrinti taisomųjų ir prevencinių veiksmų veiksmingumą.
- ✓ informuoti atitinkamas šalis.

Galimos neatitikties pavyzdys

Nors organizacija yra nustačiusi procedūrinę direktyvą, pagal kurią reikalaujama išjungti apšvietimą, šis reikalavimas nevykdomas, todėl be reikalo suvartojama elektros energija. Tai būtų laikoma neatitiktimi. Atlikus pagrindinės priežasties (darbuotojo užmaršumo) analizę ir nustačius konkrečią prevencinę priemonę, pavyzdžiui, įrengus judesio detektorius, galima sumažinti neatitiktį ir pagerinti esamą padėtį (sutaupant elektros energijos).

Kiti pavyzdžiai:

- ☐ netinkami įrašai;
- ☐ klaidingai žymima atliekų saugojimo aikštelė;
- ☐ neišsami informacija apie pavojingas zonas ar pavojingas medžiagas;
- ☐ darbuotojai negali susipažinti su vidaus tvarka;
- ☐ gesintuvai, laikinai panaudojami atidarytoms durims paremti, tada paliekami toje pačioje vietoje, o ne grąžinami į tinkamą saugojimo vietą.

Neatitikties atvejais organizacija privalo:

- ✓ atlikti pagrindinės priežasties analizę ⁽⁵⁰⁾;
- ✓ reaguoti ir, jeigu reikia, imtis atitinkamų priemonių tokioms priežastims kontroliuoti ir ištaisyti bei kovoti su jų pasekmėmis, ypač siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai;
- ✓ įvertinti, ar reikia imtis veiksmų, kad būtų priežastis būtų pašalinta;
- ✓ imtis visų būtinų veiksmų ir patikrinti jų veiksmingumą;
- ✓ prireikus pakeisti aplinkosaugos vadybos sistemą.

Neatitikties pobūdis ir bet kokie tolesni veiksmai, kurių buvo imtasi, taip pat taisomųjų veiksmų, kurių buvo imtasi, rezultatai turi būti užfiksuojami ir įtraukiami kartu su dokumentais pagrįsta informacija (žr. 4.5 skyrių).

Paskirtas vyresniosios vadovybės atstovas aplinkosaugos klausimais yra atsakingas už neatitiktį nustatymą ir taisomųjų veiksmų inicijavimą, jam paprastai padeda kiti paskirti atsakingi darbuotojai. Be to, tai gali daryti bet kuris darbuotojas. Visų pirma darbuotojai turėtų žinoti, kad neatitiktį atvejais reikia reaguoti kuo greičiau.

5 etapas. Vidaus auditas. EMAS reglamento 9 straipsnis, III priedas

5.1. Aplinkosaugos vidaus audito procedūros diegimas

Aplinkosaugos vidaus auditas – sisteminis dokumentais pagrįstas periodiškasis ir objektyvus organizacijos veiksmingumo, vadybos sistemos ir procesų, skirtų aplinkai saugoti, vertinimas. Šio audito nereikėtų painioti su pirmine aplinkosaugos analize (taip pat žr. 1.4 skyrių).

Organizacija turi nustatyti vidaus audito procedūrą, kuri yra vadybos sistemos dalis. Ši procedūra turi apimti atsakomybės sritis ir reikalavimus, kaip planuoti ir atlikti auditus, teikti ataskaitas apie rezultatus ir saugoti įrašus, nustatyti audito kriterijus, taikymo sritį, dažnumą ir metodus.

Aplinkosaugos vidaus audito tikslas yra:

- ✓ nustatyti, ar aplinkosaugos vadybos sistema atitinka EMAS reglamento reikalavimus;
- ✓ nustatyti, ar sistema tinkamai įdiegta ir palaikoma;

⁽⁵⁰⁾ Vienas iš galimų pagrindinės priežasties analizės metodų galėtų būti „Penkių priežasčių“ (arba 5 „kodėl“) metodas, t. y. pasikartojantis klausimų metodas, taikomas siekiant nustatyti ryšį tarp priežasties ir pasekmės, dėl kurių atsirado tam tikra problema.

- ✓ užtikrinti, kad organizacijos vadovybė gautų reikiamą informaciją organizacijos aplinkosauginiam veiksmingumui įvertinti;
- ✓ nustatyti, ar aplinkosaugos vadybos sistema atitinka organizacijos politiką ir programą, į kurias turi būti įtrauktas reikalavimas laikytis teisės aktų ir kitų su aplinka susijusių reikalavimų;
- ✓ nustatyti, kaip efektyviai veikia EMAS.

Aplinkosaugos vidaus auditas nuo išorės audito skiriasi tuo, kad tai pirmiausia yra vidinė aplinkosaugos vadybos sistemos savikontrolės priemonė, o jo rezultatai lieka organizacijoje. Todėl nustatyti „trūkumai“ neturi įtakos EMAS registracijai, bet jie turėtų būti naudojami kaip paskata pritaikyti ir tobulinti sistemą. Aplinkosaugos vertintojai išorės auditą paprastai atlieka po to, kai parengiama aplinkosaugos ataskaita. Vidaus auditu grindžiamas išorės auditas.

Organizacija turi atlikti toliau išvardytus veiksmus:

- ✓ parengti audito programą;
- ✓ apibrėžti audito aprėptį. Ji priklausys nuo organizacijos dydžio ir tipo. Audito aprėpties apibrėžtyje turi būti nurodytos teminės sritys, veikla, kurios auditas bus atliekamas, aplinkosaugos kriterijai, į kuriuos bus atsižvelgiama, ir audituojamas laikotarpis;
- ✓ turi būti nurodyti ištekliai, reikalingi auditui atlikti, pavyzdžiui, aukštą kvalifikaciją įgiję darbuotojai, gerai išmanantys atitinkamą veiklą, techninius aspektus, aplinkosaugos aspektus ir teisinius reikalavimus.
- ✓ Turi būti užtikrinama, kad visa organizacijos veikla bus vykdoma laikantis pirmiau nustatytų procedūrų.
- ✓ Turi būti nustatytos galimos naujos problemos ir taikomos jų prevencijos priemonės.

Auditą atliekantys darbuotojai turi stengtis išlikti objektyvūs ir nepriklausomi bei aiškiai suprasti iškeltus aplinkosaugos tikslus ir specifinius kiekvieno suinteresuotojo subjekto (direktorių, vidurinėsios grandies vadovų, darbuotojų, aplinkosaugos auditorių ir kt.) vaidmenis. Dažnai gali būti naudinga pasitelkti auditorių komandą, sudarytą iš įvairių sričių specialistų. Auditą gali atlikti organizacijos darbuotojai arba išorės subjektai, kaip antai konsultantai, kitų organizacijų aplinkosaugos vadybininkai, aplinkosaugos auditoriai.

Atlikus aplinkosaugos auditą turi būti užtikrinama, kad visa organizacijos veikla būtų vykdoma pagal pirmiau nustatytas procedūras. Taip pat galima nustatyti potencialias problemas ir taisomąsias bei prevencines priemones.

5.1.1. **Audito dažnumas**

Organizacija turi atlikti vidaus auditą suplanuotais intervalais, kad galėtų tinkamai įvertinti savo reikšmingus aplinkosaugos aspektus. Audito ciklas, apimantis visą organizacijos veiklą, turi būti užbaigiamas per trejus metus ⁽⁵¹⁾. Tai reiškia, kad per tą laikotarpį turi būti bent kartą patikrintos visos organizacijos sritys. Mažos organizacijos šį laikotarpį gali pratęsti iki ketverių metų ⁽⁵²⁾.

Kiekvienos konkrečios veiklos audito dažnumas bus skirtingas ir priklausys nuo:

- ✓ atitinkamos veiklos pobūdžio, masto ir sudėtingumo;
- ✓ su veikla susijusio poveikio aplinkai reikšmingumo;
- ✓ atliekant ankstesnį auditą nustatytų problemų svarbos ir skubos;
- ✓ praeityje iškilusių aplinkosaugos problemų.

Sudėtingos veiklos, turinčios didesnę poveikį aplinkai, auditą reikia atlikti dažniau.

5.1.2. **Veikla, atliekama aplinkosaugos vidaus audito metu**

Aplinkosaugos auditui organizuoti ir jam vadovauti gali būti paskiriamas audito vadovas. Siekiant įgyvendinti audito programą, užduotys turėtų būti paskirstomos audito komandoje. Atliekant aplinkosaugos auditą taip pat gali būti naudinga naudoti kontrolinius sąrašus. Siekiant užtikrinti, kad procesas vyktų sklandžiai, apie audito programą turėtų būti pranešta visiems dalyviams.

⁽⁵¹⁾ Pagal EMAS reglamento 6 straipsnio 2 dalį, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009R1221-20190109>

⁽⁵²⁾ Pagal EMAS reglamento 7 straipsnio 1 dalį, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009R1221-20190109>

Auditas paprastai apima patikrinimus vietoje, pokalbius su darbuotojais ir dokumentų peržiūrą. Jis apima, pavyzdžiui, aplinkosauginio veiksmingumo rodiklių palyginimą su nustatytais tikslais ir priemonėmis, eksploatavimo sąlygų ir įrangos, įrašų, rašytinių procedūrų ir kitų susijusių dokumentų nagrinėjimą. Taip siekiama įvertinti, kaip organizacija supranta aplinkosaugos vadybos sistemą. Kita užduotis – įvertinti konkrečios tikrinamos veiklos aplinkosauginį veiksmingumą. Taip galima nustatyti, ar laikomasi galiojančių taisyklių ir įsipareigojimų, ir ar įvykdomi aplinkosaugos programoje nustatyti aplinkosaugos tikslai ir uždaviniai. Tai padeda įvertinti vadybos sistemos pranašumus ir trūkumus. Atlikus aplinkosaugos auditą taip pat turi būti nustatoma, ar įdiegta sistema yra tinkama veiksmingai ir deramai valdyti įsipareigojimus aplinkosaugos srityje ir aplinkosauginį veiksmingumą. Atitiktis visiems šiems kriterijams tikrinama pasirenkant imtį.

Darbuotojai šį auditą turėtų vertinti kaip galimybę atvirai pareikšti, kur būtų galima atlikti tam tikrų patobulinimų. Aplinkosaugos audito tikslas yra nustatyti galimus sistemos trūkumus. Dirbdami kartu su darbuotojais tikrintojai gali nustatyti ir išplėtoti pokyčių ir patobulinimų galimybes.

Jeigu aplinkosaugos auditą atlieka įmonės darbuotojai, siekiant išvengti „operatyvinio aklumo“ ir užtikrinti reikiamą objektyvumą, patartina įtraukti darbuotojus iš kitų darbo sričių ar veiklos vietų.

Galiausiai aplinkosaugos audito rezultatai įvertinami ir parengiamos išvados, kurios apibendrinamos ataskaitoje. Rezultatai vėliau naudojami kaip svarbi priemonė, kuria vadovaujantis galima toliau plėtoti aplinkosaugos vadybos sistemą ir aplinkosauginį veiksmingumą.

5.1.3. **Aplinkosaugos audito išvadų ataskaita**

Audito ataskaitos paskirtis – suteikti vyresniajai vadovybei šią informaciją:

- ✓ raštiškus įrodymus apie audito aprėptį;
- ✓ informaciją apie tai, koku mastu buvo pasiekti tikslai;
- ✓ informaciją apie tai, ar tikslai atitinka organizacijos aplinkosaugos politiką;
- ✓ informaciją apie tai, kiek laikomasi su aplinka susijusių teisinių ir kitokio pobūdžio reikalavimų, ir apie priemones, kurių imtasi siekiant, kad būtų galima įrodyti atitiktį;
- ✓ informaciją apie stebėsenos sistemos patikimumą ir veiksmingumą;
- ✓ prireikus – informaciją apie siūlomus taisomuosius veiksmus.

Ataskaita turi būti pateikta už EMAS atsakingam vadovybės atstovui, kuris baigia rengti taisomuosius veiksmus, jeigu nustatyta neatitiktis (arba teisės aktų nesilaikymo atvejai).

5.2. **Vadybos vertinamoji analizė.** EMAS reglamento II priedo A dalies 9.3 punktas

Vyresnioji vadovybė turėtų reguliariai (ne rečiau kaip kartą per metus) peržiūrėti vadybos sistemą, siekdama įsitikinti, jog ji atitinka paskirtį ir patikrinti jos veiksmingumą, tinkamumą ir pakankamumą.

Vadybos vertinamoji analizė (vadinamoji vadovybinė analizė) turi būti atliekama reguliariai suplanuotais laikotarpiais. Vadybos vertinamosios analizės laiką ir dažnumą galima nustatyti savarankiškai. Tačiau vadybos vertinamoji analizė turi būti atliekama prieš pirmą kartą registruojantis ir atnaujinant registraciją kas trejus metus (mažoms organizacijoms – kas ketverius metus). Vadybos vertinamoji analizė turi būti tinkamai pagrįdžiama dokumentais. Vadybos vertinamąją analizę rengia ir ją stebi vyresniosios vadovybės atstovas aplinkosaugos klausimais.

Atstovas aplinkosaugos klausimais organizacijos vyresniajai vadovybei gali surinkti šiuos duomenis:

- ✓ ankstesnių vadybos vertinamųjų analizių metu nustatytų priemonių įgyvendinimo būklę;
- ✓ aplinkosaugos aspektų pokyčius, konteksto analizę, privalomus įsipareigojimus ir riziką bei galimybes;
- ✓ aplinkosaugos tikslų ir uždavinių įvykdymą;
- ✓ informaciją apie organizacijos aplinkosaugos veiksmingumą, įskaitant neatitiktis ir taisomuosius veiksmus, rezultatų stebėjimą ir matavimą, galiojančių teisės aktų ir kitų privalomų įsipareigojimų laikymąsi, vidaus audito rezultatus;
- ✓ išteklių pakankamumą;
- ✓ atitinkamas suinteresuotųjų subjektų pastabas, įskaitant skundus, ir išorės komunikacijos priemones;
- ✓ nuolatinio gerinimo galimybes.

Atlikus vadybos vertinamąją analizę vyresnioji vadovybė turėtų bent:

- ✓ padaryti išvadas apie aplinkosaugos vadybos sistemos nuolatinį tinkamumą, pakankamumą ir veiksmingumą;
- ✓ nuspręsti dėl nuolatinio gerinimo galimybių;
- ✓ nuspręsti, ar reikia keisti aplinkosaugos vadybos sistemą, įskaitant reikalingus išteklius;
- ✓ apibrėžti bet kokias priemones, kurių reikia imtis, jeigu aplinkosaugos uždaviniai nebuvo įvykdyti;
- ✓ aptarti būdus, kaip pagerinti aplinkosaugos vadybos sistemos integravimą į kitus verslo procesus;
- ✓ nustatyti, kokios gali būti pasekmės strateginei organizacijos krypčiai.

EMAS reglamente ypač pabrėžiama, kad svarbu integruoti aplinkosaugos vadybos sistemą į organizacijos strategiją. Atitinkamai, vyresnioji vadovybė prisiima vadovaujančių vaidmenį aplinkosaugos vadybos srityje ir skatina nuolat gerinti aplinkosauginį veiksmingumą. Svarbu suteikti tinkamus išteklius ir infrastruktūrą. Be to, šiame procese ir dalyvauti jau nuo ankstyvojo aplinkosaugos aspektų aprašymo ir vertinimo etapo turėtų dalyvauti visų lygmenų ir visų organizacijos sričių vadovai. Dėl tokio įsipareigojimo padidėja aplinkosaugos vadybos matomumas ir taip pat turėtų padidėti visų darbuotojų motyvacija siekti aplinkosaugos tikslų.

Klausimų, į kuriuos turėtų atsakyti vyresnioji vadovybė, pavyzdžiai

Atstovas aplinkosaugos klausimais galėtų dalyvauti vadybos vertinamosios analizės procese ir būti pasirengęs vyresniajai vadovybei pateikti paaiškinimus dėl toliau nurodytų klausimų.

- Kokius veiksmus reikėtų atlikti atsižvelgiant į vidaus aplinkos audito rezultatus?
- Ar buvo pasiekti nustatyti aplinkosaugos tikslai? Jeigu ne, kodėl?
- Ar laikomės visų privalomų įsipareigojimų? Ar reikia imtis veiksmų dėl naujų įsipareigojimų?
- Ar įvyko kokių nors naujų teisinių ir kitų reikalavimų, susijusių su aplinkosaugos aspektais, pokyčių?
- Ar mums reikia atnaujinti aplinkosaugos politiką?
- Kaip vertiname savo aplinkosauginį veiksmingumą?
- Ar apibrėžtos užduotys ir atsakomybės sritys vis dar yra pakankamos ir tinkamos?
- Ar teisingai ir efektyviai naudojome savo išteklius?
- Kokie siūlomi patobulinimai?
- Ar darbuotojai dalyvauja?
- Kiek efektyvi mūsų vidaus ir išorės komunikacija?
- Ar gauta skundų ar pastabų iš išorės subjektų ir kokie atsakymai buvo pateikti?
- Ar reikėjo imtis taisomųjų veiksmų ir kokia yra šių veiksmų būklė?
- Ar buvo įgyvendinti po anksčiau atliktų vadybos vertinamųjų analizių nustatyti veiksmai?
- Ar buvo kokių nors reikšmingų pokyčių? Jei taip, ar poveikio aplinkai įvertinimas buvo atitinkamai pakoreguotas?

6 etapas. Aplinkosaugos ataskaitos parengimas

Aplinkosaugos ataskaita – išsami visuomenei ir kitoms suinteresuotosioms šalims teikiama informacija, susijusi su organizacijos: struktūra ir veikla; aplinkosaugos politika ir aplinkosaugos vadybos sistema; aplinkosaugos aspektais ir poveikiu aplinkai; aplinkosaugos programa, tikslais ir uždaviniais; aplinkosauginiu veiksmingumu ir atitiktimi su aplinka susijusiems taikomiems teisiniams įsipareigojimams.

6.1. Aplinkosaugos ataskaitos parengimas. EMAS reglamento IV priedas

Ypatinga EMAS savybė – **teikiant viešas aplinkosaugos ataskaitas užtikrinamas skaidrumas**. Ši ataskaita yra vienas iš unikalių EMAS ypatumų, dėl kurio ši sistema išsiskiria iš kitų aplinkosaugos vadybos sistemų. Visuomenė taip gali suprasti organizacijos išsipareigojimą imtis veiksmų aplinkosaugos srityje, kuriais pagerinamas jos aplinkosauginis veiksmingumas.

Aplinkosaugos ataskaitos rengimą ir sudarymą prižiūri vyresniosios vadovybės atstovas aplinkosaugos klausimais. Rekomenduojama, kad vyresnioji vadovybė parašytų pratarinę, kurioje būtų pabrėžiama aplinkos apsaugos svarba ir nurodoma dalyvavimo EMAS sistemoje priežastis.

Pavyzdžiui, aplinkosaugos ataskaita gali būti paskelbiama organizacijos svetainėje, siekiant parodyti suinteresuotiesiems subjektams, ką organizacija daro siekdama apsaugoti aplinką. Daugiau informacijos pateikiama atvejo tyrime „Aplinkosaugos ataskaitos rašymas ir platinimas“.

Aplinkosaugos ataskaitos turinį turi patikrinti licencijuotas / akredituotas aplinkosaugos vertintojas ir ji turi būti paskelbiama viešai ⁽⁵³⁾.

Elektroninė versija taip pat turėtų būti pateikta kompetentingoms institucijoms, atsakingoms už šios ataskaitos įkėlimą į Europos Komisijos EMAS registrą ⁽⁵⁴⁾.

Aplinkosaugos ataskaitų rinkiniai taip pat saugomi daugumos valstybių narių nacionalinių EMAS registrų centrinėse vietose.

6.1.1. Būtinieji EMAS aplinkosaugos ataskaitų reikalavimai. EMAS reglamento IV priedo B dalis

Organizacija gali nuspręsti, kokie bus ataskaitos elementai, struktūra ir dizainas, su sąlyga, kad jos turinys bus aiškus, patikimas, įtikinamas ir teisingas.

Nurodytus būtinuosius turinio elementus galima papildyti informacija ir pranešimais bei paveikslais tiek, kiek organizacija mano esant reikalingą.

Aplinkosaugos ataskaita turi būti parengta valstybine šalies, kurioje yra veiklos vieta arba organizacija, kalba. Jeigu veiklos vieta yra už valstybės narės, kurioje organizacija registruota, ribų, aplinkosaugos ataskaita turi būti pateikiama viena iš oficialių tos šalies kalbų. Skelbiant bendrą aplinkosaugos ataskaitą keliose veiklos vietose ir šalyse, ji turi būti skelbiama oficialia valstybės narės, kurioje organizacija registruota, kalba arba kalba, dėl kurios susitariama su kompetentinga įstaiga.

Organizacija gali įtraukti savo aplinkosaugos ataskaitą į savo metinę ataskaitą arba kitas ataskaitas (pavyzdžiui, tvarumo ataskaitą). Integruojant aplinkosaugos ataskaitą į tokio pobūdžio ataskaitas reikia aiškiai atskirti patvirtintą ir nepatvirtintą informaciją. Aplinkosaugos ataskaita turi būti aiškiai pažymima (pavyzdžiui, naudojant EMAS logotipą), o į patį dokumentą turi būti įtraukiamas trumpas su EMAS susijusio tvirtinimo proceso paaiškinimas.

Rengiant aplinkosaugos ataskaitą turi būti įtraukiamas bent toks turinys:

- a) Organizacijos veiklos, produktų ir paslaugų apžvalga, organizacijos santykis su pagrindine organizacija, jei aktualu, ir suprantamas bei vienareikšmis EMAS registracijos apimties aprašymas, įskaitant į šią registraciją įtrauktų vietų sąrašą.

Aplinkosaugos ataskaitai iliustruoti gali būti naudojamos diagramos, žemėlapiai, schemas, aeronuotraukos ir kt. Be to, apibūdinant veiklos rūšis reikėtų pridėti NACE kodus.

- b) Organizacijos aplinkosaugos politika ir trumpas organizacijos aplinkosaugos vadybos sistemą palaikančios valdymo struktūros aprašymas.

Į aplinkosaugos ataskaitą turi būti visa apimtimi įtraukiama organizacijos aplinkosaugos politika. Gali būti pateikiamas aiškus aplinkosaugos vadybos sistemos, darbo ir organizacinės struktūros aprašymas.

⁽⁵³⁾ Atvejo tyrimas „Aplinkosaugos ataskaitos rašymas ir platinimas“, https://green-business.ec.europa.eu/publications/emas-case-study-writing-and-disseminating-environmental-statement-sscs_lt

⁽⁵⁴⁾ EMAS registras https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/about-emas/statistics-and-graphs-0_en#paragraph_1123

- c) Visų organizacijos reikšmingų tiesioginių ir netiesioginių aplinkosaugos aspektų, darančių reikšmingą poveikį aplinkai, aprašymas, trumpas jų reikšmingumo nustatymo metodo aprašymas ir paaiškinimas, kaip poveikis yra susijęs su šiais aspektais.

Turi būti trumpai aprašoma šių aspektų reikšmingumo nustatymo procedūra. Turėtų būti atskirai išvardijami tiesioginiai ir netiesioginiai aplinkosaugos aspektai. Apibūdinamam poveikiui aplinkai iliustruoti gali būti naudojamos lentelės arba schemos.

- d) Aplinkosaugos tikslų ir uždavinių, susijusių su svarbiais aplinkosaugos aspektais ir poveikiu aplinkai, aprašymas.

Aplinkosaugos programos, kurioje nustatyti aplinkosaugos tikslais ir konkretūs uždaviniai, rodikliai gali būti naudojami siekiant įvertinti atitinkamą pažangą gerinant aplinkosauginį veiksmingumą, atsižvelgiant į pagrindinius organizacijos aplinkosaugos aspektus, ir išdėstyti bei paaiškinti tai atsižvelgiant į konkrečias priemones, kurių buvo imtasi arba planuojama imtis siekiant tų tikslų.

Jeigu organizacijos aplinkosauginis veiksmingumas turi būti susijęs su jos pramonės šaka, gali būti vadovaujama konkrečiam sektoriui skirtu informaciniu dokumentu (jei toks yra). Turėtų būti pateikiamos nuorodos į atitinkamus konkrečiam sektoriui skirtame informaciniame dokumente aprašytus geriausios aplinkosaugos vadybos praktikos pavyzdžius, kuriais buvo vadovaujama nustatant priemones ir veiksmus, skirtus (toliau) gerinti aplinkosauginį veiksmingumą, ir galbūt nustatyti tokių priemonių ir veiksmų prioritetus. Geriausios aplinkosaugos vadybos praktikos ir pažangos kriterijų aktualumą ir taikomumą organizacija turėtų įvertinti pagal nustatytus reikšmingus aplinkosaugos aspektus, taip pat techninius ir finansinius aspektus.

- e) Įgyvendintų ir planuojamų aplinkosauginio veiksmingumo gerinimo, tikslų ir uždavinių siekimo ir atitikties su aplinka susijusiems teisiniais reikalavimams užtikrinimo veiksmų aprašymas.

Jei yra parengti 46 straipsnyje nurodyti sektoriams skirti informaciniai dokumentai, reikėtų nurodyti juose pateiktą geriausią aplinkosaugos vadybos praktiką.

- f) Duomenų apie organizacijos aplinkosauginio veiksmingumo rodiklius, susijusius su jos reikšmingu poveikiu aplinkai, santrauka.

Pateikiami duomenys gali apimti informaciją apie faktinius įvedinius ir išvedinius. Jie taip pat turi:

- ✓ nešališkai atspindėti organizacijos aplinkosauginį veiksmingumą;
- ✓ būti suprantami ir nedviprasmiški;
- ✓ sudaryti galimybę palyginti skirtingų metų duomenis, siekiant įvertinti, ar organizacijos aplinkosauginis veiksmingumas pagerėjo (įskaitant pažangą siekiant tikslų); tuo tikslu ataskaitoje turi būti pateikiami bent trejų metų veiklos duomenys (jei turimi);
- ✓ sudaryti galimybę palyginti skirtingas sektorių, nacionalines ar regionines pamatines vertes (lyginamuosius rodiklius) ir
- ✓ jei reikia, turi būti galimybė palyginti ataskaitos duomenis su teisės aktuose nustatytomis specifikacijomis.

Vykdydama šį reikalavimą, organizacija turi trumpai apibrėžti kiekvieno rodiklio taikymo sritį, atsižvelgdama į organizacinius ir materialinius apribojimus, tinkamumą pagal paskirtį ir skaičiavimo procedūrą.

Vertinant pagal aplinkosaugos programos aplinkosaugos tikslus ir uždavinius, atitinkami su pagrindiniais aplinkosaugos aspektais susiję duomenys turėtų būti renkami ir paskirstomi remiantis pagrindiniais rodikliais ir kitais jau žinomais susijusiais aplinkosauginio veiksmingumo rodikliais. Šiam tikslui ypač tinka grafiniai elementai, skirti žymėti pokyčius laikui bėgant.

Aplinkosauginį veiksmingumą ne visada įmanoma išreikšti skaičiais. Svarbūs ir netikslieji veiksniai, kaip antai elgsenos pokyčiai, procesų patobulinimai ir pan. Jeigu kiekybinių duomenų nėra, organizacija praneša apie atitinkamus savo veiklos aspektus pasitelkdama kokybinius rodiklius.

Pasirinkdamos rodiklius, kurie bus naudojami teikiant duomenis apie aplinkosauginį veiksmingumą, organizacijos turėtų atsižvelgti į atitinkamus konkrečios pramonės šakos aplinkosauginio veiksmingumo rodiklius, pateiktus konkrečiam sektoriui skirtame informaciniame dokumente, jeigu atitinkamoms pramonės šakoms yra parengti tokie dokumentai. Todėl aplinkosaugos ataskaitoje taip pat turėtų būti paaiškinama, koku mastu buvo naudojami atitinkami geriausios praktikos veiksmingumo lyginamieji dydžiai. Taip pat turi būti paaiškinama, ar pagrindiniai rodikliai buvo pritaikyti remiantis informaciniu dokumentu, arba kodėl jie nebuvo naudojami.

Pagrindiniai rodikliai apima šešias svarbiausias sritis: energijos vartojimo efektyvumą, išmetamą teršalų kiekį, vandenį, medžiagų naudojimo efektyvumą, atliekas ir biologinę įvairovę.

- g) nuoroda į pagrindines teisinės nuostatas, į kurias turi atsižvelgti organizacija, kad užtikrintų atitiktį su aplinka susijusiems teisiniams reikalavimams, ir pareiškimas dėl teisinės atitikties;

Norint tapti EMAS registruota organizacija, būtina laikytis teisės aktų. Rengdama aplinkosaugos ataskaitą organizacija gali parodyti, kaip ji atitinka šį reikalavimą. Tai galima padaryti, pavyzdžiui, naudojant lenteles ir (arba) grafikus, kuriuose atitinkamuose teisės aktuose nustatytos ribos palyginamos su organizacijos išmatuotomis ar apskaičiuotomis vertėmis.

Aplinkosaugos ataskaitoje nebūtina pateikti visų aktualių teisės aktų. Šiuo atveju pakanka trumpo apibūdinimo, kokių veiksmų imamasi dėl reikalavimo laikytis teisės aktų, ir nuorodų į svarbiausius teisės aktus bei įsipareigojimus.

- h) Aplinkosaugos vertintojo vardas, pavardė ir akreditacijos numeris bei vertinimo data.

Pagal 25 straipsnio 8 dalį taip pat turi būti pateikiamas patvirtinimas, kad aplinkosaugos ataskaita atitinka reikalavimus. Taip pat galima naudoti aplinkosaugos vertintojo pasirašytą deklaraciją pagal VII priedą.

Sektoriams skirtų informacinių dokumentų elementai (rodikliai, geriausios aplinkosaugos vadybos praktikos pavyzdžiai ar pažangos kriterijai), kurie laikomi nesusijusiais su organizacijos aplinkosaugos analizėje nustatytais reikšmingais aplinkosaugos aspektais, neturėtų būti nurodomi ir aprašomi aplinkosaugos ataskaitoje.

Organizacijos į savo aplinkosaugos ataskaitą gali įtraukti papildomos faktinės informacijos, susijusios su jų veikla, produktais ir paslaugomis arba su konkrečių reikalavimų laikymusi.

Aplinkosaugos ataskaitą galima integruoti į kitus organizacijos atskaitomybės dokumentus (pvz., valdymo, tvarumo arba įmonių socialinės atsakomybės ataskaitas). Tokiu atveju reikia aiškiai atskirti patvirtintą ir nepatvirtintą informaciją. Aplinkosaugos ataskaita turi būti aiškiai pažymima (pvz., naudojant EMAS logotipą), o į dokumentą turi būti įtraukiamas trumpas su EMAS susijusio tvirtinimo proceso paaiškinimas.

6.1.2. Pagrindiniai aplinkosauginio veiksmingumo rodikliai. EMAS reglamento IV priedo C dalis

Informaciją apie pagrindinius aplinkosauginio veiksmingumo rodiklius (taip pat vadinamus aplinkosauginio veiksmingumo rodikliais) privalo teikti visos organizacijos. Turi būti pateikiami duomenys apie faktinius įvedinius / poveikį. Jeigu duomenų atskleidimas neigiamai paveiktų komercinės arba pramoninės informacijos konfidencialumą, kai tokį konfidencialumą numato nacionalinė arba Sąjungos teisė siekiant apsaugoti teisėtus ekonominius interesus, organizacijai gali būti leidžiama savo ataskaitose šią informaciją indeksuoti, pavyzdžiui, nustatant bazinius metus (su indeksu 100), nuo kurių būtų rodoma faktinio įvedinio / poveikio raida.

Tačiau vertindama šių rodiklių svarbą atsižvelgiant į reikšmingus aplinkosaugos aspektus ir poveikį, organizacija gali laikyti, kad vienas ar keli pagrindiniai rodikliai nėra svarbūs tiems aspektams ir poveikiui. Tokiu atveju ji neprivalo pateikti informacijos apie tuos pagrindinius rodiklius, bet turi pateikti aiškų ir pagrįstą tokio sprendimo paaiškinimą aplinkosaugos ataskaitoje.

Kiekvienas pagrindinis rodiklis apima skaičių A (t. y. bendrus metinius įvedinius / išvedinius, susijusius su atitinkama sritimi) ir skaičių B (t. y. organizacijos veiklos pamatinę vertę). Skaičius R, t. y. šių dviejų skaičių santykis, yra pagrindinis rodiklis (skaičius A / skaičius B = skaičius R, t. y. pagrindinis rodiklis). Informacija apie visus tris kiekvieno rodiklio elementus reikalinga visų pagrindinių sričių atvejais.

Pagrindiniai rodikliai naudojami toliau nurodytų pagrindinių sričių aplinkosauginiam veiksmingumui matuoti, o įvedinių / išvedinių atveju pateikiami kaip metinės bendros **skaičiaus A** sumos.

✓ Energija

- a) bendras tiesioginis energijos suvartojimas kaip bendras energijos suvartojimas;
- b) bendras atsinaujinančiųjų išteklių energijos suvartojimas;

Rodiklis b reiškia metinio energijos, kurią organizacija pagamina iš atsinaujinančiųjų išteklių, suvartojimo procentą. Į šį rodiklį neįtraukiama iš energijos tiekėjo įsigyta energija ir tai galima laikyti žaliųjų viešųjų pirkimų priemonių dalimi.

c) visa atsinaujinančiųjų energijos gamyba kaip visa iš atsinaujinančių šaltinių pagaminama energija.

Pageidautina, kad energija būtų nurodoma kWh, MWh, GJ ar kitais metriniais vienetais, paprastai naudojamais nurodant sunaudotas arba pagamintas energijos kiekius.

Jeigu vartojama arba, atsinaujinančiųjų išteklių energijos atveju, gaminama įvairių rūšių energija (pavyzdžiui, elektros energija, šiluma, kuras ir pan.), prireikus skirtingų rūšių energijos metinio suvartojimo arba gamybos duomenys turi būti pateikiami atskirai.

Bendras pagaminamas atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekis turėtų būti nurodomas tik tais atvejais, kai organizacijos pagamintas atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekis žymiai viršija bendrą jos suvartojamą atsinaujinančiųjų išteklių energijos kiekį arba jeigu organizacija pagamintos atsinaujinančiųjų išteklių energijos nesuvartojo.

✓ Išmetamas teršalų kiekis

- a) bendras šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, (bent CO₂, CH₄, N₂O, HFC, PFC, NF₃, ir SF₆) metrinėmis anglies dioksido ekvivalento tonomis;
- b) bendras į orą išmetamas kiekis (bent išmetamas SO₂, NO_x ir skendinčiųjų medžiagų kiekis), išreikštas kilogramais arba tonomis.

Organizacija turėtų apsvarstyti galimybę duomenis apie savo išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį teikti pagal patvirtintą tvarką, pavyzdžiui, šiltnamio efektą sukeliančių dujų protokolą.

Pastaba. Dėl skirtingo šių išmetamųjų teršalų poveikio aplinkai nereikėtų tiesiog sudėti įvairius skaičius. Turi būti aiškiai ir priimtina išdėstytas išmetamųjų teršalų, ypač šiltnamio efektą sukeliančių dujų ir oro teršalų, kiekybinio nustatymo metodas. Visų pirma, organizacijos turi atsižvelgti į taikomas teisinius reikalavimus. Tai visų pirma pasakytina apie organizacijas, kurių įrenginiai yra įtraukti į ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemą arba Europos išleidžiamų ir perduodamų teršalų registrą. Kitais atvejais naudojami Europos arba nacionaliniu / regioniniu lygmeniu taikomi bendri metodai, pvz., tam tikrais atvejais gal būti taikoma Austrijos federalinės aplinkosaugos agentūros arba kitų nacionalinių institucijų CO₂ skaičiuoklė.

✓ Vanduo

Bendras vandens suvartojimas, išreikštas tūrio vienetais, pvz., litrais arba m³.

Naudinga atkreipti dėmesį į įvairių tipų vandens suvartojimą ir suskirstyti suvartojimo duomenis pagal vandens šaltinius, pvz. paviršinį vandenį, požeminį vandenį.

Kita naudinga informacija gali apimti duomenis apie nuotekų tūrį, išvalytas ir pakartotinai panaudotas nuotekas, paviršinių nuotekų ir pilkųjų nuotekų valymą.

✓ Medžiagų naudojimo efektyvumas

Atitinkamų naudojamų medžiagų, pvz., žaliavų, pagalbinių medžiagų, pusgaminių ar pan. (išskyrus energijos šaltinius ir vandenį), masės srautas, pageidautina išreikštas svorio vienetais (pvz., kg arba t), tūrio vienetais (pvz., m³) arba kitais tame sektoriuje dažniausiai naudojamais metrinės sistemos vienetais.

Jeigu naudojamos skirtingos medžiagos, jų metinis masės srautas turėtų būti atitinkamai nurodomas atskirai, pvz. suskirstius medžiagas pagal paskirtį. Priklausomai nuo organizacijos veiklos, tai gali būti, pavyzdžiui, žaliavos, kaip antai metalas, mediena ar cheminės medžiagos, taip pat tarpiniai produktai.

✓ Atliekos

- a) bendras susidariusių atliekų, suskirstytų pagal atliekų rūšis, kiekis;
- b) bendras pavojingų atliekų kiekis.

Pageidautina, kad atliekų kiekis būtų išreiškiamas svorio vienetais (pvz., kg arba t), tūrio vienetais (pvz., m³) arba kitais toje srityje dažniausiai naudojamais metrinės sistemos vienetais.

Ataskaitoje nurodyti atliekas ir pavojingąsias atliekas pagal EMAS reglamentą privaloma. Praktiškai nustatyta, kad naudinga suskirstyti šių dviejų rūšių susidariusių atliekų kiekį pagal atliekų rūšis. Pagrindu reikėtų laikyti poveikio aplinkai įvertinimo, apimančios atitinkamas teisinius įpareigojimus teikti informaciją apie atliekų susidarymą, rezultatus. Išsamesnė informacija galėtų būti pateikta pagal nacionalinę atliekų klasifikavimo sistemą, įgyvendinančią Europos atliekų pagrindų direktyvą ⁽⁵⁵⁾ arba Europos atliekų katalogą ⁽⁵⁶⁾.

⁽⁵⁵⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20180705>

⁽⁵⁶⁾ 2000 m. gegužės 3 d. Komisijos sprendimas, keičiantis Sprendimą 94/3/EB, nustatantį atliekų sąrašą, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:02000D0532-20150601>

nurodyti ilgus atskirų atliekų rūšių sąrašus gali būti nenaudinga ir netinkama komunikacijos tikslais, nes ši informacija gali būti paini. Todėl tinkamiau grupuoti informaciją vadovaujantis Europos atliekų katalogu ⁽³⁷⁾. Organizacijoms, kurių veiklos metu susidaro daug skirtingų rūšių atliekų, pagal Pareto principą naudinga atskirai išvardyti didžiausias atliekų kiekio dalis, o likusias nurodyti kaip vieną dalį. Įvairios atliekos, kaip antai metalas, plastikas, popierius, dumblas, pelenai ir kt., gali būti išvardijamos pagal jų svorį arba tūrį. Tai turėtų būti daroma visų pirma tuomet, kai kartu taikomi tam tikri administracinio supaprastinimo principai.

Taip pat galėtų būti naudinga pateikti papildomą informaciją apie panaudotų, perdirbtų, energijos gamybai panaudotų ar į sąvartynus išvežtų atliekų kiekius.

✓ Žemės naudojimo ryšys su biologine įvairove

Biologinė įvairovė ⁽³⁸⁾ yra sudėtinga pagrindinės srities, su kuriomis yra susiję pagrindiniai rodikliai, apimanti sritis ⁽³⁹⁾. Tam tikros sritys (klimato kaita, teršalų išmetimas / tarša), kurioms jau taikomi kiti rodikliai (pvz., energijos ir vandens suvartojimas, išmetamas teršalų kiekis, atliekų kiekis), taip pat prisideda prie biologinės įvairovės nykimo.

Kadangi biologinė įvairovė yra pagrindinis rodiklis, visos organizacijos ją turi vertinti vienodai, bent jau atsižvelgdamos žemės paskirtį, ir šis rodiklis turi būti išreiškiamas ploto vienetais (pvz., m² arba ha), kai nurodomi toliau išvardytų kategorijų duomenys:

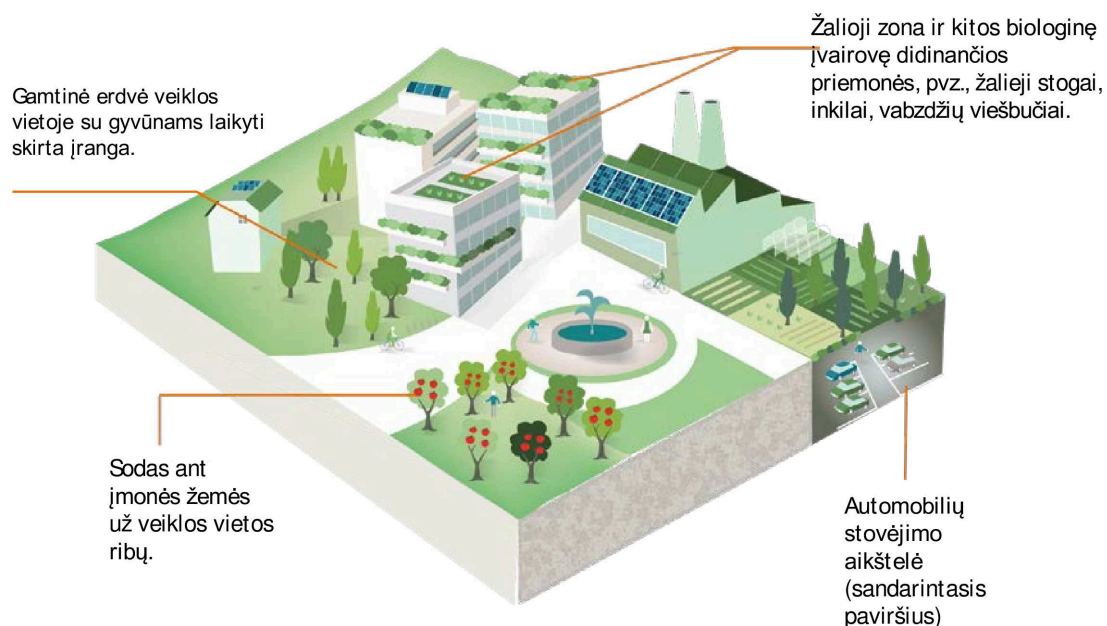
- bendras žemės naudojimo mastas;
- bendras sandarintųjų paviršių plotas;
- bendrą į gamtą orientuotą plotą veiklos vietoje,
- bendrą į gamtą orientuotą plotą už veiklos vietos ribų.

Sandarintasis paviršius – paviršius, kurio pradinis dirvožemis buvo užstatytas (pvz., keliais, pastatais, automobilių stovėjimo aikštelėmis) ir todėl tapo nepralaidus. Toks nepralaidumas gali turėti įtakos aplinkai.

Žalioji zona arba beveik natūrali gamtinė zona – teritorija, kurioje pirmiausia saugoma arba atkuriamą gamta. Beveik natūralios gamtinės / žalios zonos gali būti organizacijos veiklos vietoje ir apimti stogus, fasadus, vandens drenažo sistemas ar kitus elementus, suprojektuotus, pritaikytus arba tvarkomus siekiant skatinti biologinę įvairovę. Beveik natūralios gamtinės zonos taip pat gali būti už organizacijos veiklos vietos ribų, jeigu jos priklauso organizacijai arba yra jos valdomos ir pirmiausia yra skirtos skatinti biologinę įvairovę.

20 pav.

Zonų paskirstymo pagal pagrindinius rodiklius pavyzdys. Žemės naudojimas atsižvelgiant į biologinę įvairovę.

⁽³⁷⁾ Ten pat.

⁽³⁸⁾ Išsamesnės informacijos pateikiama vadove „EMAS ir biologinė įvairovė. Kaip užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą naudojant aplinkosaugos vadybos sistemas“, https://ec.europa.eu/environment/emas/pdf/other/EMAS_Biodiversity_Guidelines_2016.pdf

⁽³⁹⁾ Biologinės įvairovės rodikliai buvo išplėsti 2017 ir 2019 m. peržiūrėjus EMAS reglamentą. Žr. pakeitimų paaiškinimus, file:///C:/Users/lupaemi/Downloads/emas%20amendment%2020172019-KH0221977ENN.pdf

Ne visi biologinės įvairovės rodikliai yra svarbūs visoms organizacijoms ir ne visi gali būti taikomi pirmą kartą nagrinėjant šiuos aspektus aplinkosaugos vadybos sistemoje. Poveikio aplinkai įvertinime turėtų būti pateikiama tinkamų rekomendacijų dėl to, kurie veiksniai yra svarbūs. Organizacija turėtų įvertinti ne tik poveikį vietoje, bet ir tiesioginį ir netiesioginį poveikį biologinei įvairovei turinčius veiksniai, pvz., žaliavų gavybą, pirkimą, tiekimo grandinę, gamybą ir produktus, transportą ir logistiką, rinkodarą ir ryšius. Šioje srityje nėra rodiklio, kuris būtų vienodai aktualus visoms organizacijoms.

Organizacijos veiklos metinė pamatinė vertė išreiškiama **skaičiumi B** ir nustatoma atsižvelgiant į toliau nurodytus kriterijus.

Pamatinė vertė:

- ✓ turi būti suprantama,
- ✓ turi geriausiai atspindėti bendrą metinę organizacijos veiklą,
- ✓ turi būti tokia, kad ja remiantis būtų galima tinkamai apibūdinti organizacijos aplinkosauginį veiksmingumą, atsižvelgiant į specifinį organizacijos pobūdį ir veiklą,
- ✓ turi būti bendra sektoriaus, kuriame veikia organizacija pamatinė vertė, pvz.:
 - visas per metus pagaminamas produkcijos kiekis arba visa bendroji pridėtinė vertė gamybos pramonės šakų atveju;
 - bendras ne gamybos sektoriaus (paslaugų, administravimo) darbuotojų skaičius;
 - bendras nakvynių skaičius (apgyvendinimo sektoriuje);
 - bendras gyventojų toje vietovėje skaičius (viešojo administravimo įstaigų atveju);
 - perdirbtų atliekų kiekis tonomis (organizacijų, veikiančių atliekų tvarkymo srityje, atveju);
 - bendras pagamintos energijos kiekis (energijos gamybos sektoriuje veikiančių organizacijų atveju),
- ✓ turi būti tokia, kad būtų užtikrinamas aplinkosaugos ataskaitoje pateiktų duomenų palyginamumas laikui bėgant. Nustačius šią pamatinę vertę, ji taip pat turi būti naudojama būsimoje aplinkosaugos ataskaitose.

Pamatinę vertę B gali nustatyti pati organizacija, laikydamosi pirmiau nurodytų kriterijų. Tam reikia, kad aplinkosauginis veiksmingumas būtų tiksliai aprašytas ir jį būtų galima palyginti ne mažiau kaip trejus metus.

Pamatinė vertė B nebūtinai turi būti tokia pati kiekvieno pagrindinio rodiklio atveju. Pavyzdžiui, šildymui skirta energija dažnai geriausiai atspindima pagal plotą. Kitų rodiklių atvejais labiau tinka santykis su produktais arba darbuotojų skaičiumi.

Visi pagrindiniai rodikliai taip pat gali būti nurodomi naudojant kitas pramonės sektoriaus standartines pamatines vertes. Naudojant atskiras tinkamas pamatines vertes užtikrinamas geresnis su aplinkosauginiu veiksmingumu susijusios informacijos pateikimas, nes atsižvelgiama į specifinį organizacijos pobūdį ir veiklą.

Pamatinės vertės pakeitimo priežastys turėtų būti paaiškinamos aplinkosaugos ataskaitoje. Pakeitusi šią vertę organizacija turi užtikrinti, kad duomenis būtų galima palyginti bent 3 metus, perskaiciuodama ankstesnių metų duomenis pagal naujai nustatytą pamatinę vertę.

7 lentelė.

Pavyzdys, kaip pagrindiniai rodikliai naudojami viešojo administravimo ar panašiose organizacijose

Pagrindinis rodiklis	Metiniai įvediniai / išvediniai (A)	Organizacijos metinė pamatinė vertė (B)	A ir B santykis
Energija	Per metus suvartotas energijos kiekis (MWh arba GJ)	Plotas (m ²) Darbuotojų skaičius	MWh/m ² ir (arba) kWh/m ²
Medžiagos	Per metus suvartojamo popieriaus kiekis (tonomis)	Darbuotojų skaičius	Tonos asmeniui ir (arba) popieriaus lapų skaičius asmeniui per dieną

Vanduo	Per metus suvartojamo vandens kiekis (m ³)	Darbuotojų skaičius	m ³ asmeniui ir (arba) l/asmeniui
Atliekos	Per metus susidarančių atliekų kiekis (tonomis) Per metus susidarančių pavojingųjų atliekų kiekis (kilogramais)	Darbuotojų skaičius	Atliekų kiekis tonomis asmeniui ir (arba) kg asmeniui Pavojingųjų atliekų kiekis kg asmeniui
Žemės naudojimo ryšys su biologine įvairove	Naudojamos žemės plotas, išreiškiamas užstatytos teritorijos m ² (įskaitant sandarintuosius paviršius)	Darbuotojų skaičius	užstatytos teritorijos m ² asmeniui ir (arba) sandarintųjų paviršių m ² asmeniui
Išmetamas ŠESD kiekis	Metinis išmetamas ŠESD kiekis CO ₂ e metrinėmis tonomis (CO ₂ e = CO ₂ ekvivalentas)	Darbuotojų skaičius (nustatomas pagal komandiruotes, darbo vietas, darbo maršrutus) Plotas (m ²)	CO ₂ e kiekis tonomis asmeniui ir (arba) CO ₂ e kiekis kilogramais asmeniui arba m ²

8 lentelė.

Pavyzdys, kaip pagrindiniai veiksmingumo rodikliai naudojami gamybos sektoriuje

Pagrindinis rodiklis	Metiniai įvediniai / išvediniai (A)	Organizacijos metinė pamatinė vertė (B)	A ir B santykis
Energija	Per metus suvartotas energijos kiekis (MWh arba GJ)	Visa metinė bendroji pridėtinė vertė (mln. EUR) (*) arba Bendra metinė fizinė produkcija (tonomis)	MWh/mln. EUR arba MWh/produkto tonai
Medžiagos	Metinis įvairių naudojamų medžiagų masės srautas tonomis	Visa metinė bendroji pridėtinė vertė (mln. EUR) (*) arba Bendra metinė fizinė produkcija (tonomis)	Kiekvienai iš įvairių naudotų medžiagų: medžiagų kiekis tonomis / mln. EUR medžiagų kiekis tonomis / tonai produkto
Vanduo	Metinis suvartojimas (m ³)	Visa metinė bendroji pridėtinė vertė (mln. EUR) (*) arba Bendra metinė fizinė produkcija (tonomis)	m ³ / mln. EUR arba m ³ /tonai produkto
Atliekos	Per metus susidarančių atliekų kiekis (tonomis) Per metus susidarančių pavojingųjų atliekų kiekis (kilogramais)	Visa metinė bendroji pridėtinė vertė (mln. EUR) (*) arba Bendra metinė fizinė produkcija (tonomis)	Atliekų kiekis tonomis / mln. EUR arba Atliekų kiekis tonomis / tonai produkto Pavojingųjų atliekų kiekis tonomis / mln. EUR arba Pavojingųjų atliekų kiekis tonomis / tonai produkto Produktas

Žemės naudojimo ryšys su biologine įvairove	Naudojamos žemės plotas, išreiškiamas užstatytos teritorijos m ² (įskaitant sandarintuosius paviršius)	Visa metinė bendroji pridėtinė vertė (mln. EUR) (*) arba Bendra metinė fizinė produkcija (tonomis)	užstatytos teritorijos m ² ir (arba) sandarintųjų paviršių m ² / mln. EUR arba užstatytos teritorijos m ² ir (arba) sandarintųjų paviršių m ² / produkto tonai
Išmetamas ŠESD kiekis	Per metus išmetamas ŠESD kiekis CO ₂ e tonomis	Visa metinė bendroji pridėtinė vertė (mln. EUR) (*) arba Bendra metinė fizinė produkcija (tonomis)	CO ₂ ekvivalentas tonomis / mln. EUR arba CO ₂ ekvivalentas tonomis / tonai produkto

6.1.3. **Kiti svarbūs aplinkosauginio veiksmingumo rodikliai**

Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyva (IITTD; Direktyva (ES) 2022/2464) buvo atnaujintos ir sugriežtintos didelių įmonių ir biržinių mažų ir vidutinių bendrovių socialinės ir aplinkos informacijos ataskaitų teikimo taisyklės. Įmonės, kurioms taikoma IITTD, turės teikti ataskaitas laikydamosi Europos tvarumo atskaitomybės standartų (ETAS), įtraukti šią informaciją į savo valdymo ataskaitas ir atlikti jos auditą, pasitelkdamos išorės specialistus. ETAS nustatomi aplinkosaugos atskaitomybės reikalavimai, susiję su klimato kaita (ETAS E1), tarša (ETAS E2), vandens ir jūrų išteklių (ETAS E3), biologine įvairove ir ekosistemomis (ETAS E4), išteklių naudojimu ir žiedine ekonomika (ETAS E5). Jeigu viena iš temų, kurioms taikomi tie standartai, yra aktuali įmonei, ji turi atskleisti susijusias valdymo struktūras, strategijas, politiką, tikslus ir veiksmus bei pasirinktus veiksmingumo rodiklius. Šios duomenų teikimo sritys yra panašios į EMAS elementus ir logiką. Todėl EMAS padeda įmonėms kurti aplinkos informaciją, reikalingą siekiant užtikrinti, kad laikomasi ETAS.

Organizacijos gali pasirinkti naudoti skirtingus rodiklius, siekdamas parodyti bendrus metinius įvairių sričių įvedinius / išvedinius. Pavyzdžiui, vertindama savo administravimo posrity paslaugų organizacija kaip pamatinę vertę (B) gali naudoti darbuotojų skaičių o kitą, pvz., klientų skaičių, vertindama pačią teikiamą paslaugą.

Svarbu suvokti EMAS reglamente (EMAS reglamento IV priede) numatytų rodiklių ir lankstumo elementų nustatymo loginį pagrindą.

Jei organizacija, siekdama geriau nurodyti savo aplinkosauginį veiksmingumą, nori naudoti kitą nei IV priede nurodytą pagrindinį rodiklį, į tą rodiklį taip pat turi būti įtraukta įvedinių / išvedinių A specifikacija ir pamatinės vertės B specifikacija. Šiomis lanksčiomis galimybėmis visada reikia naudotis pagrįstai, pateikiant nuorodą į organizacijos poveikio aplinkai vertinimą ir įrodant, kaip pasirinktas variantas padeda geriau nurodyti atitinkamą veiksmingumą ⁽⁶⁰⁾.

6.1.4. **Vietinė atskaitomybė.** EMAS reglamento IV priedo D dalis

EMAS svarbi vietinė atskaitomybė. Todėl turėtų būti pateikiama visa informacija apie kiekvienos veiklos vietos reikšmingą poveikį aplinkai.

⁽⁶⁰⁾ 2022 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, Direktyva 2004/109/EB, Direktyva 2006/43/EB ir Direktyva 2013/34/ES dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo (Tekstas svarbus EEE) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A322%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.322.01.0015.01.LIT

Visais atvejais informacija apie pagrindinių rodiklių pokyčius turi būti teikiama kiekvienoje veiklos vietoje. Jeigu šio naudojimo vadovo 7.2 skirsnyje aprašyta procedūra naudojama vertinant keliose vietose veikiančias organizacijas, ta informacija gali būti teikiama įmonės lygmeniu, jeigu šie skaičiai tiksliai atspindi pokyčius vietos lygmeniu.

Be to, reikėtų atsižvelgti į tai, kad nuolat gerinti padėtį galima tik nuolatinėse vietose, o laikinose vietose tokie veiksmai retai būna sėkmingi. Jeigu šis aspektas yra reikšmingas, jį reikėtų paminėti poveikio aplinkai įvertinime. Turėtų būti atsižvelgiama į galimybę įgyvendinti alternatyvias priemones, pvz., kitus netiksluosius (kokybinius) rodiklius.

6.1.5. **Aplinkosaugos ataskaitos atnaujinimas.** EMAS reglamento 8 straipsnis

Jei registruota organizacija numato atlikti esminius pakeitimus, organizacija turi atlikti tokių pakeitimų, įskaitant jų aplinkosaugos aspektus ir poveikį aplinkai, aplinkosaugos analizę.

Atlikusi pakeitimų aplinkosaugos analizę, organizacija turi atnaujinti pradinę aplinkosaugos analizę, atitinkamai pakeisti savo aplinkosaugos politiką, aplinkosaugos programą ir aplinkosaugos vadybos sistemą ir atitinkamai peržiūrėti bei atnaujinti visą aplinkosaugos ataskaitą ⁽⁶¹⁾.

Organizacija turi kas trejus metus pagal IV priedo reikalavimus parengti ir patvirtinti aplinkosaugos ataskaitą. Mažos organizacijos gali prašyti kompetentingos įstaigos suteikti išimtį pagal EMAS reglamento 7 straipsnį, kad jos galėtų kas dvejus metus rengti atnaujinimus, o aplinkosaugos vertintojas jų ataskaitas tvirtintų tik kas ketverius metus. Kompetentinga įstaiga patenkina prašymą suteikti išimtį, jeigu įvykdomos 7 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos.

6.1.6. **Galimybė visuomenei susipažinti.** EMAS reglamento IV priedo E dalis

Organizacija turi užtikrinti, kad bet kuris suinteresuotasis subjektas galėtų lengvai ir laisvai susipažinti su aplinkosaugos ataskaita. Šiuo tikslu aplinkosaugos ataskaita turėtų būti viešai prieinama organizacijos interneto svetainėje valstybės narės arba trečiosios šalies, kurioje yra svetainė arba organizacija, oficialia (-iomis) kalba (-omis).

Jei visa organizacija, turinti kelias registruotas veiklos vietas, skelbia vieną aplinkosaugos ataskaitą, organizacija turi užtikrinti, kad aplinkosaugos ataskaitoje taip pat būtų pateikiama su atskiromis veiklos vietomis susijusi informacija.

Skelbiant bendrą aplinkosaugos ataskaitą keliose veiklos vietose ir šalyse, ji turi būti skelbiama oficialia valstybės narės, kurioje organizacija registruota, kalba arba kalba, dėl kurios susitariama su už registraciją atsakinga kompetentinga įstaiga.

Jeigu aplinkosaugos ataskaita pateikiama ir papildomomis kalbomis, išversto dokumento turinys turi atitikti originalios aplinkosaugos ataskaitos, kurią patvirtino aplinkosaugos vertintojas, turinį ir joje turi būti aiškiai nurodyta, kad tai yra patvirtinto dokumento vertimas.

7 etapas. **Išorės vertinimas.** EMAS reglamento 18 ir 19 straipsniai

Vertinimas – atitikties vertinimas, kurį atlieka aplinkosaugos vertintojas, kad nustatytų, ar organizacijos aplinkosaugos analizė, aplinkosaugos politika, aplinkosaugos vadybos sistema ir aplinkosaugos vidaus auditas bei jo įgyvendinimas atitinka EMAS reglamento reikalavimus.

Patvirtinimas – atlikusio vertinimą aplinkosaugos vertintojo patvirtinimas, kad organizacijos aplinkosaugos ataskaitos ir atnaujintos aplinkosaugos ataskaitos informacija ir duomenys yra patikimi bei teisingi ir atitinka EMAS reglamento reikalavimus.

⁽⁶¹⁾ EMAS reglamento 8 straipsnis, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R1221>

7.1. Trečiosios šalies vertinimas

Aplinkosaugos vertintojas – atitiktis vertinimo įstaiga, apibrėžta Reglamente (EB) Nr. 765/2008, arba tokių įstaigų asociacija ar grupė, gavusi akreditaciją pagal šį reglamentą; arba fizinis ar juridinis asmuo arba tokių asmenų asociacija ar grupė, gavusi (-ęs) leidimą atlikti vertinimą ir patvirtinimą pagal EMAS reglamentą.

7.1.1. Kam leidžiama vertinti ir tvirtinti EMAS?

Vertinimus gali atlikti tik akredituoti arba licencijuoti aplinkosaugos vertintojai.

Organizacija informacijos apie akredituotus aplinkosaugos vertintojus gali kreiptis į savo valstybės narės EMAS kompetentingą įstaigą arba EMAS akreditavimo ar licencijavimo įstaigą, atsakingą už EMAS vertintojų akreditaciją.

Akredituoto ar licencijuoto aplinkosaugos vertintojo veiklos aprėptis nustatoma pagal NACE kodus, t. y., ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių ⁽⁶²⁾. Jeigu organizacija vykdo kelių rūšių veiklą, kuriai gali būti priskiriamas daugiau nei vienas NACE kodas, reikia atlikti kiekvienos NACE veiklos vertinimą. Susitarime taip pat turi būti užtikrinama, kad aplinkosaugos vertintojui būtų suteikta galimybė susipažinti su visais dokumentais ir veiklos sritimis ⁽⁶³⁾.

Jeigu vertintojas akredituojamas ar licencijuojamas vienoje valstybėje narėje, jis gali vykdyti veiklą visose ES šalyse. Ne kiekviena valstybė narė turi akredituotus kiekvieno sektoriaus aplinkosaugos vertintojus. Tokiu atveju akredituoto vertintojo reikia ieškoti kitoje valstybėje narėje. Organizacija gali laisvai pasirinkti, su kuriuo akredituotu / licencijuotu aplinkosaugos vertintoju sudaryti sutartį.

Už ES ribų esančių organizacijų ar veiklos vietų atveju pagal 3 straipsnio 3 dalį turi būti užtikrinama, kad aplinkosaugos vertintojas, kuris atliks vertinimą ir tvirtins organizacijos aplinkosaugos vadybos sistemą, būtų akredituotas arba licencijuotas toje valstybėje narėje, kurioje organizacija pateikia savo paraišką dėl registracijos.

Vertinimas rengiamas bendradarbiaujant su organizacijos vyresniosios vadovybės atstovu aplinkosaugos klausimais, kuris organizuoja ir derina reikiamas vertinimo datas. Audito programa rengiama bendradarbiaujant su aplinkosaugos vertintoju.

Aplinkosaugos vertintojas nustato, su kuo jis norės susitikti ir su kuo pasikalbėti. Tuo tikslu aplinkosaugos vadovas sudaro grafiką ir pakviečia reikiamus darbuotojus. Nepaisant to, savo apsilankymo metu aplinkosaugos vertintojas į pokalbius gali įtraukti kiekvieną darbuotoją. Todėl svarbu, kad apie vertinimo apsilankymą būtų pranešta visiems darbuotojams.

Organizacijai naudinga patikrinti, ar kitoje valstybėje narėje sertifikuotas arba akredituotas aplinkosaugos vertintojas pateikė 24 straipsnyje nurodytą informaciją (priežiūros ataskaitą) valstybės narės, kurioje yra organizacijos būstinė arba vadovybės centras, akreditavimo arba licencijavimo įstaigai. Tai turėtų būti daroma ne mažiau kaip keturioms savaitėms iki vertinimo, kad valstybės narės, kurioje tikrintojas ketina pradėti savo veiklą, akreditavimo arba licencijavimą išduodanti įstaiga galėtų pradėti vykdyti priežiūrą. Be priežiūros kompetentinga įstaiga gali atsisakyti registruoti organizaciją.

Geros praktikos pavyzdys yra toks, kad, apsilankymo metu, bent jau sprendžia klausimus, susijusius su aplinkos politika, išteklių teikimu ir vadybos vertinimu, paprastai dalyvauja vadovybės atstovai.

⁽⁶²⁾ Kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 1893/2006. NACE kodus įmonėms priskiria atsakingos institucijos.

⁽⁶³⁾ Kai kuriais konkrečiais ir dokumentais pagrįstais atvejais gali būti numatomi kai kurie apribojimai, susiję su veiklos sritimis, jeigu jie neturi didelės įtakos vertinimo auditui ir nėra susiję su didele bendro ploto dalimi. Vertintojas turėtų užtikrinti, kad akreditavimo ir leidimus išduodanti įstaiga būtų informuotos apie tokius apribojimus, ir laikyti, kad tokiomis sąlygomis auditą galima atlikti *ad hoc*.

Prieš apsilankymą aplinkosaugos vertintojui turėtų būti išsiųsti toliau nurodyti dokumentai, kad jis galėtų apžvelgti esamą padėtį. Vertinimo atveju, norint išlaikyti registraciją, reikia pateikti tik šiuos atnaujintus dokumentus:

- ✓ pagrindinę informaciją apie organizaciją (teisinę formą, dydį, vietą, veiklos sritį, struktūrą ir organizacijos schemą);
- ✓ aplinkosaugos ataskaitos ir aplinkosaugos programos projektus;
- ✓ organizacijoje taikomos aplinkosaugos vadybos sistemos aprašymą;
- ✓ poveikio aplinkai vertinimo ataskaitą;
- ✓ atliktų aplinkosaugos auditų ir vėliau pritaikytų taisomųjų priemonių ataskaitas;
- ✓ Informaciją apie imties sudarymo metodiką, jeigu ją planuojama taikyti pagal 7.2 skyrių.

Prieš vertinimą vyresniajai vadovybei įvertinti taip pat turi būti pateikiama vadybos vertinamoji analizė (žr. 5.2 skyrių „Vadybos vertinamoji analizė“).

7.1.2. **Aplinkosaugos vertintojo atliekamas vertinimas.** EMAS reglamento 18 straipsnis

Organizacijoms gali būti labai naudinga žinoti konkrečias aplinkosaugos vertintojo užduotis, nes nuo jo užduočių priklauso tai, kaip jis atliks organizacijos auditą.

Aplinkosaugos vertintojų užduotys yra išvardytos toliau.

- ✓ Patikrinti, ar organizacija laikosi visų EMAS reglamento reikalavimų, susijusių su pradine aplinkosaugos analize, aplinkosaugos vadybos sistema, aplinkosaugos vidaus auditu bei jo rezultatais ir aplinkosaugos ataskaita.
- ✓ Patikrinti, ar organizacija laikosi atitinkamų ES, nacionalinių, regiono ir vietos teisinių reikalavimų, susijusių su aplinka.
- ✓ Patikrinti, ar organizacija nuolat gerina aplinkosauginį veiksmingumą.
- ✓ Patikrinti į aplinkosaugos ataskaitą įtrauktų ir naudojamų duomenų ir visos aplinkosaugos informacijos, kurią reikia patvirtinti, patikimumą, įtikinamumą ir tikslumą.
- ✓ Aplankyti organizaciją arba vieną iš jos vietų. Vienoje vietoje veikiančių ir keliose vietose veikiančių organizacijų lankymo procedūros skirtingos ir svarbu pabrėžti atitinkamų metodų skirtumus. EMAS reglamente (25 straipsnio 4 dalyje) reikalaujama, kad kiekviena organizacija būtų aplankyta kaskart, kai turi būti atliekamas vertinimas ir (arba) patvirtinimas.
- ✓ Jeigu atliekant vertinimą keliose vietose veikiančioje organizacijoje, kurioje taikyta imties sudarymo metodika, nustatoma neatitiktis ar teisės aktų nesilaikymo atvejų, vertintojas imasi šių veiksmų:
 - ištiria, kiek ta neatitiktis ar teisės aktų nesilaikymo atvejais būdingi konkrečiai vietai ir ar tokių atvejų gali pasitaikyti ir kitose vietose;
 - jeigu vertintojas turi duomenų, kad nustatyta neatitiktis ar teisės aktų nesilaikymo atvejais gali būti požymis, jog bendra vadybos sistema turi trūkumą, galintį paveikti kitas veiklos vietas, jis reikalauja, kad organizacija nustatytų visas savo vietas, kurios galėjo būti paveiktos, tose vietose imtųsi reikiamų taisomųjų veiksmų ir atitinkamai pritaikytų savo vadybos sistemą. Jeigu neatitiktis negali būti ištaisyta laiku ėmusių taisomųjų veiksmų, vertintojas turėtų kompetentingai įstaigai pranešti, kad organizacijos registracijos EMAS registre galiojimas turi būti sustabdytas arba ji turi būti panaikinta;
 - reikalauja pateikti šių veiksmų įrodymus ir, įgyvendinus šiuos taisomuosius veiksmus, vertina jų veiksmingumą išplėsdamas imtį – įtraukdamas į ją papildomas vietas ir
 - patvirtina aplinkosaugos ataskaitą ir pasirašo vertinimo ir patvirtinimo deklaraciją, kaip nurodyta reglamento VII priede, tik tuo atveju, jeigu vertintojui pakanka įrodymų, kad visos vietos atitinka EMAS reglamento reikalavimus ir visus su aplinkosauga susijusius teisinius reikalavimus.

Apibendrinant, atlikdamas pirmąjį vertinimą, vertintojas turėtų patikrinti, ar organizacija atitinka šiuos reikalavimus:

- ✓ ar įdiegta visapusiškai veikianti aplinkosaugos vadybos sistema;
- ✓ ar parengta išsamiai suplanuota audito programa;
- ✓ ar užbaigta vadybos vertinamoji analizė;
- ✓ jeigu savo veiklos vietoms įvertinti organizacija pageidauja taikyti imties sudarymo metodiką, ar laikomasi šio naudojimo vadovo 7.2 skyriaus nuostatų ir
- ✓ ar parengta EMAS aplinkosaugos ataskaita ir ar atsižvelgta į konkrečioms sektoriams skirtus informacinius dokumentus, jeigu jų esama.

7.1.3. **Vertinimo dažnumas.** EMAS reglamento 6, 7 ir 19 straipsniai

Paprastai aplinkosaugos vertintojas, konsultuodamasis su organizacija, turi parengti programą, pagal kurią būtų užtikrinama, jog bus įvertinti visi EMAS reglamento 4, 5 ir 6 straipsniuose nurodyti registracijai ir registracijos atnaujinimui reikalingi elementai.

Visos registruotos organizacijos, įskaitant visas veiklos vietas ir tų organizacijų vadybos sistemų elementus, tikrinamos kas trejus metus. Laikotarpiu tarp šių kas trejus metus atliekamų vertinimų organizacija turi vykdyti vidaus auditą, atnaujinti savo aplinkosaugos ataskaitą ir formą pagal VI priedą, perduoti ją kompetentingai įstaigai ir mokėti bet kokią registracijos priežiūros mokestį, jeigu jis yra ⁽⁶⁴⁾.

Mažoms organizacijoms EMAS reglamento 7 straipsnyje numatomos išimtys, susijusios su vertinimų dažnumui, siekiant atnaujinti registraciją, ir leidžiama juos atlikti kas ketverius metus, o tarpinius vertinimus – kas dvejus metus.

Jeigu maža organizacija pageidauja pagal 7 straipsnį pratęsti vertinimo ir patvirtinimo laikotarpius atitinkamai iki ketverių ir dvejų metų, ji turi patvirtinti, kad tenkinamos šios sąlygos:

- ✓ nėra reikšmingo pavojaus aplinkai;
- ✓ neplanuojama atlikti esminių pakeitimų, kaip apibrėžta 8 straipsnyje;
- ✓ nėra svarbių vietos masto aplinkosaugos problemų, prie kurių būtų prisidėjusi organizacija.

Kompetentinga įstaiga gali atmesti prašymą leisti nukrypti nuo nuostatų, jeigu mano, kad sąlygos nebuvo įvykdytos. Tačiau toks atmetimas turi būti tinkamai pagrįstas.

Išorės vertinimo trukmė priklauso nuo vertinimo rūšies (žr. toliau pateikiamą 8 lentelę) ir organizacijos dydžio bei aktualumo aplinkai. Nustatydamas vertinimų dažnumą, aplinkosaugos vertintojas turi atsižvelgti į akreditavimo taisykles.

EMAS reglamente skiriami vertinimai, kurie turi būti atlikti:

- ✓ pirmą kartą registruojantis pagal EMAS reglamento 4 ir 5 straipsnius;
- ✓ atnaujinant registraciją (kas trejus arba ketverius metus po pirmosios registracijos) pagal EMAS reglamento 6 straipsnio 1 dalį ir
- ✓ tarpiniu laikotarpiu nuo pirmosios registracijos iki pratęsimo pagal EMAS reglamento 6 straipsnio 2 dalį.

Be pirmiau aprašytų trijų rūšių vertinimų, 8 straipsnio 3 dalyje nurodytų esminių pakeitimų atveju gali reikėti įvertinti ir patvirtinti visus naujus arba pakeistus dokumentus, susijusius su pirminės aplinkosaugos analizės, aplinkosaugos politikos, aplinkosaugos programos ar aplinkosaugos vadybos sistemos pakeitimais, taip pat bet kokiais susijusiais visos aplinkosaugos ataskaitos peržiūrėjimais ar atnaujinimais.

⁽⁶⁴⁾ EMAS reglamento 6 straipsnis, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009R1221>

Esminiai pakeitimai

Savo veiklą, struktūrą, administravimą, procesus, veiksmus, produktus ar paslaugas keičianti organizacija turi atsižvelgti į tų pokyčių poveikį aplinkai, nes jis gali turėti įtakos EMAS registracijos galiojimui. Nedideli pokyčiai gali būti priimami, bet esminiai pokyčiai reiškia, kad reikės atnaujinti aplinkosaugos analizę, politiką, programą, vadybos sistemą ir ataskaitą. Visi atnaujinti dokumentai turi būti įvertinami ir patvirtinami per šešis mėnesius. Vadovaudamasi Reglamento VI priedu, po patvirtinimo organizacija turi pateikti pakeitimus kompetentingai įstaigai.

Pavyzdžiui, reikšmingu pakeitimu gali būti laikomas organizacijos gamybos pajėgumų išplėtimas. Tačiau, jeigu pakeitimas yra susijęs su naujais aplinkosaugos aspektais ir poveikiu ir dėl jo pasikeičia aplinkosaugos aspektų ir poveikio aktualumas ir reikšmingumas, tokį pakeitimą paprastai galima laikyti reikšmingu pakeitimu.

Šie pakeitimai turi būti įvertinami ir patvirtinami per 6 mėnesius nuo jų atsiradimo.

Įvairių vertinimų aprėptis gali skirtis tiek pagal vietas, atsižvelgiant tiek į vietas, tiek į vadybos sistemos elementus. Toliau lentelėje pateikiami būtini vertinimo aprėpties reikalavimai pagal 18 straipsnio 5, 6 ir 7 dalis.

9 lentelė.

Pagal EMAS reglamentą reikalaujamas vertinimų dažnumas

Vertinimas pirmos registracijos metu <i>pagal EMAS reglamento 4 ir 5 straipsnius</i>	Vertinimas tarpiniu laikotarpiu nuo pirmosios registracijos iki pratęsimo <i>pagal EMAS reglamento 6 straipsnio 2 dalį</i>	Vertinimas atnaujinant registraciją (kas trejus metus po pirmos registracijos arba kas ketverius metus MVĮ atveju, joms pageidaujant) pagal EMAS reglamento 6 straipsnio 1 dalį
Visiškai veikianti aplinkosaugos vadybos sistemą pagal EMAS reglamento II priedą		Visiškai veikianti aplinkosaugos vadybos sistemą pagal EMAS reglamento II priedą
— ar parengta išsamiai suplanuota audito programa; — dalis numatytų auditų atliekama pagal III priedą, kad būtų atsižvelgiama bent į reikšmingiausią poveikį aplinkai;	Vidaus auditai, atliekami pagal III priedą ir apimantys: — organizacijos aplinkosauginį veiksmingumą ir — atitiktį su aplinka susijusiems galiojantiems teisiniams reikalavimams	Visapusiškai veikianti suplanuota audito programa ir užbaigtas bent vienas ciklas pagal III priedo nuostatas
Užbaigta II priedo A dalyje nurodyta vadybos vertinamoji analizė		Užbaigta II priedo A dalyje nurodyta vadybos vertinamoji analizė
	Nuolatinis su aplinka susijusių galiojančių teisinių reikalavimų laikymasis ir nuolatinis aplinkosauginio veiksmingumo gerinimas	
Aplinkosaugos ataskaita parengta remiantis IV priedo nuostatomis ir atsižvelgiant į konkrečius sektoriams skirtus informacinius dokumentus, jei jų turima	Aplinkosaugos ataskaita atnaujinta remiantis IV priedo nuostatomis ir atsižvelgiant į konkrečius sektoriams skirtus informacinius dokumentus, jei jų turima	Aplinkosaugos ataskaita parengta remiantis IV priedo nuostatomis ir atsižvelgiant į konkrečius sektoriams skirtus informacinius dokumentus, jei jų turima

Reikėtų pažymėti, kad po kiekvieno patikrinimo aplinkosaugos vertintojas privalo išduoti pasirašytą deklaraciją, nurodant 25 straipsnio 9 dalyje ir VII priede. Pasirašydamas šią deklaraciją, aplinkosaugos vertintojas patvirtina, kad nėra įrodymų, jog nesilaikoma su aplinka susijusių galiojančių teisinių reikalavimų.

Tam tikromis aplinkybėmis vertinant tam tikras daug veiklos vietų turinčias organizacijas gali būti taikoma imties sudarymo procedūra. Tokiu atveju per trejų ar ketverių metų ciklą vertintojai turi aplankyti tik pasirinktas organizacijos veiklos požiūriu reprezentatyvias vietas, kurias įvertinus būtų galima parengti patikimą bendro organizacijos aplinkosauginio veiksmingumo ir atitikties EMAS reglamento reikalavimams vertinimą.

7.2. *Imties sudarymo metodika*

7.2.1. *Imties sudarymo procedūros taikymo vertinant daug veiklos vietų turinčias organizacijas reikalavimai*

Imties sudarymo procedūros taikymas netrukdo organizacijoms atitinkamose vietose naudoti bendra registraciją, apibrėžtą EMAS reglamento 2 straipsnio 29 dalyje.

Imties sudarymo metodika gali būti tinkama daug veiklos vietų turinčioms organizacijoms, nes vertinimo veiklą būtų galima koreguoti nedarant neigiamo poveikio tikrumui dėl teisės aktų laikymosi ir visiško vadybos sistemos įdiegimo, kad būtų galima nuolat gerinti aplinkosauginį veiksmingumą kiekvienoje veiklos vietoje, kurioje taikoma EMAS registracija. Tokiu atveju būtų atliekama kelių veiklos vietų registracija.

Vertinant keliose vietose veikiančias organizacijas, organizacijos prašymu aplinkosaugos vertintojas gali sutikti, kad būtų taikoma imties sudarymo metodika, atitinkanti šiame skyriuje nustatytus kriterijus.

7.2.2. *Tinkamumo taikyti imties sudarymo metodiką kriterijai*

Kelias veiklos vietas turinčios organizacijos atveju imties sudarymo metodika gali būti naudojama tik vertinant panašių vietų grupes.

Veiklos vietų panašumai nustatomi pagal šiuos kriterijus, kuriuos jos turi atitikti bendrai: veiklos vietos yra toje pačioje valstybėje narėje ⁽⁶⁵⁾; vykdoma tos pačios rūšies veikla; taikomos tos pačios procedūros; veiklos vietos turi tą patį teisinį statusą; taikomi panašūs teisiniai reikalavimai; panašūs aplinkosaugos aspektai ir poveikis; panašus poveikio aplinkai reikšmingumas ir panašios aplinkosaugos vadybos ir kontrolės procedūros.

Panašių veiklos vietų grupės nustatomos organizacijos prašymu ir abipusiu susitarimu su aplinkosaugos vertintoju ir kompetentinga institucija, taikant toliau aprašytą procedūrą. Į šias grupes turi būti atsižvelgiama vidaus aplinkosaugos auditų vadybos vertinamosios analizės metu bei visose aplinkosaugos ataskaitoje ir registre nurodytose grupėse.

Visas veiklos vietas, kurioms taikoma EMAS registracija, tiesiogiai kontroliuoja, valdo ir prižiūri organizacija.

Aplinkosaugos vadybos sistema centralizuotai kontroliuojama ir valdoma, vadovybė atlieka jos vertinamąją analizę. Visose vietose, kurioms turi būti taikoma EMAS registracija, turi būti atliekamas organizacijos aplinkosaugos auditas. Į vidaus aplinkosaugos audito programą įtraukiamos visos veiklos vietos.

Organizacija taip pat turi įrodyti turinti kompetenciją ir gebėjimų inicijuoti organizacinius pokyčius visose EMAS įregistruotose vietose, kai to reikia aplinkosaugos tikslams pasiekti. Organizacija taip pat turi įrodyti savo gebėjimą rinkti ir analizuoti duomenis iš visų vietų, įskaitant būstinę.

⁽⁶⁵⁾ Vienintelė išimtis, į kurią būtų galima atsižvelgti taikant kriterijų „veiklos vietos yra toje pačioje valstybėje narėje“, yra užsienio reikalų ministerijų arba tarptautinių organizacijų patalpos, esančios už jų valstybės narės ribų, tačiau visiškai valdomos ir kontroliuojamos centrinės būstinės, kaip antai diplomatinės įstaigų atstovybės ar misijos.

7.2.3. **Reikalavimai, taikomi paraišką teikiančiai organizacijai**

Organizacija aplinkosaugos vertintojui pateikia aiškų ir nedviprasmišką savo situacijos aprašymą ir trumpą savo veiklos, produktų ir paslaugų aprašymą, taip pat, atitinkamais atvejais, informaciją apie ryšius su bet kuria patronuojančiąja arba susijusia organizacija ar dukterinėmis įmonėmis. Tai turėtų būti:

- ✓ informacija apie veiklos vietų grupes, įskaitant grupavimo tvarką;
- ✓ informacija apie visas veiklos vietas, kurioms gali būti netaikoma imties sudarymo procedūra, ir tokio apribojimo priežastis;
- ✓ visų svarbių tiesioginių ir netiesioginių aplinkosaugos aspektų, dėl kurių organizacija daro didelį poveikį aplinkai, aprašymas. Kartu turėtų būti pateikiamas paaiškinimas, kaip poveikio pobūdis yra susijęs su reikšmingais tiesioginiais ir netiesioginiais aspektais, ir turėtų būti nustatyti svarbūs aplinkos aspektai, susiję su veiklos vietomis, kurių atžvilgiu būtų taikoma imties sudarymo procedūra;
- ✓ galima su šiais aplinkosaugos aspektais susijusi rizika;
- ✓ organizacijos aplinkosaugos politika ir trumpas aplinkosaugos vadybos sistemos aprašymas, įskaitant jos tikslus ir uždavinius, susijusius su reikšmingais aplinkosaugos aspektais ir poveikiu aplinkai. Jeigu organizacija dar nėra įdiegusi aplinkosaugos vadybos sistemos, turi būti pateikiamas planuojamos sistemos ir pagrindinių jos tikslų aprašymas;
- ✓ nuorodos į pagrindinius taikomus aplinkosaugos teisės aktus;
- ✓ vietų, kurių atžvilgiu bus taikoma imties sudarymo procedūra, sąrašas.

Rekomenduojama, kad organizacija apie planuojamą kelių veiklos vietų registraciją iš anksto praneštų kompetentingoms institucijoms ir akreditavimo bei licencijavimo įstaigoms, taip užtikrindama, kad nebūtų kliūčių, galinčių sutrukdyti tokiam kelių veiklos vietų projektui.

7.2.4. **Kriterijai, dėl kurių veiklos vietoms netaikoma imties sudarymo procedūra**

Imties sudarymo metodika negali būti taikoma šiais atvejais:

- ✓ veiklos vietoms arba organizacijoms teikiamos materialinės paskatos ir taikomas administracinis supaprastinimas, ir reikalaujama, kad jos būtų vertinamos kitaip;
- ✓ veiklos vietose pagal nacionalinę teisę aiškiai draudžiama taikyti imties sudarymo metodiką;
- ✓ veiklos vietos yra ne ES šalyse;
- ✓ veiklos vietose dėl jų svarbių aplinkosaugos aspektų kyla ekologinės avarijos, dėl kurios gali atsirasti vietinė aplinkos problema, pavojus;
- ✓ veiklos vietose taikomi teisės aktai dėl labai didelį susirūpinimą keliančių cheminių medžiagų ⁽⁶⁶⁾;
- ✓ veiklos vietose taikomi pavojingųjų atliekų tvarkymo teisės aktai, išskyrus gamintojus, kurių veiklos vietose susidaro nedidelis kiekis pavojingų atliekų ir kuriems nacionaliniu ir (arba) regioniniu mastu taikomos išimtys;
- ✓ veiklos vietos, kurioms taikoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES ⁽⁶⁷⁾ (Pramoninių išmetamų teršalų direktyva);
- ✓ veiklos vietos, kurioms taikoma Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/18/ES ⁽⁶⁸⁾ (Seveso direktyva).

⁽⁶⁶⁾ Kaip apibrėžta pasiūlyme dėl reglamento, kuriuo nustatoma tvarių produktų ekologinio projektavimo reikalavimų nustatymo sistema, https://environment.ec.europa.eu/system/files/2022-03/COM_2022_142_1_EN_ACT_part1_v6.pdf

⁽⁶⁷⁾ 2010 m. lapkričio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) (OL L 334, 2010 12 17, p. 17).

⁽⁶⁸⁾ 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/18/ES dėl didelių, su pavojingomis cheminėmis medžiagomis susijusių avarijų pavojaus kontrolės, iš dalies keičianti ir vėliau panaikinanti Tarybos direktyvą 96/82/EB (OL L 197, 2012 7 24, p. 1).

7.2.5. *Gairės dėl imties sudarymo procedūros naudojimo vertinant keliose vietose veikiančias organizacijas*

Organizacija, laikydamasi pirmiau išvardytų reikalavimų, turi aiškiai išdėstyti siūlomą imties sudarymo metodikos taikymo sritį (vietų skaičių, visų objektų, kuriems planuojama taikyti šią metodiką, sąrašą kartu su trumpu jų veiklos aprašymu, vietas, kurioms netaikoma atrankos procedūra ir kt.).

Veiklos vietos, kurias organizacija siūlo įtraukti į imties sudarymo procesą, turi būti suskirstytos į vieną ar daugiau panašių vietų grupių. Vietų grupės panašumu turi būti užtikrinta, kad vertinti pasirinktos vietos bus labai reprezentatyvios visos grupės atžvilgiu. Visose dėl nepakankamo panašumo į grupę neįtrauktose vietose imties sudarymo metodika netaikoma – jos turi būti vertinamos atskirai.

7.2.6. *Imties sudarymo metodikos taikymo keliose vietose veikiančioms organizacijoms tvarka*

Nors organizacija gali pasiūlyti taikyti imties sudarymo metodiką, nuspręsti, ar ši metodika tinkama, turi vertintojas. Taigi, rengdamasis susitarimui su organizacija, vertintojas turi nustatyti, ar organizacija atitinka keliamus imties sudarymo reikalavimus, ar tenkinami reikalavimai, susiję su jos paraiška, ir ar turėtų būti taikomos kokios nors imties sudarymo išimtys.

Iš vertintojo įrašų turi matytis, kaip tokios išvados buvo padarytos, ir tie įrašai turi būti prieinami akreditavimo ir licencijavimo įstaigoms, kad jos galėtų juos peržiūrėti vykdydamos priežiūrą. Tai turėtų būti vertintojo sutikimas su siūloma taikymo sritimi, kiekvienos vietų grupės pobūdžio apibrėžimas ir parengtas vertinimo planas, kuriame turi būti aprašyta veiklos vietų grupių apibrėžimo metodika ir kriterijai, taip pat metodo, kuris bus taikomas vietoms pasirinkti (ir atsitiktiniu, ir neatsitiktiniu būdu), aprašymas ir nurodytas vertinimo atlikimo laikas. Šis vertinimo planas taip pat turi apimti kiekvienos vietų grupės pagrindinę veiklą ir procesus, reikšmingus aplinkosaugos aspektus, susijusius su kiekviena vietų grupe, ir su šiais aspektais susijusios ekologinių avarijų rizikos įvertinimą.

Aplinkosaugos vertintojas taip pat turi įvertinti reikalaujamo panašių vietų grupavimo skaidrumą ir poveikį aplinkosaugos ataskaitos turiniui ir bendram organizacijos aplinkosauginiam veiksmingumui. Šio vertinimo rezultatai turi būti išdėstyti vertintojo ataskaitoje.

Jeigu aplinkosaugos vertintojas sutinka su siūloma taikymo sritimi (įskaitant imties sudarymo metodiką), jis nustato kiekvienos veiklos vietų grupės ypatybes ir parengia vertinimo planą, kuriame aprašomas jų nustatymo procesas ir kriterijai, vietų atrankos procesas (atsitiktinių ir neatsitiktinių dalių) ir vertinimo laikas. Šis vertinimo planas taip pat turi apimti kiekvienos vietų grupės pagrindinę veiklą ir procesus, reikšmingus aplinkosaugos aspektus, susijusius su kiekviena vietų grupe, ir su tais aspektais susijusios ekologinių avarijų rizikos įvertinimą.

Aplinkosaugos vertintojas turėtų įvertinti rizikos lygį, susijusį su veiklos ir procesų, vykdomų kiekvienoje vietoje, įtrauktoje į imties sudarymo metodikos taikymo sritį, pobūdžiu. Jis taip pat gali nuspręsti apriboti imties sudarymo procedūrą, jeigu dėl konkrečių faktų atrinktos veiklos vietos nėra tinkamos pakankamai užtikrinti vadybos sistemos veiksmingumą. Aplinkosaugos vertintojas šiuos apribojimus turi apibrėžti atsižvelgdamas į:

- ✓ aplinkos sąlygas ar kitus su organizacijos aplinkybėmis susijusius svarbius aspektus;
- ✓ vadybos sistemos įgyvendinimo veiklos vietoje skirtumais, atsižvelgiant į konkrečius atskirų vietų ypatumus;
- ✓ tai, kaip organizacija laikosi taisyklių (pvz., remiantis vykdymo užtikrinimo tarnybos įrašais, skundų skaičiumi, taisomųjų veiksmų vertinimu).

Tada vertintojas turėtų dokumentais pagrįsti konkrečias priežastis, dėl kurių gali būti ribojamas organizacijos tinkamumas taikyti imties sudarymo metodiką.

Atvejai, kai taikomas imties sudarymo metodas, turi būti įtraukti į pranešimą, kaip reikalaujama 23 ir 24 straipsniuose. Likus ne mažiau kaip 4 savaitėms iki vertinimo, aplinkosaugos vertintojas akreditavimo ir licencijas išduodančiai institucijai bei kompetentingai įstaigai pateikia visų organizacijos vietų, kuriose planuojama taikyti imties sudarymo procedūrą, ir visų vietų, kuriose bus atliekamas atskiras vertinimas, sąrašus.

Kompetentingos institucijos turi būti numčiusios procedūras, kuriomis būtų ribojamas tokių atrankos procedūrų taikymas, kai imties sudarymo metodika veiklos vietoje yra netinkama, nes siekiama pakankamo tikrumo dėl tikrinamos vadybos sistemos veiksmingumo.

Siekdamos užtikrinti, kad nebūtų jokių su aplinka susijusių galiojančių teisinių reikalavimų pažeidimo požymių, akreditavimo ir licencijas išduodanti įstaiga bei kompetentinga įstaiga keliose vietose veikiančios organizacijos registracijos atveju taip pat gali naudoti esminius įrodymus, gautus, pavyzdžiui, pateiktoje rašytinėje kompetentingos vykdymo užtikrinimo institucijos ar institucijų ataskaitoje, kaip numatyta EMAS reglamento 13 straipsnio 2 dalies c punkte.

EMAS registre kompetentingos institucijos gali organizacijos lygmeniu nurodyti, kurioms veiklos vietoms gali būti taikoma kelių vietų imties sudarymo procedūra.

Kompetentingos institucijos savo metinių susirinkimų metu gali pranešti apie imties sudarymo metodikos taikymą atitinkamose šalyse ir įtraukti šį aspektą į savo reguliariai vykdomas tarpusavio vertinimo procedūras.

7.2.7. **Imties parinkimas ir apskaičiavimas**

Imtis reikia pasirinkti taip, kad vertintojas galėtų matyti tipiską ir išsamų organizacijos aplinkosaugos veiksmingumo vaizdą ir galėtų patikrinti duomenų patikimumą ir vietinę atskaitomybę.

Turėtų būti taikoma geroji imties sudarymo praktika, o vertintojai, rinkdamiesi į vertinimo programą įtraukiamas veiklos vietas, turėtų atsižvelgti į šiuos veiksnus:

- ✓ aplinkosaugos politiką ir programą;
- ✓ aplinkosaugos vadybos sistemos sudėtingumą, tiesioginių
- ✓ ir netiesioginių aplinkos aspektų ir poveikio reikšmingumą ir galima sąveika su jautria aplinka;
- ✓ suinteresuotųjų subjektų nuomones (skundus, viešąjį interesą veiklos vietoje);
- ✓ organizacijos darbuotojų paskirstymą veiklos vietose;
- ✓ praeityje iškilusias aplinkosaugos problemas, atsiradusias bent per pastaruosius trejus metus;
- ✓ ankstesnių vertinimų ir vidaus audito rezultatus.

Vieta turi būti įvertinta atskirai, jeigu:

- ✓ pripažįstama, kad joje vykdomos veiklos (procesų) dydis, mastas ir pobūdis skiriasi nuo kitose tos pačios organizacijos vietose vykdomos veiklos (procesų) dydžio, masto ir pobūdžio;
- ✓ atlikus vidaus auditą ir vadybos vertinamąją analizę nustatoma, kad reikia imtis dar neatliktų taisomųjų veiksmų;
- ✓ po paskutinio vertinimo įvyko esminių pokyčių, susijusių su vietoje taikoma aplinkosaugos vadybos sistema ar veikla.

Pavyzdžiui, būstinė neturėtų būti įtraukiama į atrinktą imtį, bet kiekvieno ciklo metu turėtų būti tikrinama atskirai.

Imties sudarymo procedūra siekiant iš kiekvienos vietų grupės atrinkti vietas, kuriose bus atliekami patikrinimai vietoje, turi atitikti toliau nustatytus reikalavimus.

- ✓ Iš kiekvienos panašių vietų grupės sudaroma tipiška imtis.
- ✓ Imtis sudaroma iš dalies atrankiniu būdu, atsižvelgiant į toliau paaiškintus veiksnus, ir iš dalies neatrankiniu būdu (atsitiktinai), todėl gaunama tipiška skirtingų veiklos vietų imtis.

- ✓ Kiekvienoje grupėje vietų imtis turi būti ne mažesnė kaip 50 proc. (suapvalinta iki artimiausio sveiko skaičiaus) atsitiktinė (neatrankinė). Aplinkosaugos vertintojas turi dokumentais pagrįsti šios atsitiktinės atrankos procedūrą.
- ✓ Likusios imties dalies sudarymo procedūra turi atitikti toliau nurodytas nuostatas.

Turi būti užtikrinama, kad atliekant kiekvieną naują vertinimą grupės, kurios imtis buvo sudaroma, vietos skirsis nuo tų, kurios buvo atrinktos toje pačioje grupėje ankstesnių vertinimų metu. Atliekant pirmąjį vertinimą ir kiekvieno tolesnio vertinimo ciklo metu į vertinimo programą turi būti įtraukiama būstinė. Atliekant patikrinimą gali būti atsižvelgiama į vidaus rizikos nustatymo audito, kuris paprastai turėtų būti atliekamas visose organizacijos vietose, rezultatus.

Mažiausias vietų skaičius, kurį reikėtų įtraukti į imtį, sudaromą atrenkant vietas iš kiekvienos vietų grupės, nustatomas pagal šią formulę:

Keliose veikiančios organizacijos imties apskaičiavimo pavyzdys

Įmonė veikia mažmeninės prekybos drabužiais sektoriuje, ir turi 504 veiklos vietas:

- 503 mažmeninės prekybos vietas,
 - 1 būstinę.
1. Vietų grupių formavimas siekiant taikyti imties sudarymo metodiką:
 - 1 grupė: 100 mažmeninės prekybos vietų, didesnių nei 150 m²;
 - 2 grupė: 400 mažmeninės prekybos vietų, mažesnių nei 150 m²;
 - atskiros vietos;
 - 3 skirtingo dydžio prekybos vietos, kuriose parduodamos skirtingos prekės;
 - 1 būstinė.
 2. Vertinimas, atliekamas prieš pradinę registraciją ir prieš pratęsiant registraciją:
 - visos atskiros vietos (3 pardavimo vietos, 1 pagrindinė buveinė);
 - 1 grupė: ne mažiau kaip $\sqrt{100}$ prekybos vietų = 10 prekybos vietų;
 - 2 grupė: ne mažiau kaip $\sqrt{400}$ prekybos vietų = 20 prekybos vietų;

Norint pirmą kartą užsiregistruoti EMAS arba pratęsti šios registracijos galiojimą, šis skaičius yra **į kiekvieną grupę įtrauktų vietų skaičiaus kvadratinė šaknis**, suapvalinta iki artimiausio sveiką skaičiaus (pvz., grupės, apimančios 100 vietų, atveju: $\sqrt{100} = 10$).

Aplinkosaugos vertintojas turi išsamiai registruoti kiekvieną atrankos procedūros taikymo keliose vietose veikiančioms organizacijoms atvejį, pagrįsdamas taikytą procedūrą ir naudotus parametrus / kriterijus, ir įrodyti, kad imties sudarymo procedūra buvo vykdoma laikantis šiame dokumente nustatytų reikalavimų.

7.2.8. **Procedūra, taikoma nukrypimų atveju**

Organizacijos turėtų atsižvelgti į riziką netekti bendros visų veiklos vietų registracijos, pažeidus teisinių nuostatų reikalavimus tik vienoje veiklos vietoje. Atsižvelgdamos į šią riziką organizacijos šias konkrečias vietas gali registruoti ir atskirai.

Jeigu vertinant keliose vietose veikiančią organizaciją, kurios atžvilgiu buvo taikoma imties sudarymo metodika, nustatomi neatitiktys arba teisės aktų nesilaikymo atvejai, tikrintojo veiksmai turi būti tokie, kaip nurodyta toliau.

- ✓ Turi būti nustatoma, kokių mastu neatitiktis ar teisės aktų nesilaikymas priklauso nuo konkrečios vietos ir ar gali būti daromas poveikis kitoms vietoms.
- ✓ Organizacija privalo nustatyti visas vietas, kurioms gali būti daromas poveikis, tose vietose imtis reikiamų taisomųjų veiksmų ir pakoreguoti vadybos sistemą, jeigu įtariama, kad neatitiktis ar teisės aktų nesilaikymas gali būti atsiradę dėl visos vadybos sistemos trūkumo, kuris taip pat gali daryti poveikį kitoms veiklos vietoms. Neatitiktis ar teisės aktų nesilaikymo, kurio negalima ištaisyti laiku imantis taisomųjų veiksmų, atveju, vertintojas neturėtų patvirtinti organizacijos aplinkosaugos ataskaitos. Registracijos atnaujinimo atveju vertintojas turi pranešti kompetentingai įstaigai, kad aplinkosaugos ataskaita nebuvo patvirtinta. Kompetentinga įstaiga gali nuspręsti, kad organizacijos arba objekto registracija turėtų būti sustabdyta arba kad organizacija turėtų būti išbraukta iš EMAS registro. Neįmanoma sustabdyti registracijos arba pašalinti iš EMAS registro tik tą vietą, kurioje buvo nustatyta pirminė neatitiktis.
- ✓ Pritaikius taisomąsias priemones, turi būti pateikiami šių priemonių įrodymai, o jų veiksmingumą turi patikrinti aplinkosaugos vertintojas, kuris išplečia imtį įtraukdamas papildomas vietas.
- ✓ Aplinkosaugos ataskaita patvirtinama, o vertinimo ir patvirtinimo veiklos deklaracija pagal Reglamento VII priedą pasirašoma tik gavus tinkamus įrodymus, kad visos veiklos vietos atitinka EMAS reglamento reikalavimus ir visus aplinkosaugos teisės aktų reikalavimus.

7.2.9. Imties dydį ir imties sudarymo procedūrą pagrindžiantys dokumentai, kurie turi būti įtraukiami į aplinkosaugos ataskaitą

EMAS registruotos organizacijos, kurias vertindamas aplinkosaugos vertintojas naudojo imties sudarymo / vertinimo schemą, nurodytą šiame naudojimo vadovo skirsnyje, šią imties sudarymo schemą turėtų dokumentais pagrįsti savo aplinkosaugos ataskaitoje. Aplinkosaugos ataskaitoje turėtų būti (trumpai) pagrindžiama vietų grupavimo procedūra ir imties dydis. Aplinkosaugos ataskaitoje turi būti pateikiamas visų vietų sąrašas ir aiškiai atskirtos aplankytos ir neaplinkytos vietos.

7.3. Aplinkosaugos vertintojo ataskaita

Atlikęs patikrinimą vietoje, aplinkosaugos vertintojas pagal EMAS reglamento 25 straipsnio 6 ir 7 dalis turi parengti rašytinę ataskaitą apie rezultatus, kurioje aprašomi toliau nurodyti elementai.

- ✓ Visi su aplinkosaugos vertintojo darbu susiję faktai.
- ✓ Atitiktis visiems EMAS reikalavimams aprašymas, įskaitant įrodymus, nustatytus faktus ir išvadas. Ataskaitoje visų pirma turėtų būti pateikiamos nuorodos į įrodymus, kuriais buvo remiamasi vertinant atitiktį teisiniams reikalavimams (matavimų ataskaitos, tyrimai ar pan.). Ataskaitoje taip pat turi būti nurodytas 7 straipsnio reikalavimų dėl išimties įvertinimo pagrindas.
- ✓ Aplinkosauginio veiksmingumo ir uždavinių palyginimas su ankstesnėmis aplinkosaugos ataskaitomis ir organizacijos aplinkosauginio veiksmingumo bei nuolatinio aplinkosauginio veiksmingumo gerinimo įvertinimas. Ataskaitoje kartu su aplinkosauginio veiksmingumo vertinimu turėtų būti nurodomos konkrečios gerinimo galimybės.
- ✓ Atitinkamais atvejais, techniniai trūkumai, nustatyti atliekant aplinkosaugos vadybos sistemos ir kitų susijusių procesų aplinkosaugos analizę arba auditą.
- ✓ Nuostatų nesilaikymo atveju – papildoma informacija apie nustatytus faktus ir susijusias išvadas bei faktus, kuriais grindžiami tokie nustatyti faktai ir išvados.
- ✓ Prieštaravimai dėl aplinkosaugos ataskaitos arba atnaujintos aplinkosaugos ataskaitos projektų bei informacija apie pakeitimus arba papildymus, kuriuos reikėtų įtraukti į aplinkosaugos ataskaitą arba atnaujintą aplinkosaugos ataskaitą.

Ataskaita turėtų būti rengiama bendradarbiaujant su organizacija, kad būtų galima greitai atsakyti į visus neišspręstus klausimus. Tokiu būdu patvirtinimui trukdančius aspektus galima pašalinti jau galutiniame posėdyje, o ši informacija turi būti raštu užfiksuojama nukrypimų formoje.

Jeigu vertintojas mano, kad nepakankamai laikomasi tam tikrų atskirų reikalavimų, organizacijos vyresniosios vadovybės atstovas aplinkosaugos klausimais gali atlikti reikiamus pakeitimus. Atskirais atvejais nukrypimas gali būti toks didelis, kad aplinkosaugos vertintojas turi dar kartą įvertinti veiklos vietoje atliktą pataisymą. Tačiau paprastai pakanka patikrinamų įrodymų, kuriuos aplinkosaugos vertintojui reikia pateikti prieš jam patvirtinant vertinimą.

Ataskaita turi būti pateikiama vadovybės atstovui aplinkosaugos klausimais ir, jeigu įmanoma, vyresniajai vadovybei.

7.4. **Aplinkosaugos ataskaitos patvirtinimas.** EMAS reglamento 6, 7 ir 19 straipsniai

Jeigu aplinkosaugos vertintojas nustato, kad buvo įvykdyti visi EMAS reglamento reikalavimai, jis patvirtina aplinkosaugos ataskaitą savo parašu ir patvirtina organizacijai savo vertinimo ir patvirtinimo veiksmus.

Patvirtindamas aplinkosaugos ataskaitą, aplinkosaugos vertintojas patvirtina, kad:

- ✓ aplinkosaugos ataskaita atitinka visus EMAS reikalavimus;
- ✓ informacija ir duomenys yra patikimi ir teisingi bei atitinka EMAS taisykles ir
- ✓ nėra jokių galiojančių aplinkosaugos taisyklių nesilaikymo įrodymų.

Šis patvirtinimas aplinkosaugos ataskaitoje įrašomas į kaip pastaba dėl įvertinimo. Aplinkosaugos ataskaitoje taip pat gali būti pateikiama deklaracija pagal VII priedą (*Aplinkosaugos vertintojo deklaracija dėl vertinimo ir patvirtinimo veiksmų*), pasirašyta pagal 25 straipsnio 9 dalį.

aplankosaugos ataskaita kas trejus metus turi būti visiškai atnaujinama kartu su EMAS registracija, kurią turi patvirtinti aplinkosaugos vertintojas, ir pateikiama kompetentingai įstaigai (mažoms įmonėms taikoma išimtis ir jos tai turi daryti kas ketverius metus). Tarpiniais metais įmonė turi atnaujinti savo aplinkosaugos ataskaitą, kurią turi patvirtinti vertintojas, ir perduoti ją kompetentingai įstaigai.

Jeigu maža organizacija yra pasirinkusi vertinimą atlikti kas ketverius metus, tarpiniais metais ji vis tiek turi parengti atnaujintą aplinkosaugos ataskaitą, kaip nurodyta EMAS reglamento 6 straipsnio 2 dalyje ir 7 straipsnyje. Tačiau šios ataskaitos neturi peržiūrėti vertintojas ir ji pateikiama kompetentingai įstaigai be patvirtinimo.

Remiantis 19 straipsnio 2 dalimi, visą atnaujintą informaciją aplinkosaugos ataskaitoje arba atnaujintoje aplinkosaugos ataskaitoje aplinkosaugos vertintojas turi tvirtinti ne rečiau kaip kas 12 mėnesių.

Gera praktika yra aplinkosaugos vertintojui prieš jo apsilankymą pateikti aplinkosaugos ataskaitos projektą.

8 etapas. Registracija EMAS registre. EMAS reglamento 4, 5 ir 6 straipsniai

EMAS reglamente numatytos tam tikros bendros registracijos taisyklės. Valstybės narės gali šias taisykles pritaikyti prie savo nacionalinių aplinkosaugos taisyklių. Įdiegus ir įvertinus aplinkosaugos vadybos sistemą bei patvirtinus EMAS aplinkosaugos ataskaitą, organizacija kreipiasi į kompetentingą įstaigą dėl registracijos EMAS.

8.1. **Registracijos procesas.** EMAS reglamento 4, 5 ir 6 straipsniai

Planavimo etape organizacijos turėtų susisiekti su atitinkamais aplinkosaugos vertintojais. Tai turi būti daroma tam, kad būtų pakankamai laiko suplanuoti reikiamus susitikimus arba susitarti su vertintoju dėl vertinimo apimties, pvz. panašių vietų vertinimo taikant vadinamąją imties sudarymo procedūrą. EMAS reglamento 4 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad organizacijos turi galimybę prašyti, kad aplinkosaugos vertintojas pateiktų tam tikros informacijos.

EMAS naudojamas ES ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius – tiek priskiriant organizaciją ekonomikos sektoriui, tiek akredituojant aplinkosaugos vertintojus. Šiais tikslais naudojami NACE (ekonominės veiklos nomenklatūros) kodai. Todėl aplinkosaugos vertintojų akreditavimo sritis turi atitikti organizacijos ekonomikos sektorių. Jei kyla abejonių dėl teisingo organizacijos klasifikavimo pagal teisingą NACE kodą, kompetentinga įstaiga arba akreditavimo įstaigos gali padėti organizacijoms pasirinkti tinkamą NACE kodą.

Atsakinga kompetentinga įstaiga

Organizacija paraišką dėl registracijos EMAS registre pateikia vietinei atsakingai kompetentingai įstaigai ⁽⁶⁹⁾.

10 lentelė.

Įstaigos, atsakingos už įvairaus pobūdžio registraciją

Situacija	Kur vyksta registracija?
Organizacijos buveinė yra ES	Valstybės narės, kurioje veikia organizacija, oficialiai paskirtoje kompetentingoje įstaigoje.
Organizacija vykdo veiklą keliose vietose vienoje valstybėje narėje	Valstybės narės paskirtoje kompetentingoje įstaigoje.
Organizacija vykdo veiklą keliose vietose keliose ES valstybėse narėse (ES bendra registracija)	ES bendros registracijos atveju vadovaujanti kompetentinga įstaiga nustatoma pagal tai, kur yra įsikūrusi organizacijos būstinė arba vadovybės centras (tokia eilės tvarka).
Organizacija vykdo veiklą vienoje ar keliose vietose trečiojoje šalyje (trečiųjų šalių registracija)	Jeigu valstybė narė nusprendžia numatyti trečiosios šalies registraciją, remiantis EMAS reglamento 3 straipsnio 3 dalimi registracija toje konkrečioje valstybėje narėje praktiškai priklausys nuo akredituotų vertintojų buvimo. Galimas vertintojas turėtų būti akredituotas konkrečioje valstybėje narėje, kurioje numatyta trečiosios šalies registracija tai konkrečiai trečiajai šaliai ir konkrečiam (-iems) atitinkamam (-iems) ūkio sektoriui (-iams) (nustatomam (-iems) pagal NACE kodus).
Organizacija vykdo veiklą keliose vietose valstybėse narėse ir trečiojoje šalyje (visuotinė registracija)	Valstybė narė, kurioje bus už šią procedūrą atsakinga kompetentinga įstaiga, nustatoma pagal toliau nurodytas sąlygas tokia pirmenybės tvarka: 1) jeigu organizacija turi būstinę valstybėje narėje, leidžiančioje vykdyti trečiosios šalies registraciją, paraiška turėtų būti teikiama tos valstybės narės kompetentingai įstaigai; 2) jeigu organizacijos būstinė nėra valstybėje narėje, leidžiančioje vykdyti trečiosios šalies registraciją, tačiau ten yra organizacijos vadovybės centras, paraiška turėtų būti teikiama tos valstybės narės kompetentingai įstaigai; 3) jeigu visuotinės registracijos prašanti organizacija valstybėje narėje, leidžiančioje vykdyti trečiosios šalies registraciją, neturi nei būstinės, nei vadovybės centro, ši organizacija trečiosios šalies registraciją leidžiančioje valstybėje narėje turi įsteigti <i>ad hoc</i> vadovybės centrą, o paraiška turėtų būti teikiama tos valstybės narės kompetentingai įstaigai. Pastaba. Jeigu paraiška susijusi su daugiau nei viena valstybe nare, turi būti taikoma kompetentingų įstaigų veiksmų koordinavimo procedūra (nustatyta ES bendros, trečiųjų šalių ir visuotinės registracijos, atliekamos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1221/2009, vadovo (angl. „Guide on EU corporate, third-country, and global registration under Regulation (EC) No 1221/2009“) 3.2 skirsnyje). Tada ta kompetentinga įstaiga veikia kaip pagrindinė kompetentinga įstaiga.

Pastaba. Atitinkamos registracijos sistemos kiekvienoje valstybėje narėje gali būti kitokios. Paprastai kiekvienoje valstybėje narėje yra viena kompetentinga įstaiga, tačiau kai kuriose valstybėse narėse regionų lygmeniu veikia skirtingos kompetentingos įstaigos.

⁽⁶⁹⁾ https://ec.europa.eu/environment/emas/emas_contacts/competent_bodies_lt.htm

8.1.1. **Registracijai EMAS reikalingi dokumentai**

Registruojantis registre turi būti pateikiami šie dokumentai:

- ✓ patvirtinta EMAS aplinkosaugos ataskaita (elektroninis arba spausdintas variantas);
- ✓ aplinkosaugos vertintojo pasirašyta deklaracija, kurioje patvirtinama, kad vertinimas ir patvirtinimas atlikti pagal reglamentą (Reglamento VII priedą);
- ✓ užpildyta paraiškos forma valstybės narės, kurioje organizacija nori būti užregistruota, oficialia kalba (Reglamento VI priedas), taip pat VI priedo 2 dalyje reikalaujama informacija;
- ✓ įrodymas, kad sumokėtos mokėtinės rinkliavos, jeigu jos taikomos.

8.1.2. **Registracija**

Kompetentinga įstaiga patikrina pateiktų dokumentų išsamumą ir teisingumą ir, remdamasi turimais įrodymais, nustato, ar organizacija atitinka visus EMAS reglamento reikalavimus.

Sąlygos, kurios turi būti įvykdytos prieš EMAS registracijos procesą arba jam vykstant:

- 1) vertinimas ir patvirtinimas atlikti pagal reglamentą;
- 2) paraiškos forma visiškai užpildyta, visi patvirtinamieji dokumentai tvarkingi;
- 3) kompetentingai įstaigai užtenka esminių įrodymų, kad nėra su aplinka susijusių teisinių reikalavimų pažeidimo požymių. Tinkamu esminiu įrodymu gali būti laikoma vykdymo užtikrinimo institucijos rašytinė ataskaita, kurioje nurodoma, kad tokių pažeidimų nenustatyta;
- 4) suinteresuotosios šalys nėra pateikusios aktualių skundų arba skundų klausimai tinkamai išspręsti;
- 5) kompetentinga įstaiga, remdamasi gautais įrodymais, yra įsitikinusi, kad organizacija atitinka visus Reglamento reikalavimus;
- 6) kompetentinga įstaiga gavo reikalaujamą rinkliavą, jeigu ji taikoma.

Apie organizacijos aplinkosaugos vadybos sistemą pranešta valdžios institucijoms ir ji suteikia galimybę, pavyzdžiui, naudotis galimomis EMAS privilegijomis atitinkamoje valstybėje narėje. Jeigu vykdymo užtikrinimo institucijos per nurodytą laikotarpį nepateikia neigiamo atsakymo ir negaunama suinteresuotųjų subjektų skundų arba tokie skundai buvo patenkinamai išspręsti, organizacijai suteikiamas registracijos numeris ir prasideda registracijos procesas.

Kai organizacija įtraukiama į nacionalinį ir Europos EMAS registrą ⁽⁷⁰⁾, ji gali rinkodaros tikslais naudoti EMAS logotipą su atitinkamu registracijos numeriu (pvz., savo svetainėje, firminiuose blankuose arba aplinkosaugos ataskaitoje), bet ne ant gaminių ar jų pakuočių, siekiant išvengti atvejų, kai taip naudojami ženklai gali būti supainiojami su ekologiškų produktų etiketėmis. EMAS registruotos organizacijos gali paskelbti aplinkosaugos ataskaitas savo interneto svetainėje per vieną mėnesį nuo jų užregistravimo arba registracijos atnaujinimo ⁽⁷¹⁾ ir laiku patrikti tą nuorodą kompetentingai įstaigai. Taip užtikrinama galimybė EMAS registre susipažinti su galiojančia aplinkosaugos ataskaita.

Įvairių valstybių narių kompetentingos įstaigos paprašius arba savo interneto svetainėse pateikia informaciją apie atitinkamai jų nacionalinių mastu registruotas organizacijas.

8.1.3. **Registracijos proceso trukmė**

Gera praktika laikomi atvejai, kai kompetentinga įstaiga galutinį sprendimą dėl organizacijos registracijos EMAS priima per tris mėnesius nuo tinkamos paraiškos gavimo. Ilgesnis galutinio sprendimo dėl registracijos priėmimo laikotarpis gali būti pateisinamas tik išimtiniais atvejais, pvz. vykdant sudėtingas bendras registracijas, kai dalyvauja kelios kompetentingos ES institucijos.

⁽⁷⁰⁾ EMAS registras https://green-business.ec.europa.eu/eco-management-and-audit-scheme-emas/about-emas/statistics-and-graphs-0_en#paragraph_1123

⁽⁷¹⁾ EMAS reglamento 6 straipsnio 3 dalis.

8.1.4. Registracijos EMAS sustabdymas arba panaikinimas

Taip atsitinka, kai:

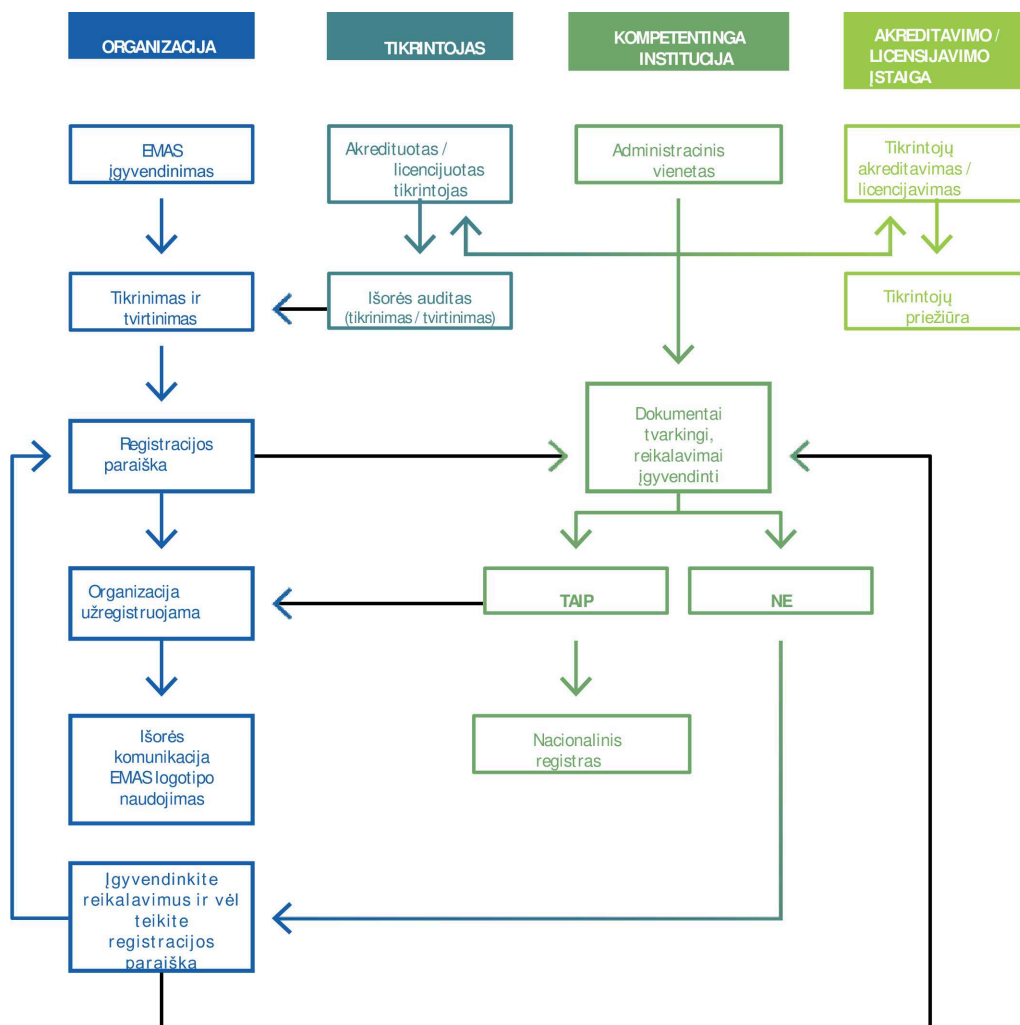
- ✓ kompetentinga įstaiga turi priežasčių manyti, kad organizacija neatitinka Reglamento;
- ✓ kompetentinga įstaiga gauna priežiūrą vykdančios akreditavimo ar licencijavimo įstaigos raštišką pranešimą, kad aplinkosaugos vertintojas neatliko savo pareigų pagal Reglamento nuostatas;
- ✓ organizacija per du mėnesius nuo reikalaujamų terminų kompetentingai įstaigai nepateikia nė vieno iš toliau nurodytų dokumentų: patvirtintos aplinkosaugos ataskaitos; atnaujintos aplinkosaugos ataskaitos arba vertintojo pasirašytos vertinimo ir patvirtinimo veiklos deklaracijos (VII priedas); paraiškos formos (VI priedas);
- ✓ kompetentinga įstaiga raštišku vykdymo užtikrinimo institucijos pranešimu informuojama apie teisinių aplinkosaugos reikalavimų pažeidimą.

Kompetentinga įstaiga gali atšaukti registracijos sustabdymą tik gavusi pakankamai informacijos, kad organizacija atitinka Reglamentą.

Registracijos sustabdymo trukmė EMAS reglamente nenurodyta, todėl ją turi nurodyti atitinkama kompetentinga įstaiga arba valstybė narė. Tačiau sustabdymo trukmė neturėtų viršyti 12 mėnesių.

21 pav.

Pagrindiniai EMAS veikėjai ir vadybos sistema

8.1.5. Nuolatinis aplinkosauginio veiksmingumo gerinimas taikant EMAS

EMAS yra nenutrūkstamas procesas, kuris nesibaigia registracija EMAS registre arba registracijos pratęsimu.

Vadybos ciklas toliau vyksta sklandžiai. Organizacijos toliau: plėtoja aplinkosaugos programą; nustato galimas tobulintinas sritis; atsižvelgdamos į pokyčius atlieka naujus aplinkosaugos auditus; nuolat moko darbuotojus; atlieka vidaus veiklos auditus; atnaujinama aplinkosaugos ataskaitas. Trumpai tariant, visi aspektai išlieka aktualūs ir nuolat pagrindžiami dokumentais, todėl nuolat gerinamas aplinkosauginis veiksmingumas.

Todėl svarbu, kad organizacijos, vadovaudamosi ilgalaikiu požiūriu, nustatytų savo pradinį aplinkosaugos tikslus ir uždavinius, kuriuos būtų galima tobulinti vertinimo ciklo metu.

Tam tikru etapu galima pasiekti tokį poveikio aplinkai lygį, kai taikant didelių pastangų reikalaujančias priemones padaromi tik nedideli patobulinimai. Tačiau aplinkosaugos vadyba tokiu atveju nesibaigia. Aplinkosaugos vadybos tikslas yra visada veikti atsižvelgiant į tvarumą ir išteklių ekonomiją. Jeigu pagrindinio aplinkosaugos aspekto tobulinimo galimybės iš esmės išnaudojamos, tai gali tapti galimybe imtis naujos srities, pvz. nustatyti ir valdyti netiesioginius aplinkosaugos aspektus, kaip antai pagal šiltnamio efektą sukeliančių dujų protokolo 3 taikymo sritį išmetamų teršalų kiekį arba tvarų tiekimo grandinės suderinimą. Tokiais atvejais įkvėpimo ir postūmio galima rasti vykdant konteksto stebėjimus, taip pat aktyviai bendradarbiaujant su kitais suinteresuotaisiais subjektais.

Patirtis ir naujovės gali būti perduodamos kitoms organizacijoms, kad jos taip pat galėtų inicijuoti patobulimus aplinkosaugos srityje. Taip pat daug žinių galima įgyti iš kitų organizacijų, ir jas galima perduoti savo organizacijai. Organizacijos turėtų naudotis tokiais galimybėmis. Kai kuriose valstybėse narėse jau veikia atitinkamos institucijos arba kontaktiniai punktai, į kuriuos galima kreiptis. Šiuo atveju verta paminėti atitinkamas valstybių narių aplinkos ministerijas ir kompetentingas įstaigas, taip pat nacionaliniu ir regioniniu mastu veikiančius EMAS klubus.

8.2. EMAS logotipo naudojimas. EMAS reglamento 10 straipsnis

EMAS logotipas ypač tinka informuoti išorės subjektus apie organizacijos aplinkosauginį sąmoningumą. Siekiant padidinti visuomenės informuotumą apie EMAS, šioje sistemoje registruotos organizacijos skatinamos plačiai naudoti jos logotipą. Galiojančiu laikomas tik oficialus logotipas. Logotipe visada turi būti nurodomas organizacijos registracijos numeris, išskyrus atvejus, kai vykdoma EMAS sistemos populiarinimo ir rinkodaros veikla. Jeigu įmanoma, logotipas turėtų būti naudojamas ir aplinkosaugos ataskaitoje.

22 pav.

EMAS logotipas

8.2.1. **Kas gali naudoti logotipą?**

EMAS logotipą su registracijos numeriu gali naudoti tik registruotos EMAS organizacijos ir tik registracijos galiojimo laikotarpiu. Siekdamos įtikimai perteikti ypatybes, kurias simbolizuoja logotipas, EMAS registruotos organizacijos turi laikytis toliau nurodytų reikalavimų.

- ✓ Turi būti aiškus ryšys tarp logotipo ir organizacijos. Pagal registracijos numerį turi būti įmanoma aiškiai nustatyti EMAS organizaciją. Todėl EMAS logotipas visada turi būti naudojamas kartu su registracijos numeriu.
- ✓ Skelbiamoje aplinkos informacijoje gali būti naudojamas EMAS logotipas, jeigu ši informacija buvo įvertinta.

Jeigu informacija yra susijusi su naujausia (atnaujinta) organizacijos aplinkosaugos ataskaita ir šią informaciją patvirtino aplinkosaugos vertintojas, joje gali būti naudojamas EMAS logotipas (žr. 10 straipsnio 5 dalį). Tai pasakytina, pavyzdžiui, apie aplinkosaugos ataskaitas arba aplinkosauginių gaminių deklaracijų ištraukas.

Išimtis taikoma tais atvejais, kai suinteresuotieji subjektai logotipą naudoja su EMAS susijusiais rinkodaros ir reklamos tikslais (žr. 35 straipsnio 2 dalį). Šie suinteresuotieji subjektai yra kompetentingos įstaigos ir akreditavimo bei licencijavimo įstaigos. Tačiau tai taip pat pasakytina apie logotipo atvaizdus žiniasklaidos pranešimuose (laikraščiuose, internete ir kt.), mokymo priemonėse (žinynuose ir vadovėliuose) ir naudojimą pagal kitus EMAS viešųjų ryšių poreikius. Tokiais atvejais turi būti aiškiai matoma, kad tai yra EMAS reklama ir su šia sistema susijusi informacija. Negalima sudaryti įspūdžio, kad „reklamuotojas“ pats yra EMAS registruota informacija, jeigu taip nėra.

Organizacijų EMAS registracija galioja tik toje vietoje ar vietose, kurių vertinimą atliko aplinkosaugos vertintojas ir kurios buvo nurodytos registracijos liudijime. Kitose susijusiose vietose, kurios nėra registruotos EMAS, logotipo naudoti negalima.

8.2.2. **Kas suteikia logotipą?**

Už registracijos numerio ir EMAS logotipo suteikimą atsako kompetentingos įstaigos. Kartu su EMAS registracijos liudijimais kompetentingos įstaigos taip pat gali suteikti logotipą su registracijos numeriu, kuris pateikiamas kaip grafinė rinkmena. EMAS logotipas kuriamas naudojant Europos Komisijos logotipų generatorių ⁽⁷²⁾. EMAS organizacijos, veikiančios keliuose registruotose vietose arba organizaciniuose padaliniuose, gali reklamuotis naudodamos bendrą logotipą.

Organizacijos vis dažniau naudoja bendro arba kelių veiklos vietų registracijos galimybes. Tokiu atveju registracija vyksta centrinėje vietoje, dažniausiai įmonės būstinėje. Visos įvertintos atskiros vietos valdomos naudojant bendrą registracijos numerį. Bendros registracijos atveju šia galimybe galima naudotis ir tarpvalstybiniu lygmeniu.

⁽⁷²⁾ https://ec.europa.eu/environment/emas/join_emas/logo_generator_lt.htm

Teisingo logotipo naudojimo pavyzdžiai

1. Logotipas ant registruotos organizacijos laiško, voko, vizitinės kortelės, įmonės uniformos, įmonės kompiuterio, portfelio, EMAS vėliavos ar kitas panašus EMAS logotipo naudojimo būdas sistemai populiarinti įmonės lygmeniu.
 2. Logotipas institucijoms teikiamo dokumento, kuriame nurodomi patvirtinti organizacijos veiksmingumo duomenys, antraštėje.
 3. Logotipas ant aplanko, kuriame laikoma iš dalies registruotos organizacijos ataskaita.
 4. Logotipas registruotos oro susisiekimo bendrovės (lėktuve esančiame) žurnale, kartu su tam tikra patvirtinta informacija.
 5. Logotipas ant EMAS registruotos įmonės lėktuvo, traukinio, autobuso, automobilio, sunkvežimio arba metro traukinio.
 6. Logotipas ant registruotos platinimo įmonės sunkvežimio kartu su įmonės pavadinimu, greta patvirtinto teiginio: „2009–2012 m. savo sunkvežimių parko vidutiniškai sunaudojamą dyzelino kiekį sumažiname 20 % iki x litrų 100 km“.
 7. Logotipas ant registruotos kelionių agentūros katalogo, kuriame nurodyta patvirtinta informacija apie organizacijos įgyvendintas tvaraus turizmo priemones.
 8. Logotipas darbuotojams skirtuose vidaus aplinkraščiuose, kuriuose pateikiama tik patvirtinta informacija apie aplinkosaugos vadybos sistemos veikimą.
 9. Logotipas vartotojams ir tiekėjams skirtame naujienlaiškyje arba brošiūros viršelyje, o teksto turinys paimtas iš patvirtintos aplinkosaugos ataskaitos.
 10. Logotipas metinėje patronuojančiosios bendrovės, turinčios registruotų ir neregistruotų veiklos vietų, aplinkosaugos ataskaitoje, kai šiuo logotipu pradedamas patvirtintos aplinkosaugos ataskaitos skyrius, o ataskaitoje lengva atpažinti EMAS registruotas organizacijos vietas.
 11. Logotipas kaip pagrindinis žymuo, po kuriuo verslo ataskaitoje pateikiami patvirtinti aplinkosaugos duomenys.
 12. Bendra vyriausybės organizacijos brošiūra, kurioje nurodoma, kaip EMAS registruotoms organizacijoms apskritai geriausia perduoti arba tvarkyti įvairias atliekų dalis.
 13. Logotipas greta patvirtintos aplinkosaugos informacijos organizacijos interneto svetainėje.
 14. Logotipas registruotos organizacijos parodų stenduose, kuriuose populiarinama pati registruota organizacija.
 15. Logotipas registruotos organizacijos parodų stenduose, kuriuose reklamuojama pati EMAS kaip aplinkosaugos vadybos sistema.
 16. Populiarinimo tikslais neregistruotos organizacijos naudojamas logotipas be registracijos numerio.
 17. Logotipas ant registruotos savivaldybės transporto organizacijos bilietai.
 18. Logotipas, rodomas EMAS registruotos organizacijos (trumpame) filme.
 19. Logotipas be registracijos numerio, rodomas (trumpame) filme.
 20. Logotipas EMAS registruotos organizacijos svetainėje.
 21. Logotipas be registracijos numerio svetainėje.
 22. Logotipas socialinių tinklų įrašuose.
 23. Logotipas be registracijos numerio socialiniuose tinkluose.
-

8.2.3. Logotipo naudojimo apribojimai

Logotipas negali būti naudojamas (EMAS reglamento 10 straipsnio 4 dalis):

- ✓ ant gaminių ar jų pakuočių, net ir išorinių ir transportavimo pakuočių;
- ✓ lyginant organizacijos veiklą ir paslaugas su kita veikla ir paslaugomis;
- ✓ taip, kad jį būtų galima supainioti su ekologiškų produktų etiketėmis.

EMAS logotipas yra apdovanojimas už organizacijos ir veiklos aplinkosauginį veiksmingumą, o ne už aplinką tausojančius produktus. Todėl reikia vengti rizikos, kad šis logotipas bus supainiotas su gaminių ekologiniais ženklais. Ir panašiai, naudojamas gaminių ekologinis ženklas, pvz., ES ekologinis ženklas, negali būti laikomas pagrindu teigti, kad vykdydama savo veiklą įmonė saugo aplinką. Su EMAS susiję išipareigojimai ant gaminių gali būti nurodomi tik teksto forma. Organizacija atsako už teisingą logotipo naudojimą. EMAS reglamento reikalavimai yra tiesiogiai privalomi kiekvienam atskiram logotipo naudotojui. Reikia vengti piktnaudžiavimo, turinčio neigiamą poveikį EMAS, taigi ir jos patikimumui bei kokybei. Už neteisėtą logotipo naudojimą gali būti baudžiama pagal valstybių narių EMAS reglamento įgyvendinimo teisės aktus. Aplinkosaugos vertintojas turi patikrinti, ar EMAS logotipo naudojimo taisyklės atitinka EMAS reglamento 10 straipsnį ir V priedą.

Pavyzdžiai, kaip negalima naudoti logotipo

1. Logotipas ant produkto, ant kurio nurodoma, kad tai „ekologiškas produktas“. Netinkamas naudojimo būdas, nes logotipą galima supainioti su produktų ekologiniais ženklais.
 2. Logotipas ant neregistruotos turistų apgyvendinimo vietos nuotraukos, įtrauktos į registruotos kelionių agentūros katalogą. Ne. Logotipo naudojimas kelia painiavą. Jį galima taikyti tik kelionių agentūrai.
 3. Logotipas laikraštyje kaip pagrindinis žymuo bendroje dviejų įmonių, pranešančių apie savo bendradarbiavimą tiekimo grandinėje aplinkos klausimais, reklamoje (viena įmonė registruota, kita – ne). Ne. Logotipo naudojimas kelia painiavą, nes viena iš organizacijų neregistruota.
 4. Logotipas, rodomas EMAS registruotos organizacijos (trumpame) filme. Ne, jei filmas yra apie produktą, o ne apie organizaciją.
 5. Logotipas EMAS registruotos organizacijos svetainėje. Ne, jeigu nepateikiamos nuorodos nei į organizaciją, nei į aplinkos informaciją.
 6. Logotipas socialinių tinklų įrašuose. Ne, jeigu įrašė nepateikiamos nuorodos nei į organizaciją, nei į aplinkos informaciją.
-

Jeigu neteisėtai naudojant logotipą siekiama gauti finansinės naudos, gali būti vykdomas baudžiamasis persekiojimas.